

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI  
PEDAGOGICKÁ FAKULTA  
Katedra českého jazyka a literatury

**Diplomová práce**

Bc. Eva Ludvíková

Tematika smrti v literatuře třetího tisíciletí: didaktická interpretace  
vybraných literárních děl pro děti a mládež

Olomouc 2015

vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Vala, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem svou práci vypracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v práci.

V Olomouci dne 20. dubna 2015

.....

podpis

Děkuji Mgr. Jaroslavu Valovi, Ph.D., za odborné vedení diplomové práce, jeho ochotu a čas a poskytování cenných rad a připomínek.

## Obsah

Úvod .....	7
1 Smrt jako součást života.....	9
1.1 Smrt a umírání v průběhu dějin .....	9
1.2 Filozofické nazírání na smrt .....	10
2 Smrt jako literární fenomén.....	12
2.1 Konfrontace dětského čtenáře s motivem smrti.....	12
2.2 Vývoj tematiky smrti v literatuře nejen pro děti.....	13
2.2.1 Starověk .....	14
2.2.2 Středověk .....	14
2.2.3 Renesance a humanismus .....	14
2.2.4 Baroko a klasicismus .....	15
2.2.5 Romantismus .....	16
2.2.6 Realismus a naturalismus .....	17
2.2.7 Literatura 20. století.....	18
2.2.8 Díla po roce 2000 .....	19
2.3 Tematika smrti a dětský čtenář .....	21
2.3.1 Vnímání a chápání smrti dítětem.....	22
2.3.2 Význam tematiky smrti v literatuře pro dětské čtenáře.....	23
3 Didaktická interpretace vybraných literárních děl .....	25
3.1 Interpretace literárního textu.....	25
3.2 Didaktická interpretace literárního textu .....	26
3.2.1 Funkce didaktické interpretace .....	26
3.2.2 Zásady didaktické interpretace literatury s tematikou smrti.....	27
3.3 Zlodějka knih .....	29
3.3.1 Markus Zusak: život a dílo .....	29
3.3.2 Vznik díla .....	29

3.3.3	Dějová linie .....	29
3.3.4	Kompozice.....	30
3.3.5	Titul, čas a prostor .....	31
3.3.6	Analýza postav .....	32
3.3.7	Motivy .....	40
3.3.8	Jazyk.....	42
3.3.9	Filmové zpracování knihy .....	43
3.3.10	Personifikovaná Smrt .....	43
3.4	Pan Ibrahim a květy koránu .....	47
3.4.1	Eric-Emmanuel Schmitt: život a dílo .....	47
3.4.2	Dějová linie .....	48
3.4.3	Mojžiš.....	48
3.4.4	Pan Ibrahim .....	49
3.4.5	Mojžišův otec .....	50
3.4.6	Smrt a náboženství .....	50
3.5	Anton a Jonatán .....	51
3.5.1	Jostein Gaarder: život a dílo .....	51
3.5.2	Dějová linie .....	51
3.5.3	Analýza postav .....	52
3.5.4	Potencionální smrt.....	52
3.6	Volání netvora.....	53
3.6.1	Patrick Ness: život a dílo .....	53
3.6.2	Dějová linie .....	53
3.6.3	Conor .....	53
3.6.4	Netvor .....	54
3.6.5	Smrt tabuizovaná, smrt smířená .....	55
4	Ověření možnosti práce s pracovními listy .....	58

4.1	Pracovní list č. 1 Zlodějka knih .....	58
4.1.1	Výsledek práce žáků .....	61
4.1.2	Závěrečné hodnocení .....	63
4.2	Pracovní list č. 2 Oskar a růžová paní .....	64
4.2.1	Výsledek práce žáků .....	67
4.2.2	Závěrečné hodnocení .....	68
	Závěr .....	70
	Použitá literatura .....	72
	Příloha .....	76

## Úvod

Tematika smrti je pro mnohé z nás obtížné téma. Byť jsme se se smrtí nemuseli doposud setkat, vnímáme ji mnohdy jako nepříjemný konec naší existence, něco, co si jednoho dne najde cestu k nám i našim blízkým. Někteří se smrti možná až příliš děsíme. Bojíme se, co bude s naším vědomím, až naposled vydechneme. Ve smrti vidíme bolest a ztrátu. Ale je to také přirozená součást života každého člověka, je to konec cesty, pro někoho možná začátek cesty nové. A i přes uvědomění této skutečnosti bývá tematika smrti tabuizována. Je potřeba, abychom si uvědomili, že popíráním či přehlížením smrti ji nezrušíme, jen ji nebudeme schopni jednou, až to bude potřeba, pochopit, smířit se s ní a přijmout ji.

K námětu na diplomovou práci mě přivedl román *Zlodějka knih*, který jsem jedním dechem přečetla a poté dlouze přemýšlela nad tím, co ve mně kniha zanechala. Byla jsem fascinována skutečností, že autor si zvolil jako jednu z hlavních postav a vypravěčku samu Smrt, která ale představovala ztělesnění mnohých lidských vlastností, která se ke mně osobně přiblížila a stala se mou nejoblíbenější postavou příběhu. Vědoma si skutečnosti, že prostřednictvím nejen této knihy, ale i ostatních titulů, kterými se chci zabývat, prožívám svůj vlastní strach ze smrti a budím své spící démony, jsem se sama na sobě rozhodla aplikovat tezi o tom, že četba o smrti nám může pomoci vyrovnat se s ní a pochopit ji.

Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala tituly vydané po roce 2000, abych reflektovala tematiku smrti v současné literatuře pro děti a mládež. Zároveň jsem volila knihy, které jsou buď méně známé, nebo nejsou příliš rozebírané v odborné literatuře. Jedná se o román *Zlodějka knih*, jejímž autorem je Markus Zusak, novelu *Pan Ibrahim a květy koránu* od Erica-Emmanuela Schmitta, knihu *Anton a Jonatán* z pera Josteina Gaardera a román *Volání netvora* od Patricka Nesse.

Cíl práce zahrnuje pět celků. Úvodní záměr tkví v teoretickém postihnutí smrti jako přirozené součásti života nás i našich předků a ve filozofickém pohledu na smrt.

Posléze bych chtěla postihnout smrt jako literární fenomén v průběhu dějin i dnes, zaměřit se na známé tituly, které tvoří povinnou i mimočítankovou četbu dětí a mládeže, a zhodnotit vnímání tematiky smrti dítětem a její vliv na dětského čtenáře.

Stěžejní část práce, praktická část, bude zaměřena na didaktickou interpretaci výše uvedených literárních děl, největší část tohoto úseku bude ovšem věnovaná románu *Zlodějka knih*, kterou analyzuji podrobněji nejen z hlediska dějové linie a postav, ale i po stránce

kompoziční a jazykové i z hlediska vzniku díla, titulu, prostoru, času a motivů. Závěrečná část interpretací jednotlivých titulů bude zaměřena na tematiku smrti v dané knize, na charakter a pojetí smrti v příběhu, na význam smrti v knize a následný možný vliv na čtenáře, na rozvoj osobnosti čtenáře a jeho chápání smrti.

Předposlední kapitola bude věnována využití pracovních listů z čítanky během souvislé pedagogické praxe a analýzy studentských prací s cílem zjistit, jak žáci reagují na uměleckou literaturu s tematikou smrti.

Posledním úsekem diplomové práce bude příloha v podobě čítanky. Nepůjde ovšem pouze o čítanku textů ve smyslu vybraných ukázek děl s tematikou smrti coby pracovních listů, ale celou svou koncepcí bude směřovat ke klasické podobě čítanky. Hlavní myšlenkou čítanky je záměr přiblížit dětskému čtenáři tematiku smrti nejen v současných knihách a pomocí široké škály otázek a úkolů přimět čtenáře uvažovat nad literárním dílem, ovšem ne pouze z hlediska smrti, ale s přihlédnutím ke všem prvkům literárního díla. Otázky a úkoly budou formou klasických otázek či doplňujících úkolů směřovat čtenáře k vlastnímu pochopení příběhu. Některé úkoly budu ovšem koncipovat i do podoby hry, na první pohled obyčejné, byť z mého hlediska velmi důležité, protože práce s literárním textem je mnohdy dětským čtenářem vnímána negativně a v souvislosti se školní výukou ji děti považují za povinnou, a tudíž někdy automaticky nezábavnou. Čítanka bude vytvořena jak s možností využití při výuce literární výchovy, tak jako nástroj pro volnočasovou aktivitu a mimočítankovou četbu dětí a mládeže s cílem rozvíjet čtenářský prožitek dítěte, formovat jeho postoj k literatuře, rozvíjet jeho povědomí o různých literárních tématech, nejen o tematice smrti a umírání. Mým stěžejním cílem v praktické části je tedy vytvořit čítanku, která nebude pouze kopírovat mnohdy strohé čítanky používané ve školních lavicích, jež mohou umrtvit čtenářský dojem, ale čítanku, která bude malému čtenáři společníkem a průvodcem literaturou.

Diplomová práce by měla reflektovat skutečnost, že tematika smrti je jednodušeji uchopitelná prostřednictvím umění. A stejně tak lze naopak říct, že vztahem k literatuře formujeme vlastní osobnost a rozvíjíme se právě i z hlediska vnímání smrti.

Práce může sloužit studentům, učitelům i široké veřejnosti pro bližší seznámení s tematikou smrti v literatuře.



# 1 Smrt jako součást života

Smrt je neodmyslitelnou součástí našich životů. Paradoxně lze prohlásit, že od prvního dne našeho bytí směřujeme ke smrti. Není to ovšem pesimismus, ze kterého by pramenil tento názor, je to pouhý realistický pohled na závěr našeho života. Všichni víme, jak naše cesta skončí. Ovšem je to velice těžké a složité téma pro každého člověka, mnohdy se nikdo necítí připraven odejít a dlouho se se smrtí svých blízkých smiřuje. Je to naprosto odlišná součást našeho života, protože ji jako jednu z mála věcí v životě nepřijímáme.

Nahlížíme různě na umírání, příčiny smrti, smrt samotnou, pohřbívání a smutek nad ztrátou, kterou prožíváme. Někteří z nás se bojí smrti víc než čehokoli jiného, jiní smrt považují za přirozený konec života, někdo smrt vítá a někteří ji vnímají jako začátek něčeho nového.

Vědomí smrti u mnoha lidí způsobuje změnu myšlení. Když se setkají tváří v tvář se smrtí, uvědomí si náhle, že by život chtěli prožít jinak. „*Smrt vyvolává přirozeně v člověku otázku, jaký smysl dát bytí, jak život zhodnotit.*“ (Kubeczková, 2013, s. 5)

„*Smrt a umírání jsou součástí našeho života, jen lidé dřívějších generací k nim měli jaksi blíž, byly přítomny v jejich každodennosti stejně jako zrození. Moderní společnost vytěsnila ze svého vědomí vše, co připomíná naši dočasnost.*“ (Skálová, 2008, s. 57)

Z fyziologického hlediska je smrt nás všech stejná, v tom duchovním a duševním ohledu je to pestrá paleta nejrůznějších myšlenek, domněnek, pocitů a situací, které jednoho dne potkají každého z nás.

## 1.1 Smrt a umírání v průběhu dějin

Jak uvádí Miroslav Sígl (2006, s. 5), smrt je konec života, zánik všech životních funkcí, chápeme ji jako rozchod duše s tělem. Každý z nás ví, že jednou zemře, ale nikdo neví jak a kdy. Podle jeho slov je vědomí vlastní smrtelnosti skutečnost, kterou nelze jednoduše uchopit.

Umírání a smrt mají svoji vlastní historii. Pozůstatky prvních potomků Homo sapiens asi v období 100 000 let př. n. l. byly objeveny v pohřebištích s vyrobenými kamennými nástroji i květinami, což je důkazem víry v posmrtný život. (Sígl, 2006, s. 11)

Lidský postoj ke smrti se v průběhu dějin proměňoval. Tisíc let přetrvávající a neměnný postoj k smrti tlumočil naivní přístup a odevzdanost osudu a přírodě. Od konce 5. století do 18. století je patrný vztah k hrobům a všem záležitostem spojeným s pohřbíváním.

Tento postoj se zrodil se sblíživáním živých a mrtvých, tedy i pronikáním hřbitovů mezi lidská obydlí. Zanikl v okamžiku, kdy lidé toto sblíživání přestali trpět. (Ariés, 2000, s. 43–48)

Davies (2007, s. 94) tvrdí, že naše předky něco přimělo, aby se svými zemřelými nakládali určitým způsobem. A ať už to bylo jakkoli, nikdy se jich nezbavovali. Nevíme, zda náboženské tradice vznikly jako vývojová reakce na smrt, ale je jisté, že náboženské aspekty života vedly k silnému pocitu odpovědnosti vůči smrti. Člověk díky vědomí smrti a rituálům, které provázely odchod zemřelých, pravděpodobně zesílil více, než kdyby se mrtvých zbavoval jako odpadu.

Celé věky se lidé loučí se svými blízkými, uctívají jejich památku a truchlí nad ztrátou, to se zachovalo až do současné doby v mnoha podobách. *„Prostřednictvím rituálů a mýtů, které spojovaly život a smrt, a prostřednictvím umění přítomného v různých památnících a také v jejich architektuře dostali lidé příležitost vzpomínat na mrtvé a na vlastní minulost a nahlédnout svůj život a budoucnost z nového úhlu.“* (Davies, 2007, s. 95)

Mladí lidé mají často pocit vlastní nesmrtelnosti, mají celý život před sebou a realitu smrti si mnohdy neuvědomují. To se ovšem mění s přibývajícím věkem. Jak uvádí Sígl (2006, s. 310), podle lékařů lidé nejvíce projevují strach ze smrti a umírání mezi 40. a 45. rokem života. Poté se s tímto faktem nějakým způsobem vyrovnají. Scherer (2005, s. 12) tvrdí, že člověk je jediná známá bytost, která usiluje o sebezachování a užívá biologicky podmíněných mechanismů k odvrácení smrti, zároveň však vnímá smrt jako neodvratně přicházející konec vlastní existence na tomto světě. *„Smrt ve své nevyhnutelnosti vyvolává v člověku nutnost přemýšlet. Vědomí smrti vyrušuje člověka z jeho samozřejmosti života.“* (Haškovcová, 1975, s. 17)

## **1.2 Filozofické nazírání na smrt**

Sígl (2006, s. 6–7) zmiňuje ve své knize teologickou disciplínu označovanou jako eschatologie, která se zabývá posledními věcmi člověka, tedy smrtí a věčností. Obecně však hovoří o filozofii křesťanské a politické, filozofii náboženství a života, ale také o sociologii a psychologii, o vědách, které se zabývají duševními jevy na všech úrovních rozvoje života. Zmiňuje také interdisciplinární obor thanatologie (pojmenovaný podle řeckého boha smrtelného spánku a smrti Thanata) zabývající se smrtí a všemi fenomény, které jsou s ní spojeny.

*„Odvěký postoj ke smrti, kdy je smrt blízká a důvěrně známá, ale současně i oslabená a zneškodněná, je v přílišném rozporu s naším postojem – smrt nám nahání hrůzu, že se bojíme vyslovit i její jméno.“* (Ariés, 2000, s. 43–44)

Otázka smrti se dle Scherera (2005, s. 8–9) netýká jen konce našeho života, ale je neustále přítomna v celé naší existenci. Jak konáme, jaké máme cíle, co pokládáme za hodnotné, to vše vypovídá o tom, jak chápeme sami sebe tváří v tvář smrti. Můžeme se tázat, zda je smrt zlo, které nás děsí, nebo jakýsi příslib osvobození člověka, jeho duše od těla, z fyzického života, bytí na zemi.

Z hlediska filozofických úvah souvisejících s noetikou smrti se můžeme tázat, zda můžeme smrti porozumět. Odpovědí nám může být reakce Wilhelma Kamlaha, který tvrdí, že tento pojem můžeme pochopit ve smyslu rozumění řeči, nikoli rozumění chování, neboť smrt není jednání, ale něco, co nás postihuje bez vlastního přičinění. Odosobníme-li se od pojmu smrti, vnímáme ji jako přírodní proces, avšak přírodovědecké porozumění smrti selhává ve chvíli, kdy se snažíme lidský život pochopit jako náš život. (Scherer, 2005, s. 10)

Buckingham (2013, s. 255) uvádí myšlenky Martina Heideggera, které hovoří o uvědomění smrti. *„Jestliže si uvědomíme smrt jako konečnou hranici svých možností, dosáhneme hlubšího porozumění tomu, co znamená existovat. Zemře-li nám například dobrý přítel, můžeme si při pohledu na vlastní život uvědomit, že různé činnosti a úkoly, jež nás den za dnem zcela pohlcují, postrádají smysl, a že existuje hlubší rozměr života, který nám uniká.“* Jakmile si uvědomíme, že je smrt všudypřítomná a definitivní, často se stává, že si uvědomíme, jak prožíváme svůj život, co bychom měli změnit, jak bychom měli či chtěli žít jinak.

S představou smrti úzce souvisí pojetí nesmrtnosti. Ve filozofii můžeme sledovat dvě tendence související s představou o nesmrtnosti lidské duše. Na jedné straně stojí stoupenci nesmrtnosti, např. Platón, Descartes nebo Leibniz, proti nim stojí odpůrci ideje individuální nesmrtnosti, sem patří Spinoza, Hegel nebo Shopenhauer. Jejich pohled na nesmrtnost je naprosto odlišný, přesto u nich však nalézáme jednu shodu. Přívrženci obou systémů konstatují, že náboženské a filozofické systémy jsou do jisté míry pokusy, jak se můžeme vyrovnat s jistotou osobní konečnosti prostřednictvím pojetí smrti jako možnosti jiného bytí. (Floss, Horyna, 2002, s. 372)

## 2 Smrt jako literární fenomén

Od nejstarších dob můžeme v knihách sledovat přítomnost smrti, lépe možná Smrti, v mnoha podobách. Máme tu smrt náhlou i vytouženou, krutou i milosrdnou, sebevraždy, přirozená úmrtí i vraždy spáchané s různými motivy, ať už je to závist, láska či zrada, umírání na bitevním poli i doma na smrtelném loži. Tato smrt je pokaždé tak jiná, že bychom snad ani nenašli dvě knihy, které by byly totožné ve všech ohledech týkajících se konkrétní smrti. Jedno je ale vždy stejné: vyhasne život a Smrt si připiše další duši na svém pomyslném seznamu.

I v dnešní době je tematika smrti často poměrně tabuizované téma, přesto, možná spíš právě proto, je třeba toto téma neopomínat, zkusit jej přijmout jako skutečnost, která se týká nás všech. A jedním z nejkrásnějších způsobů, jak toto komplikované téma uchopit a zkusit pochopit, je prostřednictvím psaného slova. Citlivější jedince mnohé příběhy možná zraní, připomenou mu jeho bolestné vzpomínky na ztrátu blízkých, pro některé však mohou být tyto příběhy formou jakési terapie, vnitřního srovnání, uvědomění si důležitosti života i nevyhnutelnosti smrti.

### 2.1 Konfrontace dětského čtenáře s motivem smrt

Smrt v literatuře a formu setkání smrti a dětského čtenáře můžeme kategorizovat z různých hledisek. Mnozí autoři přicházejí s vlastním členěním. Šubrtová (2007, s. 19–21) popisuje v lidové slovesnosti smrt spřízněnou a smrt šizenou.

V souvislosti se spřízněnou smrtí hovoříme o Smrti kmotřičce, tedy o souvislosti s možnou třetí sudičkou, která předpovídala smrt. Šubrtová spojuje tento typ smrti se spravedlností, kdy člověk hledající kmotřičku pro své dítě volí nakonec personifikovanou Smrt jako někoho spravedlivějšího, než je Bůh nebo ďábel. Pojí ji také s neúprosností. Smrt může pomáhat léčit, nakonec však sama rozhodne o tom, kdo bude žít.

Smrt šizená a obelhávaná je Smrt naivní a hloupá. S ní se pojí pokusy obelstít smrt, např. uvězněním či znemožněním její činnosti. Byť ji však člověk uvězní, nakonec ji sám propouští, čímž potvrzuje její nezastupitelnost.

Skálová (2008, s. 58–60) vyčleňuje smrt didaktickou, smrt kouzelnou, smrt jako věčný koloběh života, smrt heroickou, obřad smrti, smrt téměř veselou a smrt jako obraz pubescenta.

Smrt didaktická je typická pro výchovný záměr literatury pro děti a mládež 19. století, ve které nalezneme pravidlo, že každé porušení normy je krutě potrestáno. Řadíme sem

příběhy jako O kohoutkovi a slepičce. I když je v této pohádce viník nakonec zachráněn, po celou dobu příběhu mu hrozí smrt jako trest za jeho přečin.

Se smrtí kouzelnou se setkáváme v kouzelných pohádkách ve dvojí podobě, jednak je tu smrt čtenáři předkládána jako trest za přestoupení proti lidským zákonům, zlo je zničeno. Na druhé straně je zde smrt zdůrazňována jako něco dočasného, hrdina je posléze zachráněn, např. polibkem, živou vodou.

Další kategorií je smrt jako věčný koloběh života. Hrdina je zde zobrazen jako součást přírody a její věčné proměny. Typickým příkladem jsou Broučci Jana Karafiáta, kde se hlavní hrdinové promění v chudobky, smrt je tedy předzvěstí nového života. „*Se smrtí coby božím řízením se nebojuje, smrti se musí podrobit každý. Smrt přitom není nijak bagatelizována – naopak, její síla je tak neotřesitelná, že se ji broučci naučili přijímat s tichou pokorou.*“ (Šubrtová, 2007, s. 33)

Pro starší čtenáře se smrt často stává součástí boje o přežití. Smrt heroickou najdeme v literatuře určené čtenářům spíše staršího školního věku. Motiv smrti bývá spojován s motivem oběti hrdiny, často ve jménu vlasti či záchrany velkých hodnot.

Další kategorií je obřad smrti. K motivu umírání a smrti patří téma posledního obřadu, kdy se pozůstalí loučí se zemřelým.

Poměrně odlehčenou formou motivu smrti je smrt téměř veselá. Vidíme, že i v dětské literatuře jde o smrti žertovat, autor užívá vtipu či ironie.

V prózách určených starším čtenářům se objevuje smrt jako obraz pubescenta. Okolnosti smrti bývají často spíše jakýmsi zrcadlem života dospívajícího se všemi jeho emocemi. Prožitek smrti je spojován s výčitkami svědomí, že jsme nevykonali vše, co jsme mohli. Tento motiv smrti spatřujeme např. v díle Rowlingové Harry Potter a Fénixův řád v okamžiku, kdy Harrymu umírá jeho kmotr Sirius a Harry mu nemůže nijak pomoci a zůstává jen se svými výčitkami svědomí, že právě kvůli němu jeho milovaný kmotr zemřel.

## **2.2 Vývoj tematiky smrti v literatuře nejen pro děti**

Jak již bylo řečeno, smrt má v literatuře své významné místo již od počátků písemnictví. V mnoha knihách v období středověku, renesance, baroka či romantismu nalezneme smrt v nejrůznějších podobách. Nejedná se o literaturu cíleně zaměřenou pro děti a mládež. V těchto obdobích se jedná o knihy určené dospělým čtenářům. Tyto tituly až posléze přešly do doporučené četby mládeže. Největší rozmach intencionální literatury můžeme spatřovat ve 20. století až do současnosti. Na dětského čtenáře začalo být nahlíženo

ze zcela odlišného úhlu. Z děl zmizel přílišný důraz na výchovnou stránku, četba pro děti měla za cíl čtenáře rozvíjet, obohacovat ho, poskytovala mu útočiště, prostor pro vlastní realizaci, možnost oddechu.

V následujících podkapitolách budeme stručně rozebírat vždy pár výrazných děl specifických pro určité období. Budeme poukazovat na motivy smrti a způsoby zobrazování smrti a umírání.

### **2.2.1 Starověk**

Se smrtí se můžeme setkat už v *Bibli*. Spatřujeme v ní smrt patriarchů, je nám předkládáno boží přikázání „Nezabiješ“, sledujeme i bolest nad smrtí blízkého na příkladu Davida, který pláče nad svým synem Abšalomem. „*Ovšem v Novém zákoně se smrt stane naprosto zásadním tématem a hlavním východiskem křesťanských dějin, které bude po tisíciletí ovlivňovat výtvarné umění, literaturu a hudbu západní civilizace.*“ (Davies, 2007, s. 96) Výrazným prvkem je smrt Ježíšova, kdy se stane obětí za hříchy světa, a zmrtvýchvstání, které se stane základem naděje na vzkříšení všech lidí.

### **2.2.2 Středověk**

Ariés (2000, s. 17) hovoří o představě smrti v období raného středověku, která spadá přibližně do doby Rolandovy smrti. Tato představa je však mnohem starší a sahá až do období pravěku. Význam raného středověku a jeho literatury spočívá v tom, že nám prostřednictvím dostupných textů srozumitelně zprostředkovává postoj ke smrti tehdejší civilizace. Jak můžeme vidět v *Písni o Rolandovi* nebo u rytířů kulatého stolu, umírali podle zvykového obřadu. U mnohých děl byla u mužů zobrazována vysoká citovost, v tom důsledku mužští hrdinové často omdlávali. Tato tendence přetrvávala až do období baroka.

Z konce 13. století můžeme jmenovat *Píseň o Nibelunzích*. Vypráví o činech a smrti Siegfrieda, který bojoval o poklad trpaslíků Nibelungů, byl však úkladně zavražděn příbuznými. V díle spatřujeme smrt všech hlavních postav. (Sochrová, 2007, s. 61–62)

### **2.2.3 Renesance a humanismus**

Jedinečným zamyšlením nad životem, smrtí a posmrtným životem je Alighieriho *Božská komedie*. Impulzem pro vznik díla byla pro autora smrt jeho blízké přítelkyně Beatrice. Dante se v díle zabývá hříchem, zlem, trestem, bolestí a utrpením. Scény jsou v díle barvitě líčeny, čtenář má tak možnost nad nimi uvažovat o smrti. (Davies, 2007, s. 97–98)

„*Pouť záhrobními říšemi symbolizuje lidský život od prvotního hříchu po vykoupení, setkání s výraznými postavami hříšníků i blažených.*“ (Sígla, 2006, s. 66)

Podle Sígla (2006, s. 72) mezi největší francouzské lyriky patří Francois Villon, který ve svém díle předkládá osobité meditace o smrti, vnitřní rozpory a pochybnosti. Ariés (2000, s. 245) zmiňuje, že v období 14. a 15. Století vznikla jako literární žánr závěť, která úzce souvisí s tematikou umírání a smrti. Autoři si vybírali závěť jako nejspontánnější dorozumivací způsob své doby, který se nejvíce blížil osobní výpovědi. Posléze propůjčila formu básnickému umění. To můžeme spatřovat např. v díle Françoise Villona *Závěť*.

Úvahy o životě a smrti naleznete i u jednoho z největších dramatiků v dějinách Williama Shakespeara, konkrétně v díle *Sonety*.

„*Znaven tím vším, já chci jen smrt a klid,  
jen nevidět, jak žebrá poctivec,  
jak pýchou dme se pouhý parazit,  
jak pokříví se každá čistá věc,  
jak trapně září pozlátko všech poct,  
jak dívčí cudnost brutálně rve chťič,  
jak sprostota se sápe na slušnost,  
jak blbost na schopné si bere bič,  
jak umění je pořád služkou mocných,  
jak hloupost zpupně chytrým poroučí,  
jak prostá pravda je všem prostě pro smích,  
jak zlo se dobru chechtá do očí.  
Znaven tím vším, já umřel bych tak rád,  
jen nemuset tu tebe zanechat.*“ (Shakespeare, 2012, s. 34)

Shakespearův záměr o sdělení čtenáři analyzuje Davies (2007, s. 100):

„*V Sonetu šedesát šest přemítá o životě plném zhrzených ideálů a, unaven falší, by s radostí očekával odpočinek, který přinese smrt, kdyby to neznamenal, že musí opustit toho, koho miluje.*“

#### **2.2.4 Baroko a klasicismus**

Také v díle Johna Milтона spatřujeme smrt, jak uvádí Davies (2007, s. 98). Díky jeho náboženskému cítění pro něj smrtelnost zaujímala hlavní místo nejen proto, že mu smrt sebrala nejprve blízkého přítele a později i manželku. V díle *Ztracený ráj* vypráví o Adamovi,

o jeho pokušení a pádu a obhajuje jednání Boha. Promítá zde své úvahy o smrti. Znázorňuje Adama jako člověka plného beznaděje a hanby, který touží po smrti.

*„Milton ve Ztraceném ráji pomocí celého spektra pocitů a úvah popisuje některé lidské postoje ke smrti. Začíná hlubokým zoufalstvím a sebevražednými úvahami, pokračuje přes uvědomění nahodilosti zrození a nechtěné přítomnosti jedince ve světě a na závěr hovoří o smrti následující po plném a poměrně dobře prožitém životě.“* (Davies, 2007, s. 99–100)

Motiv smrti rozvíjí i Komenský ve svém díle *Labyrint světa a ráj srdce*. Hovoří zde o Smrti, personifikuje ji, oživuje, ztělesňuje.

*„Když jsem se pak dosti mezi křesťany těmito naprocházel a na jejich činy nadíval, spatřil sem naposledy, že i mezi nimi Smrt se procházela ale ne tak jako v světě postavy mrzuté, nahá, nemilá, než obvinutá pěkně prostěradly Kristovými, jichž v hrobě byl zanechal.“* (Komenský, 2009, s. 172)

## 2.2.5 Romantismus

*„Pojem smrti jako brány blaženosti nebrání mnoha autorům, aby často a důtklivě vyjadřovali právě bolest z odchodu milované osoby. Někteří dokonce přistupují k prožívání osudové antiteze života a smrti v tak důrazném pojetí, že se nelze ubránit reminiscencím na moderní romantickou poezii. Fakt smrti často inspiruje k jejímu až drasticky hrůznému alegorickému zobrazení, anebo zase naopak: chce-li básník zkrášlit smrt, sahá k idejím posmrtné blaženosti a k nejbizarnějším ozdobám.“* (Sígl, 2006, s. 6)

V díle francouzského literáta Stendhala nalezneme zobrazení smrti v díle *Červený a černý*. Hlavní postava, ctižádostivý Julien Sorel, svádí ženy z vyšších vrstev společnosti, *„před soudem odmítá omilostnění – opovrhne pokryteckou společností a měšťáckou morálkou; jako buřič končí na popravišti“*. (Sochrová, s. 2007, 106)

Motivy smrti spatřujeme i v díle ruského spisovatele Alexandra Sergejeviče Puškina *Evžen Oněgin*. Velice výrazně ho autor popisuje v okamžiku, kdy Evžen zabíjí svého věrného přítele Lenského. I přes poměrně syrový popis mrtvého těla Puškin dokázal vystihnout jakousi smutnou krásu posmrtného míru.

*„Na hlavu, v sněhu položenou,  
smrt podivný mír vložila.  
Měl hrud' skrz naskrz prostřelenou,  
krev tekla z rány, kouřila.  
Před chvílí v srdci jeho těla*



*živoucím hlasem vášeň zněla,  
nenávisť, láska, naděje  
valila svoje ručeje.*“ (Puškin, 1977, s. 166)

Zakladatel americké novely, hororu a detektivky Edgar Allan Poe ve svých dílech přibližoval čtenáři motiv smrti. Ve skladbě Havran zpracovává téma básníka a jeho žalu nad mrtvou milenkou, krásu a lásku staví do opozice úzkosti ze života a smrti. (Sochrová, 2007, s. 110)

Typickým představitelem českého romantismu, který zpracovává tematiku smrti, je i Karel Hynek Mácha. V *Máji* zobrazuje tragický osud Viléma zesílený filozofickými úvahami o smyslu života, ztotožněním autora a hrdiny nebo krutou smrtí otcovraha coby zhrzeného muže.

## **2.2.6 Realismus a naturalismus**

V románu *Paní Bovaryová* od Gustava Flauberta spatřujeme smrt v mnohých podobách. Velice zajímavý je osud mladé Emmy Bovaryové a život manžela Karla po její smrti. Z knihy můžeme pocítit až příliš smutku a bolesti, kterou Karel po smrti ženy prožívá. Stále na ni myslel, měl pořád stejný sen. Viděl sám sebe, jak k ní přistupuje, když ji však chce obejmout, rozpadne se v prach.

Syrovou smrt a tragické životní osudy zobrazuje v díle *Zabiják* francouzský představitel naturalismu Émile Zola.

Mezi českými autory tematiku smrti zpracovává Karel Jaromír Erben. Ve svém nejznámějším díle *Kytice z pověstí národních* zobrazuje smrt v mnoha podobách. V baladách Svatební košile a Vrba je konec života spojen s proměnou v jinou formu existence. V nejznámějších baladách Vodník a Polednice zasahují do porušených lidských vztahů nadpřirozené bytosti. Polednice odnáší dítě, a to způsobí matčinu smrt. Vodník vynese rozsudek smrti a sám jej vykoná.

*„Zemřela matka a do hrobu dána,  
sirotky po ní zůstaly;  
i přicházely každíčkého rána  
a matičkou svou hledali.*

*I zželelo se matce milých dítek,  
její duše se vrátila*

*a vtělila se v drobnolistý kvítek,  
jímž mohyla svou pokryla.*“ (Erben, 1982. s. 19)

Existenciální motiviku nalzáme hned v první v baladě Kytice. Erben nezobrazoval pouze smrt jako krutý fakt, ale vzápětí přinesl čtenáři popisem, neobvyklým pro ostatní balady, přeměnu života v jiný život, zobrazil smrt a přerod do jiné formy existence. Konečný efekt smrti matky tedy není vnímán tak tragicky.

### 2.2.7 Literatura 20. století

Literatura 20. století zažila velký rozmach beletrie určené výhradně dětem a mládeži. Spisovatelé přizpůsobili jazyk, způsob vypravování, tematiku a motivy tak, aby kniha byla vhodná pro děti a mládež

Výraznou autorkou minulého století je Astrid Lindgrenová, motiv smrti spatřujeme v jejím díle *Bratři Lví srdce*. Příběh o věrném přátelství dvou bratrů odkrývá fenomén smrti v přijatelné podobě pro děti. Přibližuje existenci života po životě v zemi Nangijala, sama autorka ji považuje za „*formu bezděčného dětského protestu*“, která vznikla ze strachu ze smrti a touhou po nesmrtelnosti. (Šubrtová, 2007, s. 76) V kultovním románu *Kdo chytá v žitě* Jerome David Salinger konfrontuje svého hrdinu Holdena Caulfilda se smrtí bratra. Dílo je prostoupeno mnoha filozofickými úvahami o životě i smrti.

*„Známkou nezralého člověka je, že chce kvůli něčemu podstoupit vznešenou smrt, zatímco známkou zralého člověka je, že chce kvůli něčemu žít v příkoří.“* (Salinger, 1979, s. 176)

Měli bychom zmínit i autory, kteří svou tvorbu zaměřili na literaturu pro dospělé, ale najdeme u nich i jednu či dvě knihy určené právě dětem. Jedním z nich je Stephen King, mnohým čtenářům známý jako autor hororových povídek a románů. Během své tvorby napsal jednu knihu pro děti, kterou věnoval své dceři Naomi. *Dračí oči* představují pohádkovou knihu, ve které však čtenář spatřuje klasické znaky Kingovy tvorby. Vynechal však drsné či otevřené líčení situací, které nejsou vhodné pro intencionální literaturu, zachoval si znaky pohádky a příběh skončil výhrou dobra. Druhou osobností je George Raymond Richard Martin. V současné době je známý díky své sérii románů *Píseň ledu a ohně*. Neměli bychom však opomínat jeho krásnou knihu *Ledový drak*, kterou napsal v 80. letech minulého století. Neuvěřitelně krásným, avšak bolestným, přesto citlivým způsobem zde líčí osud mladého děvčete a ledového draka, který položí život, aby jí pomohl zachránit rodinu.

„Když ten výkřik utichl, ledový drak vyslal do světa naposledy chlad: Byl to dlouhý, modrobílý oblak, z něhož se kouřilo. Byl v něm sníh a ticho a konec všeho živého.“ (Martin, 2008, s. 99–100)

Poměrně netypické podání smrti a umírání předkládá Neil Gaiman ve svém příběhu *Hvězdný prach*. Popisuje zde rivalitu sedmi bratrů a jejich boj o následnictví trůnu. Tím, že každého zemřelého bratra ponechává v příběhu jako ducha, který, mnohdy vtipně až ironicky, komentuje aktuální dění, odlehčuje, avšak nebagatelizuje tematiku smrti.

Zmínka o smrti má své místo i v románech o Harry Potterovi. V každém ze sedmi dílů nás autorka nechá nahlédnout pod háv smrti, pokaždé jiným způsobem. Do roku 2000 vyšly tři tituly. Podíváme-li se na 3. díl série s názvem *Harry Potter a vězeň z Azkabanu*, můžeme spatřit zajímavý způsob, jakým autorka v knize líčí smutek. (Davies, 2007, s. 101)

„Byla to hloupost, když jsem si myslel, že je to on,“ zamumlal. „Věděl jsem přece, že je mrtvý.“ „A ty si myslíš, že mrtví, které jsme milovali, nás někdy mohou doopravdy opustit? Myslíš, že si je nepřipomínáme jasněji než kdy jindy v okamžicích, kdy se ocitneme ve velkých nesnázích? Tvůj otec žije v tobě, Harry.“ (Rowlingová, 2008, s. 384)

V této ukázce můžeme spatřit sílu zármutku nad ztrátou blízkého člověka. Zvláštním a citlivým způsobem zde autorka čtenáři předkládá skutečnost, že zemřelí, nad kterými truchlíme, zůstanou vždy s námi. Jako vzpomínka, jako láska, kterou jsme k nim cítili a která zůstává uvnitř nás. Autorka zde opatrně, ale zřetelně svými slovy vyvolává pocit klidu.

Na sklonku dvacátého století vzniká i román *Dva týdny s královnou* z pera australského spisovatele Morrise Gleitzmana. Autor přibližuje vztah dvou bratrů, Colina a umírajícího Luka. Poukazuje na bezmeznost lásky k blízkým. „Dvanáctiletý Colin se upíná k představě královny britského impéria coby všemohoucí autority, pro niž by mohlo být úplnou maličností napravit křivdy v jeho dětském světě.“ (Šubrtová, 2007, s. 97)

## 2.2.8 Díla po roce 2000

Literatura pro děti a mládež se po roce 2000 rozrostla o mnohé nadějně tituly a obohatila dětskou četbu o velké množství kvalitních knih rozvíjejících čtenářský vkus. Vzniklo množství knih, které více či méně přibližují fenomén smrti, a mohou tak být dobrým prostředkem pro rozvoj osobnosti čtenáře právě v otázce chápání a vnímání smrti.

Motiv smrti silně cítíme v nejednom díle Josteina Gaardera. Po roce 2000 vyšly dva tituly zabývající se právě tematikou smrti. V románu *Dívka s pomeranči* autor vnímání smrti odráží na příběhu patnáctiletého Georga a jeho sbližování se zemřelým otcem prostřednictvím

dopisu, který mu otec před smrtí napsal. Sledujeme dvojí perspektivu náhledu na smrt, otce, který ví, že zemře, a chce pro syna něco zachovat; syna, který po mnoha letech poznává otce díky dopisu z minulosti. O smrti zvláštním způsobem vypověděl v útlé knížce pro děti s názvem *Anton a Jonatán*. Knihou se budeme blíže zabývat v následující kapitole.

Spisovatel Eric-Emmanuel Schmidt se zapsal to dětské literatury s tematikou smrti svou řadou o světových náboženstvích s názvem cyklus o neviditelném. Motivy smrti nalezneme v příběhu o křesťanství, ale i lidské síle či dětském pohledu na vlastní osud, jež autor vypověděl v novele *Oskar a růžová paní*. Zde se setkáváme se smrtí v nemocničním prostředí. Nemocný chlapec Oskar zde přijímá vědomí blížící se smrti, snaží se naplno prožít život a přibližuje se bohu, kterému adresuje dopisy. „*Citlivé téma umírání se v dopisech odkrývá postupně tak, jak plynou etapy Oskarova smířování se smrtí.*“ (Šubrtová, 2007, s. 58) Každý další den v životě chlapec považuje za deset let, ovšem pomyslně dospívá a smiřuje se se svým údělem.

„*Snažil jsem se vysvětlit rodičům, že život je zvláštní dárek. Ze začátku ho dost přeceňujeme, myslíme si, že jsme dostali věčný život. Potom ho zase podceňujeme, připadá nám ošklivý, moc krátký, divže ho nevyhodíme. Nakonec si uvědomíme, že to vlastně není dárek, ale jen taková půjčka. Tak se snažíme si ho zasloužit.*“ (Schmitt, 2006, s. 98)

V další knize *Pan Ibrahim a květy koránu* Schmitt konfrontoval judaismus a islám. Příběhem se budeme více zabývat ve třetí kapitole.

Tematiku smrti rozšiřuje i David Almond např. v díle *Hra na smrt*. Hlavní hrdina John spatřujeme zemřelé duše dětí, dostává se tak na pomyslné rozhraní svou světů.

„*Tu noc jsem toho moc nenaspal. Všude kolem mě se hihňaly a ševalily děti. Vyhlédl jsem ven a zjistil, že nízko nad Stoneygate visí těžké tmavé mračno. Málem nebyla vidět žádná světla. Děda za zdí sténal. Zkoušel jsem se za něj modlit, ale slova mi na jazyku zněla strojeně a zvadle. Ráno se vůbec nemohl probrat. Zdálo se nám, že se už nikdy nevzbudí. Máma seděla u něj na posteli a v ruce držela šálek stydnoucího čaje.*“ (Almond, 2010, s. 51)

Smrt jako vypravěče i postavu v jedné osobě nám předkládá mladý australský autor Markus Zusak v knize *Zlodějka knih*, tou se budeme blíže zabývat v další kapitole. I jeho kniha *Posel* přibližuje čtenáři smrt ve svém specifickém podání. Hlavní hrdina Ed vzpomíná na zemřelého otce dětskýma očima, vzpomíná na to, jak ho tehdy viděl on v útlém věku.

„*Když jsme byli mladší, brával nás na místa zábavný pro děti, jako do Národního parku a na pláž a na jedno hřiště míle daleko, kde byla obrovská kovová raketa. Ne jako vyblitý plastový hřiště, na kterých si dneska děti musej hrát. Brával nás na ty místa a tiše se díval, jak si hraje. My se po něm ohlíželi a on tam seděl, spokojeně pokuřoval a možná*

*snil. Moje první vzpomínka je z doby, kdy mi byly čtyři roky. Gregor Kennedy, můj tát, mě v ní veze na koni. To ještě svět nebyl tak velkej a všude jsem dohlídnul. Tehdy byl táta hrdina, ne lidská bytost.“ (Zusak, 2012, s. 238)*

Další významnou knihou je *Volání netvora* amerického spisovatele Patricka Nesse, kterou se budeme zabývat níže.

Je třeba neopomínat i *Harryho Pottera* od J. K. Rowlingové. Po roce 2001 vydala poslední čtyři díly ze slavné série. V každé z knih má smrt své místo, je podávána jako součást života, krutá a bolestná ve své podstatě, ale vždy šetrně přiblížena jako něco nevyhnutelného. V roce 2008 spisovatelka vydala *Bajky barda Beedleho*, která obsahuje i Příběh tří bratří zahrnutý do posledního dílu Harryho Pottera, který přibližuje čtenáři relikvie smrti.

Výraznou knihou je také *Chlapec v pruhovaném pyžamu* od Johna Boyna. Příběh nás zavádí do období druhé světové války v Německu. Hlavní hrdina, devítiletý Bruno, jehož otec je vysoký nacistický hodnostář, se spřátelí s židovským chlapcem Šmuelem, který je v koncentračním táboře blízko Brunova domku. Autor zde popsal nevinné dětské přátelství, které je natolik silné, že se Bruno pod plotem protáhne do tábora, aby byl se svým kamarádem. Společně pak umírají v plynové komoře.

*„Vzal Šmuelovu tenoučkou ruku do své a pevně ji stiskl. „Ty jsi můj nejlepší přítel, Šmueli, ty jsi můj nejlepší přítel na život a na smrt.“ Šmuel možná otevřel pusku, aby mu něco odpověděl, ale to už Bruno neslyšel, protože všichni přítomní najednou hlasitě vykřikli, přední dveře se zabouchly a z venku se ozval těžký třeskot kovu. (...) Pak nastala černočerná tma a rozpoutal se strašlivý chaos, ale přesto přese všechno Bruno dál pevně držel Šmuelovu ruku ve své a nic na světě by ho nepřimělo, aby ji pustil.“ (Boyne, 2008, s. 164–165)*

Z českých spisovatelů je třeba jmenovat Ivu Procházkou a její *Myši patří do nebe*. V knize přibližuje svět po životě a šetrně nastiňuje přítomnost smrti v běžném životě.

## **2.3 Tematika smrti a dětský čtenář**

Jak uvádí Davies (2007, s. 94), *moc slova, obrazu a písne, které jsou základem sebereflexe, bolest zostrují, přesto ale dokáží pěstovat i naši schopnost se s bolestí vypořádat.“* Prostřednictvím umění, tedy i literatury, se můžeme vyrovnávat s věcmi, které jsou pro nás mnohdy velmi obtížné. Stejně tak je i tematika smrti reflektována v literatuře, aby se každý z nás mohl s touto částí života vyrovnat.

### 2.3.1 Vnímání a chápání smrti dítětem

O počátečním uvědomění smrti dítětem hovoří Kubeczková (2013, s. 7):

*„V dětském věku existují podle psychologů dva hlavní momenty uvědomění smrti: první souvisí s věkem tří až pěti let, kdy si dítě začíná uvědomovat samo sebe a tedy i svou možnou negaci, druhé období je spjato s pubescencí, respektive prepubertou, tj. s obdobím mezi desátým a jedenáctým rokem, podle individuální vyspělosti, kdy již dítě vnímá smrt jako dospělý (odborníci hovoří o tzv. kognitivním, rozumovém bodu).“*

O konkrétních fázích dětského vnímání smrti hovoří DiGiulio (1997, s. 16–25) Dětské chápání smrti je odlišné od chápání dospělého. Dítě ztrátu cítí, ale smrti nerozumí, nedokáže rozumově pochopit, co smrt znamená. *„Představa dítěte o smrti má s naší představou společné slovo a pak velmi málo. Dítě neví o hrůzách zahřívání, o mrznutí ve studeném hrobě, o děsích nekonečné nicoty, které dospělý, jak ukazují všechny mýty o onom světě, tak těžko snáší ve své představě.“* (Freud, 1994, s. 153) Děti do dvou let nemají vůbec žádnou představu, co znamená smrt. Vědí však, co je to odloučení, a pociťují intenzivní bolest. Děti do pěti let smrt jako takovou nechápou, nevnímají její nezvratnost a trvalý stav, ale uvědomují si, že se stalo něco hrozného. V tomto věku mohou mít děti problém s pocitem viny a strachu, že smrt zaviniily ony. Děti do osmi let si již lépe uvědomují své pocity. Často kladou dotazy a snaží se vysvětlit si vlastní myšlenky, proto hledají dospělé, kteří jim s tím pomohou. Dětem často dlouho trvá, aby se ujistily, že se jejich svět nezhroutil. Děti ve věku od osmi do dvanácti let již lépe pochopí nezvratnost smrti, v tomto období si začínají uvědomovat, že i ony mohou zemřít. U mladých lidí se objevuje strach ze smrti, hluboký zármutek ze smrti s vědomím, že je trvalá. Svůj smutek každý prožívá po svém, cílem je překonat toto těžké období a žít dál.

Jak uvádí Skálová (2008, s. 57) *„psychologové poukazují na to, že dnešní člověk neví, co si se smrtí svých blízkých počít, jak ji prožívat a jak se s ní vyrovnat. Kromě toho, že ztratil víru, která mu mohla v jeho těžkých chvílích pomoci, ztratil i oporu v zaběhaných společenských rituálech, které by mu dávaly smrt patřičně prožít.“*

Smrt blízkých probíhá bez společenské pozornosti, člověk ze života odchází velmi nenápadně a vyvolává dojem, jakoby nikdy nebyl. Kvůli tomuto faktu se může smrt stát pro dítě něčím nepochopitelným. (Kubeczková, 2013, s. 9)

Podle poznatků sociologie je tendencí dnešní společnosti vytěšňovat smrt ze života. Bohužel se stává, že rozlučka se zesnulým se odehrává bez dřívější slavnostní podoby. Dalším faktorem je skutečnost, že dnešní společnost má tendenci uznávat krásu a mládí, mezi něž

smrt, srovnávána též se stářím, nepatří. „*Naše civilizace od počátku 20. století vědomě buduje kult krásy a mládí. Zrození a umírání už nejsou součástí našeho života.*“ (Skálová, 2008, s. 61) Velký vliv na jedince má také tlak médií. Negativně působí přemíra zkreslené mediální smrti, která způsobí pokřivené vnímání smrti, hovoříme zde o smrti v akčních filmech nebo o kvantu každodenních zpráv, u kterých jedinec neprochází emocionální reflexí. (Kubeczková, 2013, s. 8)

Jak uvádí Sígl (2006, s. 178), televizní smrt předkládá divákovi úmrtí z vnějších příčin, pro přirozenou smrt zde není místo, není mediálně zajímavá. Smrt bohužel bývá málokdy zobrazena ve skutečné podobě, ale spíše pro zábavu, což ovšem snižuje její hodnotu a vážnost. Může dokonce snižovat práh citlivosti ke skutečnosti, že smrt se týká nás všech. U smrti zobrazované v médiích je u diváků umocněn pocit, že je to něco, co se týká druhých lidí.

### **2.3.2 Význam tematiky smrti v literatuře pro dětské čtenáře**

Skálová (2008, s. 57) hovoří o důležitosti tematiky smrti v četbě dětí a dospívajících, ale i dospělých. Umělecké dílo, v tomto případě konkrétně literatura, nám dává možnost prožít i tu nejzávažnější skutečnost nanečisto prostřednictvím příběhu, který čtenáři umožňuje soucítit s žalem hrdinů, prožívat s nimi jejich ztrátu a také může být jakýmsi návodem, jak se se smrtí vyrovnat. Prožitkem smrti, i když zprostředkovaným literaturou, se člověk stává lidštější. Učíme se tak vyrovnávat se ztrátou, prožít bolest smrti a adekvátním způsobem na ni také reagovat. Chaloupka (1982, s. 383–385) poukazuje na to, že u dětí je typická záměna vlastního já za hrdinu knihy. Dospívající si tímto způsobem rozšiřují vlastní životní prostor a možnost řešení nastalých životních situací. Tuto tendenci označuje jako identifikace s hrdinou nebo jeho nápodoba, imitace a v souvislosti s tím hovoří o propojení se sociálním učením. Identifikace s literárním hrdinou má povahu aktivní spoluúčasti na sebetvorbě a procesech sebeuvědomování a sebeaktualizace.

Jak uvádí Šubrtová (2007, s. 15), smrt přestala být spojována se světem dětí kvůli výraznému snížení dětské úmrtnosti a začala být vnímána hlavně v souvislosti s vysokým věkem a stárnutím. S prodlužováním délky života vyvstal požadavek na to, aby si každý jedinec uvědomoval souvislost vyrůstání, stárnutí a úmrtí tak, že ztráta je nezbytným prvkem tohoto vývoje. Dítě se musí naučit rozeznávat odlišné časové horizonty minulosti, přítomnosti a budoucnosti, aby s postupem života lépe chápalo i relativnost vlastního bytí.

*„Ve světle odborných poznatků týkajících se vztahu současné společnosti, jednotlivce, dospělého, dítěte k otázce existenciality jsme vedeni k tomu vnímat uměleckou výpověď nejen v její estetické funkci, ale právě i ve funkci formativní, tj. vnímat ji jako nástroj výchovy k vědomí smrtelnosti.“* (Kubeczková, 2013, s. 9)

Šubrtová (2007, s. 16) hovoří o důležitém vlivu intencionální umělecké literatury při utváření dětského povědomí o smrti. Kontakt s tématem smrti prostřednictvím četby, hlavně identifikace dítěte s literární postavou, která prožívá smrt a vyrovnává se s ní, pomáhá jedinci kompenzovat nedostatek vlastních zkušeností. Čtenář se naučí ocenit svou existenci, do budoucna bude lépe připraven čelit strachu z nevyhnutelnosti ztráty i z vlastní smrti.

Jak uvádí Kubeczková (2013, s. 5), obraz smrti v umění, které je adresované dítěti, vede k úvahám jak o smyslu života, tak i jeho konci. Hrdinové si uvědomují zřetelněji vlastní existenci, když se setkají se smrtí, poté mnohdy kriticky reflektují své jednání a přehodnocují činy, které páchají, či cíle, o které usilují.

Nejen tabuizace, ale i devalvace smrti prostřednictvím médií způsobuje, že je pro člověka obtížné pochopit smrt, protože mu chybí autentické prožitky, propojenost věcí s emocionální stránkou. Avšak v umělecké realitě můžeme vše prožít, jako by to byla skutečnost. Myšlená představa má pro nás stejný význam jako skutečně prožitá věc. Aristoteles tvrdil, že se při vnímání uměleckého díla rozpomínáme na to, co je ukryto hluboko v našem podvědomí. Duchovní rozměr člověka musí být postupně odhalován, je to právě i umělecké dílo, díky kterému se stáváme více lidmi. (Skálová, 2008, s. 61)



### 3 Didaktická interpretace vybraných literárních děl

V následující části práce se nejprve zaměříme na obecnou definici interpretace a didaktické interpretace. Posléze se budeme věnovat interpretaci vybraných literárních děl pro děti a mládež, které vyšly po roce 2000, stěžejní částí bude úsek práce věnovaný tematice smrti a didaktickému hledisku tohoto fenoménu v literatuře, která bude doplněna čítankou v příloze diplomové práce.

#### 3.1 Interpretace literárního textu

*„Interpretací uměleckého textu rozumíme čtenářské nalézání významovosti struktur textu v jejich vzájemných vztazích.“* (Vala, 2011, s. 11) Je důležité si uvědomit, že interpretace je osobní záležitostí každého jedince a nemusí být totožná s autorským záměrem. Zde je třeba poukázat na teorie kostnické školy, o které hovoří Jindráček a kol. (2011, s. 44–45). Hovoří o tzv. místě nedourčenosti, které zůstává prázdné, je tedy na čtenáři, aby toto místo svou interpretací zaplnil. Čtenáři je tak dána možnost domýšlet se, co text vyjadřuje. Tato místa však nemusí být nutně zaplněna. Je nutné je chápat jako východisko otevírající čtenáři interpretační prostor, čímž se recipient uměleckého díla stává také spolurealizátorem či pomyslně i spoluautorem.

*„Interpretace literárního textu je jednou ze základních činností, které tvoří jádro literárního výchovně vzdělávacího procesu.“* (Hoffmann, 1985, s. 9) Jak uvádí Obert (1984, s. 39–40), literárněvědná interpretace zkoumá dílo z hlediska literárněteoretického, literárněhistorického a literárněkritického. Čtenář z těchto tří hledisek směřuje k odkrývání uměleckých prvků literárního textu a sleduje obsah a formu, nahlíží na literární dílo v jeho literárněhistorickém kontextu a systému normovaných estetických a společenských hodnot. *„Literárněvědná interpretace textu je zaměřena k textu jako k neznámé veličině a slouží poznávání textu v jeho významovosti a smyslu, zvláště z hledisek sociálních, v nichž aktualizuje hodnotící kritéria estetických, uměleckých, mravních i jiných sociálních norem, historických i současných.“* (Lederbuchová, 1995, s. 10)

Při práci s literárním textem má velký význam pro osobnost jedince interpretace jako metoda tvůrčí činnosti. Jak uvádí Lederbuchová (1995, s. 5), smyslem interpretace je obohatit osobnost člověka, ve školním prostředí žáka, o schopnost alternativního vidění a vnímání skutečnosti, ale také pěstování smyslu pro mnohotvárnost, pestrost a krásu. Čtenář interpretuje vlastnosti a kvality konkrétního textu, tedy jeho naladění, charakter prostředí,

postav apod. Podle Hoffmanna (1985, s. 9) je v literární výchově umělecký text hlavním prvkem literárně výchovného a vzdělávacího procesu, kolem něhož se soustředují stěžejní činnosti učitele a žáka. Obecně lze říci, že cílem je osvojit si literární text a porozumět mu z hlediska estetické kvality a umělecké originality.

## **3.2 Didaktická interpretace literárního textu**

Didaktická interpretace textu se opírá o výsledky literárněvědné interpretace, je však zaměřena na rozvoj osobnosti čtenáře. Za svůj cíl považuje rozvoj tvořivých komunikačních schopností a dovedností jedince v úrovni jeho přiměřené čtenářské kompetence. (Lederbuchová, 1995, s. 10–11) Literárněvýchovná interpretace dle Lederbuchové (2004, s. 9–10) rozvíjí jeho čtenářské dispozice, ovšem s respektem ke čtenářské kompetenci jedince, kterou definuje jako celkovou a dlouhodobou připravenost k četbě, do níž se promítají i potřeby jednotlivce či jeho čtenářské zájmy.

Obert (1984, s. 24) hovoří o čtenářském metatextu, který čtenář vytváří vlastní interpretací textu, jehož vznik souvisí s četbou, výkladem prostředků, které vyvolávají čtenářský dojem, a hodnotící stanoviska. „*Cílem didaktické interpretace je rozvíjet přirozené a přiměřené čtenářské dispozice žáka na bázi procesu poznávání estetickofunkčních významů textu tak, aby v souvislosti s procesem poznávání textu poznával i vlastní komunikační situaci a své místo v ní.*“ (Lederbuchová, 1995, s. 36)

O didaktické interpretaci lze hovořit hlavně ve spojení s didaktikou literatury a literární výchovou. Jurčo (1984, s. 9) uvádí, že didaktika literatury se svým obsahem i zájmem soustřeďuje na člověka a o jedince se zajímá jako o recipienta literárního díla. Didaktická interpretace je metoda, která vede k zefektivnění procesu četby. Jde o metodu rozvíjející a kultivující čtenářskou komunikaci mezi čtenářem a textem. (Lederbuchová, 1997, s. 9)

### **3.2.1 Funkce didaktické interpretace**

Lederbuchová (1997, s. 10–12) rozlišuje čtyři základní funkce didaktické interpretace uměleckého textu.

První funkci, kterou vymezuje, je funkce motivační. Je velmi stěžejní, protože určuje vůbec jen volbu něco číst a dále v tom pokračovat. Je hybným prvkem v otázce čtenářství. Didaktická interpretace by měla čtenáři pomoci komunikovat s literaturou tak, aby přispěla ke

čtenářskému uspokojení jedince a podporovala v něm čtenářské sebevědomí a subjektivní pocit radosti z výsledku četby, a tak může dojít k prohloubení zájmu o krásnou literaturu.

Další funkcí didaktické interpretace je zvyšovat čtenářskou kompetenci žáka. Interpretace má vést čtenáře ke komunikaci s textem ve všech rovinách významovosti. Didaktická interpretace rozvíjí čtenářský zážitek z díla, nově strukturuje jeho obsah, pomáhá mu hledat a prohlubovat vazby mezi obsahem interpretovaného textu a fixovanými významovými kontexty, což může často být kontext literární, umělecký či životní.

Důležitou roli má i funkce podporovat rozvoj čtenářské kreativity. Didaktická interpretace pěstuje u čtenáře estetický smysl pro komunikaci, čtenář si rozvíjí estetickou citlivost ve vnímání textu a schopnost představivosti a fantazie nad textem. Čtenář s textem kreativně pracuje, variuje ho. Obecně rozvíjí jeho intelekt a podporuje individualitu při práci s uměleckým textem.

Poslední funkcí je funkce vzdělávací. Prostřednictvím didaktické interpretace si čtenář rozvíjí schopnost osvojování učiva z hlediska poznatků o literatuře (literárněteoretický a literárněhistorický kontext). Učivo se stává komunikační dovedností, jedinec si pěstuje schopnost utvářet estetický soud a utváří si návyk číst umělecky hodnotnou literaturu, čímž si pěstuje svůj čtenářský vkus. Tato funkce se naplňuje jen ve spojitosti s funkcemi předchozími.

### **3.2.2 Zásady didaktické interpretace literatury s tematikou smrti**

Lederbuchová (1997, s. 23–42) vymezuje čtrnáct zásad didaktické interpretace. Zásada čtenářského zážitku jako východiska interpretace hovoří o důležitosti motivace jedince a správného výběru textu. Šubrtová (2007, s. 110) poukazuje na skutečnost, že tematika smrti nemusí být pro čtenáře, obzvláště ty mladší, tolik atraktivní, protože děti vyhledávají spíše texty veselé. U čtenáře je tedy nutné motivaci podpořit vzbuzením zvědavosti čtenáře.

Zásada výběrovosti interpretace znamená, že při práci s textem se jedinec často zaměřuje jen na určité jevy, které jsou podstatné pro celkovou významovost textu. V literatuře s tematikou smrti je možno využít průnik kvalit estetických a etických (Šubrtová, 2007, s. 111)

Zásada strukturního přístupu k textu určuje, že každý jev, který je interpretovaný, je z hlediska významu chápán jako část celku, je vnímán komplexně.

Zásada zachování jednoty obsahu žákovy četby ve významové struktuře denotátu, konotátu a asociací znamená, že text je budován i významy, které nejsou v textu integrovány záměrně, ale čtenář je odhaluje na základě asociací či životní zkušenosti. Tematika smrti může být dítěti často předkládána jako tabuizovaná, prostřednictvím literatury však může své pocity strachu překonávat. (Šubrtová, 2007, s. 112)

Zásada komplexnosti interpretace, kterou rozumíme komplexnost jako všestrannost rozvoje komunikace, např. v pěstování smyslové vnímavosti.

Zásada rozvoje komunikace ve všech fázích recepce souvisí jak s úvodní fází komunikace s textem, tedy perpcí a aperpcí, tak se závěrečnou, tedy s konkretizací obsahu četby.

Zásada provokace hodnotícího postoje žáka ve všech fázích recepce představuje hodnotící fáze, tedy soud a hodnocení literárního díla, které bylo předmětem interpretace.

Zásada jednoty žákova verbálního a neverbálního hodnocení komunikace s uměleckým textem představuje verbalizaci estetického soudu. Šubrtová (2007, s. 113) uvádí jako vhodné prostředky neverbálního soudu např. výtvarné zpracování, ale o mnohém vypovídá i mimika.

Zásada autonomnosti textu a jeho interpretace znamená, že pokud se čtenář setkává jen s úryvkem textu, musí mu být (ve škole učitelem) poskytnuty nezbytné informace o textu jako celku.

Zásada autentičnosti textu a jeho interpretace zdůrazňuje nutnost využívat pro interpretaci text původní, neupravovaný. U samotné interpretace literatury s tematikou smrti je třeba uvědomit si, že dětský čtenář je limitován svou životní zkušeností. (Šubrtová, 2007, s. 113)

Zásada interpretačního postupu od intuitivních představ o obsahu textu k analytičtější interpretaci určuje postup při interpretaci, kdy jedinec nejprve reflektuje svůj dojem z četby, až na základě čtenářské reflexe dochází k verifikaci stanovenými postupy.

Zásada variability interpretačního postupu v souladu s akceptováním žákova prvního interpretačního kroku určuje nutnost respektovat spontaneitu a recepční aktivitu jednotlivce.

Zásada rovnocennosti interpretačního procesu a jeho výsledku v didaktické interpretaci stanovuje, že didaktická interpretace by měla rozvíjet čtenářovu komunikaci s textem v několika paralelách, aby se k výsledku dospělo několika různými cestami, které svou pestrostí přispějí k čtenářově dovednosti komunikovat s uměleckým textem.

Zásada otevřenosti interpretace v procesu a výsledku ctí jakousi nevyčerpatelnost významové nabídky jakéhokoli uměleckého textu.

## 3.3 Zlodějka knih

### 3.3.1 Markus Zusak: život a dílo

Markus Zusak patří mezi současné australské autory. Na českém trhu vyšly již tři jeho knihy, *Zlodějka knih*, *Posel* a *Roky pod psa*. Hrdiny jeho příběhu jsou mladí lidé, kteří se svými obvyklými i neobvyklými životními osudy mnohdy tolik podobají čtenářům.

Román *Posel* čtenáři přibližuje devatenáctiletého taxikáře Eda Kennedyho a jeho život, který se mu rázem změní, když mu do schránky začnou přicházet karty se skrytými úkoly. Sledujeme jeho vývoj od mladého chlapce v dospělého muže. Humorem a trefnými komentáři hlavního hrdiny kniha upoutá nejednoho čtenáře.

Poslední kniha, která vyšla u nás přeložená do českého jazyka, je jeho dílo *Roky pod psa*, které nám přibližuje příběh patnáctiletého chlapce a životní radosti i strasti dospívajících.

Za svá díla obdržel mnohá ocenění. Poslední je z roku 2014, kdy získal Cenu Margaret A. Edward za přínos v oblasti literatury pro mládež, obzvláště za román z období druhé světové války, tedy *Zlodějku knih*, ale také za příběh mladého muže, jež začne měnit život ostatním a objeví sílu svého potenciálu, kterého poznáváme v románu *Posel*. (YALSA, 2014, s. 27–28)

### 3.3.2 Vznik díla

K napsání románu *Zlodějka knih* ho inspirovalo vyprávění rodičů. Matka z Mnichova a otec z Vídně vyprávěli svým dětem o příbězích z doby nacismu, a tak Zusak slýchal velké množství historek. Všechny ty momenty hrůzy, ale i okamžiky krásy, o kterých slyšel, ho přiměly začít psát. Utkvěly mu hlavně dva příběhy, které od rodičů slýchal. První se týkala německých dětí, které dávaly chléb Židům pochoduujícím do koncentračního tábora. Obě skupiny byli za toto počínání bity. Druhá se vracela do doby, kdy byl bombardován Mnichov. (Zusak, 2007, s. 16–17)

Jedná se o knihu jak pro děti a mládež, tak pro dospělé. Slovy Rushtonové (2006, s. 18–19), *Zlodějka knih* se v Austrálii proslavila jako román pro dospělé, v Austrálii slavila úspěch jako v oblasti dětské beletrie.

### 3.3.3 Dějová linie

Vypravěčka nás do příběhu zavádí ve chvíli, kdy poprvé potkala zlodějku knih, Liesel Memingerovou, na cestě vlakem k náhradním rodičům. Během jízdy její mladší bratr Werner

umírá, Liesel tak k náhradním rodičům přijíždí sama. Počátky společného soužití jsou těžké, Tvrdá ruka matky Rosy je vyvažována laskavým srdcem otce Hanse.

Nedlouho po svém příjezdu se seznámí s Rudym Steinerem, který se jí stane věrným přítelem v životě a bude její první láskou. Táta Hans jednoho dne nalezne knihu, kterou Liesel zvedla na pohřbu bratra, a začne po nocích tajně dívku učit číst. Později začnou jejich lekce ve sklepě.

V září 1939 začíná druhá světová válka. Život na Himmelstrasse zatím pokračuje téměř netknutý válkou. Liesel se zdokonaluje ve čtení, později začne krást knihy, roznáší za matku prádlo po Molchingu, pozná starostovu ženu Ilsa Hermannovou, která jí poskytne svou knihovnu, stále více poznává podstatu nacismu, tráví čas s Rudym a zažívá i šťastné okamžiky dětství.

Do příběhu posléze vstupuje Žid Max Vandenburg, jehož Hans ukryje v domě. Liesel se s ním postupně velmi sblíží. Válka mezitím nabývá stále větších rozměrů a blíží se k domovům hrdinů, městu hrozí bombardování a ulicemi jsou vedeni Židé do koncentračního tábora. Kvůli Hansově snaze pomoci jednomu Židovi krajícem chleba musí Max odejít, aby nebyl chycen, což Liesel raní. Válka si přijde také pro Rudyho otce i pro Hanse Hubermanna. Hans se naštěstí vrací z války živý. Při jednom pochodu Židů však Liesel v zástupu spatří také Maxe, kterého se snaží zachránit, je však zbita. V srpnu 1943 dostane Liesel dárek od Ilsy Hermannové, černou knížečku, ze které se stane Zlodějka knih.

Téhož roku je Molching bombardován, umírají Hans, Rosa i Rudy. Liesel zůstává sama, naštěstí však přežije. Ujímá se jí Ilsa Hermannová. Poté se domů vrací i Rudyho otec, se kterým začne Liesel trávit více času. V říjnu 1945 se do Molchingu vrací Max, který přežil do osvobození.

Poté se příběh přesouvá o mnoho let později, do doby, kdy je už z Liesel stará žena žijící v Sydney a kdy si pro ni přichází Smrt a dává Liesel do ruky její knihu.

### **3.3.4 Kompozice**

První stranu otevírá věnování, autor věnoval dílo svým rodičům, Elisabeth a Helmutovi Zusakovým, po něm následuje poděkování. Příběh samotný začíná prologem, poté následuje několik částí, které nesou název vždy podle nějaké stěžejní knihy, kterou Liesel ukradla, dostala, ale odkazuje i na jiné tituly. První část nese název Hrobařova rukověť, tu Liesel zvedla ze země, když kniha vypadla mladému hrobařovi, druhá část nese název Pokrčení ramen, jedná se o knihu, kterou Liesel zachránila před upálením nacisty. Část třetí je

označena jako Mein Kampf. Tento titul je příznačný pro dobu, ve které se příběh odehrává. Byl to stěžejní titul tehdejší literatury, napsaný Adolfem Hitlerem. Hans Hubermann jej obstaral pro Maxe Vandenburga, Žida, kterému pomáhal přežít. Čtvrtou část autor nazval Dohlížitel. Jednalo se o knihu, kterou Max vyrobil pro Liesel tak, že stránky Mein Kampf přetřel na bílo a vytvořil vlastní příběh. Pátá část nese název Hvízdal. Byla to kniha, kterou Liesel věnovala starostova žena, ona ji však vrátila, ovšem posléze se rozhodla ukrást ji. Šestá část je označena jako Roznašeč snů podle titulu, který Liesel ukradla ve starostově knihovně. Sedmá část Úplný Dudenův slovník a tezaurus odkazuje na knihu, kterou Liesel také ukradla. Osmá část byla pojmenována Česačka slov podle knihy, kterou Max vyrobil pro Liesel jakou malou sbírku úvah, kterou měla dostat, až bude připravená. Devátá část je dalším úsekem příběhu pojmenovaném dle titulu, který Liesel ukradla, tentokrát Poslední cizinka mezi lidmi. Desátá část, pojmenována Zlodějka knih, odkazuje na onu knihu, kterou sepsala sama Liesel. Epilog nás zavádí na konec příběhu, po bombardování Mnichova a posléze o mnoho let později na konec života zlodějky knih Liesel Memingerové.

Všechny části jsou dále členěny na kapitoly, které jsou prolínány oddělenými pasážemi, jež dotvářejí příběh, blíže specifikují či vysvětlují nějaké body příběhu.

### 3.3.5 Titul, čas a prostor

Titul je protagonistický, hlavní hrdinka Liesel Memingerová je označována jako zlodějka knih. Během četby však zjišťujeme, že význam titulu nabývá ještě dalšího charakteru. Vypravěčka nás upozorňuje na skutečnost, že Liesel během let strávených v Molchingu sama napsala knihu, kde zaznamenávala prožité události. „*Když o čtyři roky později začala ve sklepě sama psát...*“ (Zusak, 2009, s. 66) Krátkými odkazy vypravěčky se dovídáme, že ve sklepě vznikala kniha, která byla pojmenována jako Zlodějka knih. Tato skutečnost je o to zajímavější, když jako čtenáři zjišťujeme, že nás vypravěčka provází příběhem právě díky této knize, kterou sebrala po leteckém útoku na Molching. Protože díky ní nám vypráví nejen o svém životě, ale zná veškeré podrobnosti života na Himmelstrasse. „*Když se začalo s úklidem, na její knížku párkrát někdo šlápl, a přestože příkaz zněl odklízet jen kusy betonu, skončil na korbě nákladáku i tenhle její největší poklad. V tu chvíli jsem musela jednat. Vyšplhala jsem se nahoru a vzala ji do ruky, aniž bych tušila, že během příštích let ji na svých cestách budu číst stokrát po sobě a pak znovu, znovu uvidím místa, kde se naše cesty prořaly, a budu žasnout nad tím, co ta dívka viděla a jak přežila.*“ (Zusak, 2009, s. 24)

Příběh začíná v lednu roku 1939 a mapuje události války až do října 1945. Příběh se odehrává v Molchingu, ve fiktivním malém městě u Mnichova, na ulici Himmelstrasse. Samotné označení ulice můžeme vyložit trojím způsobem. V Treblince se jako himmelstrasse označovala cesta vedoucí do plynové komory, což může odkazovat na osudy Židů v příběhu během války. (Adams, 2010, s. 10) Název ulice, přeložíme-li ho jako Nebeská ulice, může ovšem reflektovat skutečnost, že Liesel našla právě zde v době války a nacismu svůj klid, svůj nebeský prostor pro klidný život, byť v této době a na takovém místě. Spojení s nebem můžeme ale promítnout i do postavy a vypravěčky Smrti, která sledovala dny, kdy sbírala mrtvé, spatřovala různé barvy nebes a právě na nebesa pomyslně odnášela duše zemřelých.

Z textu poznáváme období a prostředí nacistického Německa. Prohitlerovská hesla a protizidovská gesta může čtenář nejednou spatřit. *„Některé obchody byly opuštěné a stále ještě oceňované žlutými hvězdami a protizidovskými nadávkami.“* (Zusak, 2009, s. 54) Autor zdůrazňoval, jak bylo důležité v této době vypadat. *„Ty máš krásné světlé vlasy a velké, bezpečně modré oči.“* (Zusak, 2009, s. 63) Nacistická propaganda či mánie podtrhuje realitu příběhu, či alespoň zasazení děje do období a prostředí. Proto víme, že Weingartnerovi, kterým Liesel nosila prádlo, měli kocoura, kterému říkali *„Goebbelsek, podle Hitlerova pobočníka“*, nebo že *„národ vyklízí svinstvo a pracuje k velikosti“*. (Zusak, 2009, s. 95, 107) Také se dovídáme, že v roce 1940, kdy válka pokročila a Hitler stál momentálně na vítězné pozici, toužili nacisté po náležitých oslavách, zvláště v souvislosti s Hitlerovými narozeninami, proto hledali *„zhoubné a morálně závadné knihy a plakáty“*, aby je mohli spálit. (Zusak, 2009, s. 104) Zarytí přívrženci dávali náležitě najevo svou věrnost. *„Někde se dychtivě myla okna, vlajka vlála novotou, hákový kříž vypadal jako klenot položený na rudobílé dečce.“* (Zusak, 2009, s. 104)

Autor využíval fakta z daného období. V knize je zmíněn např. Jesse Owens, atlet černé pleti, který v roce 1936 na olympiádě v Berlíně, v době rasové segregace, vyhrál čtyři zlaté medaile. *„Do celého světa se roztrubovaly řeči, že je podčlověk, protože je černý, a že mu Hitler odmítl podat ruku.“* (Zusak, 2009, s. 59)

### **3.3.6 Analýza postav**

#### **3.3.6.1 Smrt coby vypravěčka i jedna z hlavních postav**

Smrt nás knihou provází již od prvních řádků. Coby vypravěčka nás uvádí do děje, ale zároveň jako jedna z hlavních postav do příběhu zasahuje. Vlídnyými slovy nás vtahuje do



každého prožitého okamžiku, svým barvitým líčením, vždy svá, odhodlaná plnit svůj úděl, nám přibližuje osud svůj i osudy těch, které potkala.

Často předem poukazuje na to, co se stane na dalších stránkách, ale příběh tím neztrácí na svém kouzlu. Smrt pouze upozorní na závěr jednoho z maličkých příběhů, které konstruuji celé vypravování, ale cesta, která k závěru vede, zůstává skryta, a čtenář tak není ochuzen o překvapení.

Se čtenáři coby vypravěčka hovoří, promlouvá k nim. „*S tím vším se musíme vypořádat nejdřív, co říkáte? Takže domluveno. Uděláme to.*“ (Zusak, 2009, s. 241) Nevede však pouze monolog, ale vidíme tu snahu i o pomyslný dialog mezi vypravěčem a čtenářem. „*Zatím to šlo až moc lehce, mně i vám, co říkáte, přátelé? Co takhle na minutku dvě pustit Molching z hlavy?*“ (Zusak, 2009, s. 139)

Smrt v knize vystupuje jako živá bytost, plná lidskosti. Sama se popisuje: „*Nenosím srp ani kosu. Beru si jenom černé roucho s kapucí, když je zima. A nemám ty ostré rysy připomínající lebku, které mi tak rádi nasazujete, když jsem daleko.*“ (Zusak, 2009, s. 301)

Sama putuje světem, na zádech své těžké břímě, až u čtenáře často vyvolává pocit soucitu. „*Poslední promáčené sbohem, a pak se otočily a odcházely. Několikrát se ohlédly. A já, já jsem tam ještě chvíli zůstala. Zamávala jsem. Mně nezamával nikdo.*“ (Zusak, 2009, s. 31) Mnohokrát spatřujeme, jak se Smrt snaží lidi pochopit. „*Jak vůbec dokázala jít? Jak to, že se dokázala hýbat? Tohle prostě nikdy nepochopím – čeho jsou lidé schopni.*“ (Zusak, 2009, s. 32)

Byla sebekritická „*Pokud jde o mě, už jsem stačila udělat tu nejzákladnější ze všech chyb. Ani vám nedokážu vyličit, jak strašně jsem byla sama sebou zklamaná.*“ (Zusak, 2009, s. 17) Vystupuje jako postava s vlastními chybami, kterých si je sama vědoma.

Na svých cestách pozorovala lidi, samozřejmě i Liesel, která Smrt mnohdy nevědomky něco naučila. „*Ukázala zas jednou i mně, že z jedné příležitosti se přímo rodí další, stejně jako se z risku rodí větší risk, ze života více života a ze smrti více smrti.*“ (Zusak, 2009, s. 85)

Smrt v mnoha okamžicích příběhu, v době války, plní svůj krutý úděl, čímž vysvobozuje bolavé duše z poničených těl. „*Nikdy nezapomenu na první den v Osvětimi, na první návštěvu v Mauthausenu. Tam jsem je, jak šel čas, sbírala taky zpod vysoké skály, když se jim strašlivě zhatil pokus o útek. Zbyla z nich rozbitá těla a mrtvá laskavá srdce. Ale pořád to bylo lepší než plyn. Některé jsem zachytila na půl cesty dolů. Držím tě, říkala jsem si, když jsem jejich duše nadlehčovala ve vzduchu, zatímco zbytek jejich bytosti – jejich fyzické*

*schránky – se řítit k zemi.*“ (Zusak, 2009, s. 339) Svým vyjádřením formuluje lítost nad jejich osudy.

### 3.3.6.2 Zlodějka knih Liesel Memingerová

Liesel potkáváme v okamžiku, kdy je jako desetiletá dívka na cestě vlakem s bratrem Wernerem a matkou na cestě do Mnichova. Liesel představuje křehkou mladou slečnu. *„Všechno na ní bylo podvyživené. Holeně jako dráty, paže jako ramínka na šaty. Když už se jí podařilo se usmát, byl to hladový úsměv.*“ (Zusak, 2009, s. 36) Vzezřením jen zčásti splňovala tehdejší představu o Hitlerjugend. *„Její vlasy dostatečně odpovídaly odrůdě německá blond, ale oči měla nebezpečné. Tmavohnědé.*“ (Zusak, 2009, s. 37)

Liesel patřila mezi ty, kteří byli postiženi důsledky nacistické ideologie. Je poslána do náhradní rodiny, protože její matka je jakožto komunistka nežádoucí v době nacistického Německa. Liesel tímto osudem trpí, do jejího života krutě zasáhne smrt bratra, takže je do nové rodiny poslána sama a musí se vyrovnat s nastalou situací, i když jí nerozumí. *„Když ji matka miluje, proč ji tedy nechala u dveří cizího domu?“* (Zusak, 2009, s. 37)

Po dovršení deseti let mohla nastoupit do Hitlerjugend, konkrétně do Svazu německých dívek, což bylo v té době žádoucí. Ona sama však myšlenky nacismu nesdílela a Hitlera, vyjádřeno dětským pojetím, neměla ráda. Nejprve za to, že kvůli němu musela od matky pryč, později ve chvíli, kdy zjistila, kdo jsou Židé a jak s nimi nacisté zacházejí. *„Nesnáším Führera. Nenávidím ho.*“ (Zusak, 2009, s. 117)

Liesel měla svou dávku hrdosti na děvče svého věku, jen tak se nenechala shazovat, třeba když se jí spolužák smál, že neumí číst. *„Ludwig Smeikl se zlomil v pase, a cestou k zemi dostal pořádnou ránu na ucho, když dopadl, postavila ho. Když stál, fackovala ho, drápala.*“ (Zusak, 2009, s. 80)

Liesel postupně dospívá, její osobnost se od prvních stran vyvíjí *„Uvědomila si, že je mnohem snadnější se něčemu blížit, než se tím doopravdy stát.*“ (Zusak, 2009, s. 89)

Liesel měla silné city, tak jak je to u dětí obvyklé. Vázala se ke své rodině, k novým rodičům i k těm biologickým, na ty nezapomínala. S Hansem si byli velmi blízcí, často byli jako spiklenci při svých čtenářských lekcích. Měla ráda *„dokonce i svou pěstounskou matku, i přes to, že ji honila ven s kbelíkem, i přes to, jak jí nadávala a napadala ji“.* (Zusak, 2009, s. 87) Její pravá matka jí chyběla. Chtěla vědět, co se s ní stalo. Zjištění skutečnosti ji v životě posunulo dál, opět trošku dospěla, mnoho věcí pochopila. Se svými novými rodiči si vypěstovala silný vztah, který utužily ještě více všechny tragédie, které je během těch let

potkaly. Když oba zemřeli, její bolest neměla konce, truchlila u jejich mrtvých těl. „Došla pomalu k mámě a tátovi a sedla si na zem mezi ně. Vzala mámu za ruku a začala na ni mluvit. „Pamatuješ, jak jsem přijela, mami? Chytla jsem se branky a brečela jsem. Pamatuješ, cos řekla všem, co ten den byli na ulici?“ Hlas jí zakolísal. „Řeklas co čumíte, pitomci?“ Vzala mámu za ruku a pohladila ji po zápěstí.“ (Zusak, 2009, s. 513) Ztrátu milovaného Hanse nesla však ještě hůř. „Liesel ho nadzvedla a objala. Plakala na rameni Hanse Hubermnanna. „Sbohem, tati, zachránils mě. Naučils mě číst.“ (...) Její paže ho svíraly. Políbila ho na rameno – nesnesla už by pohled do jeho tváře – a pak ho zas položila.“ (Zusak, 2009, s. 515)

Přítelem v Molchingu jí byl Rudy Steiner. Měla ho ráda svým zpočátku dětským způsobem, ze kterého se později stala nehynoucí láska. „Liesel nejdřív nemohla promluvit. Snad to bylo tou nečekanou hrbolatostí lásky, kterou k němu pocítila. Anebo ho milovala odjakživa? Je to možné. Bylo jí znemožněno promluvit, ale chtěla, aby ji políbil. Chtěla, aby si přitáhl její ruku a vedl ji. Jedno kam. Její ústa, její krk, její tvář. Její prázdná kůže čekala jen na to.“ (Zusak, 2009, s. 495) I jeho válka vzala a Liesel pro něj plakala. „Sklonila se k němu a dívala se na jeho tvář zbavenou života a pak Liesel políbila svého nejlepšího přítele Rudyho Steinera jemně a upřímně na rty. Chutnal sladce a po prachu. Chutnal jako stesk po stínech stromů a po záři anarchistovy sbírky obleků. Políbila ho dlouze a měkce, a když se odtáhla, dotkla se prsty jeho rtů.“ (Zusak, 2009, s. 512)

Výraznou osobou, která měla vliv na její život, je Max Vandenburg. Měla s ním mnoho společného. Oba měli jistou část života spojenou s cestováním vlakem, oba v něm dojeli do Molchingu, pro oba to bylo jistým způsobem vysvobození, přesto v něm Liesel ztratila bratra a pro Maxe to byl i symbol cesty do koncentračního tábora. (Adams, 2010, s. 10) Ona se mu cítila blíž proto, že i Max míval noční můry, ze kterých se strachem budil. Počátek jejich sblížení tkví jak jinak než v knize, v Maxově knize *Mein Kampf*, která Liesel zajímala. Liesel se o Maxe strachovala, měla ho ráda. Když se mu přitížilo, nosila mu dárky. Když ho později spatřila v zástupu Židů pochodujících do koncentračního tábora, nasadila vlastní život, aby se k němu dostala. „Voják rukama roztrhal ten lidský slepenec. Odstrkával je a dral se mezi nimi. (...) Voják ji popadl. Surově ji chytil za šaty. Cítila kosti jeho prstů, kuličku každého kloubu. Rozškrábal jí kůži. „Řek jsem vypadni!“ zavelel, a už dívku vleče na stranu a hází s ní o zeď přihlížejících Němců. Oteplilo se. Slunce jí spalovalo obličej. Když dopadla, začla se v ní rozrůstat bolest, ale teď už zase stojí na nohou. Vzpamatovávala se a čekala. Opět vešla mezi ně.“ (Zusak, 2009, s. 488) Po skončení války truchlila, Max jí chyběl, nevěděla, jestli vůbec přežil. Když se jednoho dne vrátil, své štěstí nemohla vypovědět. „Objali se a rozplakali a zhroutili se na podlahu.“ (Zusak, 2009, s. 524)

V jejím životě hrají důležitou roli knihy. Od prvních stránek nám vypravěčka prozradí o Liesel jednu zásadní informaci: je zlodějka knih. První knihu Liesel získala na bratrově pohřbu, konkrétně 13. ledna 1939. Mladý hrobník ji vytratil a ona ji zvedla. Během počátku svého pobytu v Molchingu si Hrobařovu rukověť schovala pod matraci, občas ji vytahovala a držela v ruce. *„Zírala na písmena na deskách, dotýkala se potišťených stránek a neměla ponětí, co vlastně říkají. Jde ale o to, že ve skutečnosti nezáleželo na tom, o čem ta kniha je. Důležitější bylo, co znamenala.“* (Zusak, 2009, s. 43) Pro Liesel znamenala chvíli, kdy naposled viděla svého bratra a matku. Knihu s Hansem dočetli týden před Vánoce.

Během druhé světové války ukradla několik knih, jednu zachránila z popela, jiné ukradla z knihovny starostovy ženy. Chtěla listovat stránkami, číst slova a poznávat nové příběhy. Ale knihy pro ni byly i určitým symbolem. Jak již bylo řečeno, první knihu si ztotožňovala s okamžikem, kdy pohřbívala bratra Wenera a kdy naposled viděla matku. Druhou knihu ukradla ze vzteku a nenávisti vůči Hitlerovi a cítila zadostiučinění, když ji zachránila před spálením jako nežádoucí literaturu.

Když poprvé spatřila knihovnu ve starostově domě, byla fascinovaná. *„Všude samé knihy! Jedna každá stěna byla vybavená přeplněnými, a přesto netknutými policemi. Na hřbetech černých, rudých, šedých knih, knih všech barev byly nápisy všemožných stylů i velikostí. Byla to jedna z nejkrásnějších věcí, jaké Liesel Memingerová v životě viděla.“* (Zusak, 2009, s. 135)

Sama napsala knihu, která uchovala všechno, co se odehrálo na Himmelstrasse. V srpnu roku 1943 dostala Liesel malou prázdnou knížečku, do které se rozhodla zaznamenat to, co prožila. Z obyčejné černé knížky s nepopsanými listy se stala Zlodějka knih. Psala po nocích. *„Každého večera odcházela Liesel do sklepa. Knížku měla neustále při sobě. Psala celé hodiny, snažila se dokončit každou noc deset stránek svého života. Bylo toho třeba tolik promyslet, tolika věcem hrozilo, že se na ně zapomene.“* (Zusak, 2009, s. 503–504) Psaní jí zachránilo život, protože když bombardovali Molching, byla zrovna ve sklepě a psala svůj příběh. Knihy, které byly výrazným prvkem v jejím životě, jí nakonec zachránily život.

Když zemřela, Smrt jí donesla její knihu. *„Text vybledl, ale i tak dokázala svá slova číst. Prsty její duše se dotýkaly příběhu, který byl sepsán před dávnou dobou ve sklepě na Himmelstrasse.“* (Zusak, 2009, s. 525)

### 3.3.6.3 Rudy Steiner

Rudy byl o několik měsíců starší než Liesel. Steinerovi byli sousedi Hubermanových. Rudy pocházel ze šesti dětí. „*Měl kostnaté nohy, špičaté zuby, vytáhlé modré oči a vlasy jako citrón.*“ (Zusak, 2009, s. 52)

Mezi dětmi byl známý díky owensovské příhodě. Idolem mu byl atlet Jesse Owens, Rudy se rozhodl ho napodobit. Jednou večer se začernil sazemi, vytratil se z domu a šel vstříc svému životnímu běhu. I když dostal od otce vyčíněno, byl pyšný na to, co dokázal. „„*Owens ve vedení,*“ *ječel pronikavý klukovský hlas, když se vrátil do prázdné cílové rovinky, vstříc ohlušujícímu potlesku olympijské slávy. Dokonce ucítil, jak se mu o prsa poltí cílová páska, když ji jako první protrhl. Nejrychlejší člověk na světě.*“ (Zusak, 2009, s. 60)

Rudy trávil mnoho času s Liesel. Od prvních chvil si byli blízcí, Liesel se mu líbila. Měl ji rád svým zvláštním způsobem, rád ji popichoval a chtěl od ní polibek. „*Když tě porazím, dostanu pusy.*“ (Zusak, 2009, s. 57). Čím více spolu byli, čím více dospívali, Rudy se zamiloval. „*Rudy Steiner se děsil polibku od zlodějky knih. Musel po něm nesmírně toužit. Musel ji neskutečně milovat. Tolik, že už ji nikdy o její rty nepožádá, a půjde do hrobu bez nich.*“ (Zusak, 2009, s. 298)

### 3.3.6.4 Hans Hubermann

Hans byl vysoký muž. Měl zvláštní oči, které Liesel hned upoutaly. „*Byly to oči stvořené z laskavosti a ze stříbra. Byly jako měkké stříbro, tály.*“ (Zusak, 2009, s. 39) I přes svou výšku „*dokázal budit dojem, že je v pozadí, dokonce i když stál na začátku fronty. Byl prostě jen přítomen.*“ (Zusak, 2009, s. 39) Působil jakýmsi ušlápnutým dojmem, ovšem bylo to naprosto zavádějící, protože v něm byla jakási noblesa. Šířil kolem sebe klid.

Byl prototyp dobrého muže s vřelým srdcem. Jeho velkou vášní byly cigarety. „*Kouření miloval. Na kouření měl nejradši to balení.*“ (Zusak, 2009, s. 39) Povoláním byl malíř. V zimě si přivydělával hraním na akordeon po hospodách.

Svou ženu miloval. Přes všechny rozepře, hlučné večery v kuchyni a nadávání, ji nadevše miloval. „*Když se objevila, Hans Hubermann dal v sázku vlastní život a hodil po své ženě tu nejkrásnější sněhovou kouli.*“ (Zusak, 2009, s. 305)

Když Liesel měla v noci zlé sny, chodíval k ní, aby se nebála. Jen jedinkrát Liesel fyzicky ublížil, ale považoval to v dané chvíli za nutné. Ve chvíli, kdy Liesel řekla, že Hitlera nenávidí, ji uhodil, aby ji ochránil.

Byl to rozhodný a zásadový muž, který měl úctu k ostatním. „*Nebyl nijak zvlášť vzdělaný ani politicky založený, ale když nic jiného, byl to člověk, který si cení slušnosti. Žid mu zachránil život, a na to nemohl zapomenout. Nemohl se přidat ke straně, která takhle staví lidi proti lidem.*“ (Zusak, 2009, s. 179) V otázce nacistického přívrženství patřil k neloajálním občanům Mnichova. Měl kvůli tomu spory se synem, který byl prohitlerovsky orientovaný. Sám Hans se necítil provinilý z toho, že není ve straně. „*Udělal jsem v životě hodně chyb, ale že jsem nevstoupil do NSDAP, chyba nebyla.*“ (Zusak, 2009, s. 106)

Hans si prošel oběma světovými válkami. „*Jako voják nikdy nevyčnival. Běhal uprostřed, plazil se uprostřed a střílel dost rovně na to, aby neděla ostudu svým velitelům.*“ (Zusak, 2009, s. 174) V první světové válce mu život zachránil Erik Vandenburg, během druhé světové války chtěl dávnému příteli oplatit, a tak ukryl jeho syna Maxe u sebe v domě, i když riskoval vlastní život.

I on byl jako tehdy mnoho mužů povolán do války. Postavil se odhodlaně tomu, co mu nacisté přichystali. Plnil úkoly, které mu byly zadány, a pořád myslel na Rosu a Liesel, po kterých se mu stýskalo. „*Pár hodin na to, když se umyl a najedl a vyzvracel, pokusil se napsat podrobný dopis domů. Jeho ruce si ale nedaly říct a nutily ho, aby dopis zkrátil. Jestli se k tomu dokáže přimět, bude zbytek vyřčen ústně, až a jestli se vrátí domů. Mé milé Rose a Lisel, začal.*“ (Zusak, 2009, s. 420)

Zemřel ve spánku, po boku své milované Rosy.

### 3.3.6.5 Rosa Hubermannová

Rosa Hubermannová představovala ženu robustní postavy. Její tvář „*připomínala pomačkaný kartón*“. (Zusak, 2009, s. 34) Typický výraz dával najevo vytrvalý vztek. Svě hnědošedé vlasy nosila stažené do drdolu. Měřila metr sto šedesát pět centimetrů, ovšem i přes svou postavu si uměla udělat pořádek.

Při střelbě výhružek na Liesel či Hanse „*byla skvělá a zapálená imitátorka*“. (Zusak, 2009, s. 95) Svou povahou se řadila mezi ženy, kterým nebylo radno odmlouvat nebo oznamovat něco nemilého. Co se týče její schopnosti vychovávat děti, měla s osvojenými pěkné výsledky. „*Pár už jich postavila do latě.*“ (Zusak, 2009, s. 33) K obvyklým slovním projevům Rosy patřilo Saumensch nebo Saukerl. „*Sau označuje prasata. Saumensch pak slouží ke kárání, peskování či prostě ponižování žen. Saukerl je určeno mužům.*“ (Zusak, 2009, s. s. 38)

Aby pomohla rozpočtu domácnosti, prala a žehlila několika bohatším rodinám ve městě. Charakteristické pro ni bylo to, že příšerně vařila a dokázala rozčilit téměř každého, s kým přišla do styku. Liesel ovšem měla ráda. „*Jenom to dávala najevo divným způsobem. Zahrnoval mláčení vařečkou i slovy, v proměnlivých intervalech.*“ (Zusak, 2009, s. 40) Ovšem byly světlé chvíle, kdy plně projevila dobrotu duše, a Liesel ji tak mohla spatřit ve chvíli, kdy odložila svou lepenkovou tvář a nadávky. (Zusak, 2009, s. 101)

Večery v kuchyni s Rosou byly hlučné. „*Dokázala se v té kuchyni pohádat s celým světem, a taky to dělala, skoro každý večer.*“ (Zusak, 2009, s. 45) Ale když bylo třeba, byla oporou každému, kdo v té kuchyni byl. „*Liesel nejvíce šokovala mámima proměna. Ať už za to mohl rozmysl, se kterým rozdělávala jídlo, znatelné ztlumení její proslulé pusy, nebo snad mírnější výraz na její lepenkové tváři, najevo vyšla jedna věc. Jedna vlastnost Rosy Huebrmannové. Byla to ženská do nepohody.*“ (Zusak, 2009, s. 208)

Svého muže Hanse milovala, i když pro ni byl často jejími slovy Saukerl, vždy ho nosila v srdci. Když ho povolali do války, vkládala všechny své naděje do jeho návratu. „*Liesel z obývacího pokoje slyšela tichou recitaci. Rosa tam seděla i s harmonikou a modlila se. „Dej, ať se vrátí živí,“ opakovala. „Prosím, Pane, prosím. Všichni.“ Dokonce i vrásky kolem jejích očí spínaly ruce. Od té harmoniky musela být celá bolavá, ale zůstávala, jak byla.*“ (Zusak, 2009, s. 454)

Rosa byla veliká žena svou duší a srdcem a ti, kdo ji znali, to moc dobře věděli. „*Tak říkala každému. Saukerl. Saumensch. Zejména lidem, které měla ráda. (...) Ta žena měla srdce. Měla ho větší, než by většina lidí myslela. Tolik toho v něm skladovala vysoko v tajných policích dlouhých celé kilometry.*“ (Zusak, 2009, s. 509)

### 3.3.6.6 Max Vandenburg

Max se narodil roku 1916, vyrostl ve Stuttgartu. Byl Žid, což bylo v době nacistického Německa nepřipustné a rovnalo se to zločinu, který se trestal smrtí. Židovství bylo v těchto letech „*zkázonosný příděl nejhoupější smůly, co je k dostání*“. (Zusak, 2009, s. 212) Chtěl žít, proto se obrátil na Hanse Hubermanna, aby mu pomohl. „*Když Max Vandenburg v listopadu 1940 dorazil do kuchyně v čísle 33 na Himmelstrasse, bylo mu čtyřiaadvacet.*“ (Zusak, 2009, s. 186)

Byl hubený a zbědovaný. Pobleklá tvář vyčnívala zpod vlasů, které měl jako „*hnízdo z proutí*“. (Zusak, 2009, s. 213)

Musel opustit svou rodinu, aby se zachránil, čímž se ale velmi trápil. Hanse nechtěl zatěžovat, přespával ve sklepech a nežádal nic. Jeho dny mu zpočátku ubíhaly v temnotě ve strachu a nočních můrách. „*Chtělo se mu jít ven – panebože, tak moc se mu chtělo (nebo se mu aspoň chtělo chtít) – ale věděl, že to neudělá. Bylo to stejné, jako když ve Stuttgartu odcházel od své rodiny, zaštitěný padělanou oddaností. Aby žil. Žítí znamenalo žít. Platilo se za to vinou a hanbou.*“ (Zusak, 2009, s. 205) Byl Hansovi a Rose nevyslovitelně vděčný za vše, co pro něj udělali.

S Liesel si vybudoval silný vztah. Seznámil se s ní postupem času. Začali si spolu po večerech povídat, poznávali jeden druhého a sblížovali se. „*Během těch nocí se Liesel Memingerová a Max Vandenburg dostali k další věci, kterou měli společnou. Každý ve svém pokoji se probouzeli z nočních můr, jeden s výkřikem z prostěradel stahujících do hlubiny, druhý se zalapáním po dechu vedle kouřícího krbu.*“ (Zusak, 2009, s. 215) V této strašlivé době, kdy Max i Liesel mnoho ztratili, získali i něco dalšího: jeden druhého. Max díky Liesel neztrácel naději. Když měla Liesel narozeniny, popřál jí. A ona přišla a objala ho. Bylo to pro něj nenahraditelné gesto, které ho přimělo k rozhodnutí, že jí věnuje dodatečný dárek. Vážil si její laskavosti a přátelství i chvil, které spolu trávili. Vytrhal listy z knihy *Mein Kampf*, přetřel je na bílo, svázal provázkem a vyrobil pro Liesel knihu s názvem *Dohlížitel*, aby jí nejen opožděně popřál k narozeninám, ale i poděkoval za všechno.

Byl vděčný, za život, za to, co mu v Himmelstrasse na čísle 33 dali, ovšem vzácnější asi byly ty nehmotné věci, gesta, kterými mu Liesel sdělovala, že ho má ráda. Tolik pro něj znamenala. Jako poděkování jí věnoval knihu, kterou pojmenoval *Česačka slov*, to byla v jeho očích Liesel.

Vztah Maxe a Liesel byl natolik pevný, že oba přijímali rány, když Liesel spatřila Maxe v zástupu pochodujících Židů a vrhla se k němu. Miloval život a ji zbožňoval, protože mu pomohla vidět svět. „*Max tam stál, díval se nejdříve na dívku a pak se zahleděl přímo do nebe, a nebe bylo široké, modré a velkolepé.*“ (Zusak, 2009, s. 489)

Po osvobození koncentračních táborů se vrátil za Liesel, za tou, která mu pomohla přežít.

### **3.3.7 Motivy**

V příběhu sledujeme několik stěžejních motivů, které určují směřování celého příběhu. Nejvýraznější je motiv smrti, prolíná knihu od první strany. Vnímáme jo prostřednictvím vypravěčky a hlavní postavy Smrti, ale také kvůli skutečnosti, že se příběh odehrává v době



druhé světové války, jsme svědky mnohých úmrtí. Smrtí v knize se podrobněji budeme zabývat níže.

Dalším důležitým prvkem v příběhu je motiv války. Jak už bylo řečeno, právě kvůli bojům v tehdejších letech sledujeme v knize linii smrti. Válka nám však také utváří rámec tehdejší doby i prostředí. Zprostředkovává nám fakta o druhé světové válce. Seznamujeme se Hitlerem a nacisty a jejich ideologií, autor nám zprostředkovává vývoj během let 1939 až 1945, od útoku na Polsko, až do osvobození koncentračních táborů. *„Z německých rádii burácel Führerův hlas. Nevzdáme se. Neustaneme. Zvítězíme. Náš čas přišel. Začala německá invaze do Polska a všude se shromažďovali lidé, aby si vyslechli novinky o ní.“* (Zusak, 2009, s. 75)

Své významné místo má v knize motiv přátelství a lásky. Prolíná vztah hlavní hrdinky Liesel Memingerové a jejího kamaráda Rudyho Steinera. Zde sledujeme přátelství, které se postupně promění, nejprve do podoby nevinné dětské lásky, až se nakonec jeden do druhého hluboce zamilují. U obou však vyjádřená lásky zůstává nevysloveno až do chlapcovy smrti, kdy se s ním dívka musí navždy rozloučit. *„Rudy, prosím tě, probud' se. Panebože, probud' se, já tě miluju. No tak, Rudy, no tak, Jesse Owensi, copak nevíš, že tě miluju, prober se.“* (Zusak, 2009, s. 512) Lásku mezi mužem a ženou sledujeme také v linii manželů Hubermannových, Hanse a Rosy. Byť je jejich láska v mnoha ohledech často protknuta neshodami, hádkami a těžkými chvílemi, právě tyto skutečnosti je spojují. Jako nerozlučný pár umírají spolu, jeden vedle druhého, spící na manželské posteli. Odlišný způsob lásky vnímáme u vztahu Liesel a Maxe. Projevy přátelství a někdy až v podobě sourozenecké lásky jsou utuženy skutečností, že toho mají mnoho společného. V mnoha ohledech představují dva odlišné jedince v tak děsivém světě tehdejší doby, že si podvědomě najdou cestu jeden k druhému, aby své břímě nemuseli nést sami. Jejich propojení popisuje Zusak v knize (2009, s. 216):

*Dívka: „Pověz mi, co vidíš, když se ti tohle zdá?“*

*Žid: „...vidím sám sebe, jak se otáčím a mávám na rozloučenou.“*

*Dívka: „Já mám taky ošklivé sny.“*

*Žid: „Co vidíš ty?“*

*Dívka: „Vlak a svého mrtvého bratra?“*

*Dívka: „Umřel, když jsem se stěhovala sem, cestou.“*

*Dívka a Žid, společně: „Ja – ano.“*

Zajímavým prvkem je motiv knihy, což nám evokuje už samotný název. Knihy provázejí hlavní hrdinku i vypravěčku celým příběhem. Liesel Memingerová, označena jako

zlodějka knih, se nám již na prvních stránkách představí jako ta, co zvedla ze země knihu, která upadla hrobařovi. Poté jsme svědky mnohých situací, kdy Liesel knihy krade, zachraňuje je před zničením, ale mnohé i dostává. Knihy ji provázejí v jejím mnohdy nelehkém životě na Himmelstrasse. Jsou prostředníkem k počáteční komunikaci s novým otcem Hansem, sblíží ji i s Maxem. Provázejí ji do té míry, že Liesel nakonec sama knihu napíše, otevře ji těmito slovy: „*Snažím se dělat že ne, ale přitom vím, že všechno začalo tím vlakem a sněhem a mým kašlajícím bratrem. Toho dne jsem ukradla svou první knihu, byla to příručka o kopání hrobů a ukradla jsem ji cestou na Himmelstrasse...*“ (Zusak, 2009, s. 503) Knihy mají své místo i v životě Smrti, konkrétně jedna kniha, kterou vypravěčka během války zvedne ze země a bude ji mít na svých cestách při sobě mnoho let. „*Na Zlodějku knih se párkrát šláplo, až ji nakonec přidali ke sbírce jiného materiálu, ani se na ni nepodívali, a hodili přes postranici nákladního vozu svážejícího odpadky. Těsně přes tím, než odjel, jsem na něj rychle vyšplhala a vzala ji do ruky... Štěstí, že jsem tam byla.*“ (Zusak, 2009, s. 515) Simonson (2014, s. 7) poukazuje na vnímání hodnoty knihy ve společnosti. V románu jsme svědky jakéhosi podporování důležitosti knih. Liesel sice knihy krade, což není chvályhodným činem, ale jednu zachraňuje před upálením. I když je její jednání morálně rozporuplné, je třeba uvědomit si, že knihy, které ukradne, ji zachrání a dávají jejímu životu smysl. Záchranu můžeme spatřovat jak v duševním hledisku, tak i fyzicky, v okamžiku bombardování města. Liesel by byla ztracená a osamělá dívka, kdyby neměla knihy.

### 3.3.8 Jazyk

V knize je promítnut fakt, že se nacházíme v době druhé světové války v Německu. Je zde mnoho germanizmů jako „*Weihnachten*“, „*Du Schwein*“, „*Pass auf, Kind*“. (Zusak, 2009, s. 90, 104, 121) Protože sledujeme převážně život dětí, Liesel a Rudyho, setkáváme se zde s typicky dětskými jazykovými projevy, jako jsou např. nadávky, samozřejmě opět v němčině, Saumensch a Saukerl.

Autor využil v knize velkého množství personifikací, např. „*bylo ráno, které si netroufalo spustit déšť*“, „*pach čistého německého potu chvíli bojoval*“, které ještě více oživují celý příběh. (Zusak, 2009, s. 89, 113) Nalezneme zde také metafory, např. „*cigaretová olivová ratolest*“ nebo synekochu, např. „*hnědé košile a hákové kříže se chytají za ruce*“. (Zusak, 2009, s. 118, 114)

Cíleně využívá i ironii, např. když má Hitler narozeniny. „*Všechno nejlepší k narozeninám, pane Hitlere. A nejmíň do sta.*“ (Zusak, 2009, s. 102)

### 3.3.9 Filmové zpracování knihy

Budeme-li ve filmovém zpracování hodnotit smrt, dochází zde k mnoha změnám. V originálním znění promlouvá smrt mužským hlasem. V anglickém jazyce je smrt rodu mužského, tudíž se mění celé pojetí literární postavy a vypravěčky v jednom. Hlas muže může být pro někoho nepříjemný, nebo naopak ideální pro ztělesnění smrti. Ve filmovém pojetí příběhu není smrt tak blízká recipientovi, nevytváří se zde tak intimní vztah. Smrt zde nabývá lidské podstaty v tom smyslu, že mluví, myslí, pozorujeme lidi, ovšem ten velmi pozitivní, citlivý až přátelský dojem smrti z knihy zde není zachován.

Jak už to bývá typické, některé detaily jsou pozměněny. Za největší zásah lze považovat scénu, kdy Rudy umírá. Z knihy víme, že Rudy zemřel ve spánku a Liesel se loučí s jeho mrtvým tělem a až v tomto okamžiku ho líbá, Rudyho city zůstávají nevyřčeny. Naproti tomu ve filmu zůstává chlapec živ až do okamžiku, než k němu přijde Liesel. Rudy nestihne doříct, že dívku miluje. Umírá pak v její náruči. Motiv smrti je v tomto okamžiku oproti knize silně narušen. Filmové zpracování potvrdilo klasické americké podání rozluky mladé dvojice, kdy jeden umírá v objetí druhého. Kniha si v tomto ohledu zachovala své osobité kouzlo, protože všichni milovaní zemřeli během náletu, spící v posteli. A Liesel až pak zjišťuje, že je ztratila, pláče pak nad jejich těly.

Volba hlavních hrdinů se přibližuje popisu postav z knihy. Sophie Nélisse v roli Liesel skvěle ztvárňuje onu zvědavou dívku, Emily Watson coby Rosa Hubermannová obstojně zachovala typický ráz své postavy, tedy přísnost, ráznost, přesto schopnost lásky, Geoffrey Rush se svým charismatem a typickou osobitostí skvěle zhostil role adoptivního otce a odpůrce režimu.

Negativně se na filmové zpracování dívá filmový kritik Peter Rainer (2013), který odsuzuje nudné a jednotvárné podání románové hitu, i přes pochvalné hodnocení hereckých výkonů.

### 3.3.10 Personifikovaná Smrt

Smrt v celém příběhu spatřujeme ve dvojitým kontextu, jednak jako Smrt, personifikovanou, oživlou, myslící, jednak jako etapu lidského života. V mnoha pasážích se však toto dvojitě dělení stírá. Podle Rushtonové (2006, s. 18–19) Zusak vytvořil vypravěče vševědoucího a vtipného stylizovaného do podoby samotné Smrti, která je přepravcem lidských duší a je povinna pracovat ruku v ruce s válkou, byť s jistým zármutkem ze svého

konání. Sleduje naše katastrofy a utrpení, vypráví příběh s přesvědčením, že lidé za všechno to úsilí stojí.

Zaměříme-li se na Smrt, tedy postavu a vypravěčku v jedné osobě, čítá široké spektrum vlastností, které bychom u smrti nečekali. „*Já doopravdy dokážu být bezstarostná. Dokážu být přátelská. Příjemná. Přívětivá. A to jsme jen u P. Ale nechtějte po mně, abych byla hodná. Být hodná, to není moje parketa.*“ (Zusak, 2009, s. 13) Těmito slovy se nám sama Smrt představuje. Hovoří ke čtenáři a vyvolává dojem fyzické existence. Již na první stránce o sobě tvrdí, že je spravedlivá, což může v mnoha čtenářích vyvolat pocit nesouhlasu. Protože smrt si často spojujeme s jakousi nespravedlností. Je na místě se ptát, jak může být smrt spravedlivá.

Smrt hovoří o nebi a jeho barvě. Zde spatřujeme velice výrazný prvek, který ji provází celou knihou. Smrt si ztotožňuje odnášení duší vždy s nějakou konkrétní barvou nebe. „*Lidé si všímají barev dne jen na jeho počátku a konci, ale mně je úplně zřejmé, že v každém uplývající okamžiku dnem prolíná množství odstínů a polotónů. Jediná hodina může sestávat z tisíců odlišných barev. Voskové žluti, modři poplivané mraky. Kalné temnoty. Při své práci si dávám záležet, abych je nepřehlédla.*“ (Zusak, 2009, s. 14) Smrt v tomto okamžiku pro čtenáře dostává velmi specifickou vlastnost, která jí pomáhá „*udržet si zdravý rozum*“, aby svou práci zvládla. (Zusak, 2009, s. 14) Ridgeová (2006, s. 62) uvádí Zusakův záměr vytvořit pro vypravěčku specifický způsob vyjadřování. Sama Smrt ve svém vyprávění o obloze či stromech tyto věci svým způsobem personifikuje a uvádí je do pozice pomyslných kolegů.

O Smrti můžeme smýšlet jako o vykonavatelce poslání. Lze ji chápat jako někoho, kdo byl pověřen úkolem a je schopen tím vším trpět. Smrt vypráví, že potřebuje rozptýlení při všech těch zemřelých, které denně vidá. Na druhou stranu ovšem tvrdí, že rozptýlení potřebuje kvůli přeživším, na které se mnohdy nedokáže dívat.

Vypravěčka nás na úvod seznámí s chvílemi, kdy viděla zlodějku knih poprvé a kdy udělala onu chybu, kterou si vyčítá: všímala si živých. Epilog Smrt uzavírá tím, že nám bude vyprávět příběh. Oslovováním čtenáře si nás vypravěčka lehce může získat, protože je důvěrná, sděluje nám své pocity.

Jako vypravěčka využívá svých vlastních životních cest, aby nás seznámila s tím, co se tehdy během války událo. Smrt často vystupuje jako svědek událostí. „*Říkalo se, že se porouchal nákladník, ale já můžu osobně dosvědčit, že to tak nebylo. Byla jsem u toho.*“ (Zusak, 2009, s. 376) Ale vypráví nám také příběh i podle knihy, kterou sepsala Liesel Memingerová.

Motiv smrti a odchodu duše není tabuizován, Smrt nám ho předkládá jako jakýsi rituál, něco čistého, co pomáhá bolavým duším v mrtvých tělech „Zrovna jsem klečela a vyprošťovala jeho duši, nešikovně jsem ji držela v oteklých rukou. Brzy se zahřeje, ale když jsem ho zvedla, byla jeho duše měkká a chladná, jako zmrzlina. Začal mi v rukou tát. Pak se začal nadobro zahřívát, uzdravovat.“ (Zusak, 2009, s. 29) Odchod je vnímám možná jako osvobození duše z těla, které pobývalo na tomto světě plném hříchů, ovšem teď odchází do nebe ve vší své nevinost. „Věřte mi prosím, když vám říkám, že jsem toho dne uchopila každou duši, jako by se právě narodila. Dokonce jsem políbila několik vyčerpaných, otrávených tváří. Naslouchala jsem jejich posledním zdušeným výkřikům. Jejich francouzským slovům. Sledovala jsem jejich vidění lásky a osvobodila jsem je od jejich strachu.“ (Zusak, 2009, s. 340)

Lidskou podobu a podstatu dává Smrti v knize mnoho skutečností. Je podána jako bytost vědoma si vlastních chyb. „Několikrát jsem si nakázala, abych se držela dál od pohřbu bratra Liesel Memingerové. Nedbala jsem však vlastního doporučení.“ (Zusak, 2009, s. 30) Smrt vyjadřuje hodnotící postoje, kritizuje i obdivuje. „Mám dojem, že lidi se rádi podívají na nějaké to ničeníčko. Hradý z písku, domečky z karet, s tím začínají.“ (Zusak, 2009, s. 111) Lidem paradoxně závidí to, že mají dost rozumu, aby zemřeli. Má paměť, vzpomíná si na duše, které odnesla. Tento fakt jí také dává jakýsi punc fyzické existence. „Ale ano, jistě si na něj pamatuji. Nebe bylo kalné a hluboké, jako tekoucí písek. V ostatém drátu ležel jak v obrovité trnové koruně rozkouskovaný mladý muž. Vyprostila jsem ho a odnesla. Vysoko nad zemí jsme se oba zabořili, až po kolena. Byl to den jako každý jiný, rok 1918.“ (Zusak, 2009, s. 146) Je schopna vyjádřit lítost, předvídá, co by kdo cítil, co by si myslel, přibližuje se duším, které odnesla. „Nezasloužil si umřít tak, jak umřel.(...)Odvést kluka jako Rudy byla v řadě ohledů loupež – měl v sobě tolik života, tolik pro co žít –, ale i tak jsem si jistá, že by se mu líbilo, kdyby viděl ty strašné trosky a nadouvající se nebe toho večera, kdy zemřel.“ (Zusak, 2009, s. 239–240) Ovšem největší důraz na lidskou stránku naší vypravěčky klade skutečnost, že ona sama o sobě prohlásí, že i smrt má srdce. Co víc z nás dělá lidi než naše srdce. Smrt ovšem tento svůj orgán, či lépe řečeno podstatu lidskosti dále rozvíjí tvrzením, že lidské srdce je čára, kdežto její srdce je kruh s nevyčerpatelnou schopností být v pravý čas na správném místě.

Smrt nám umírání během války přibližuje pomocí barev a metafor, čímž však smrt není bagatelizována, ale podána citlivěji. „Roku 1942 a na počátku roku 1943 bylo nebe nad městem každé ráno vybělené jako nejčistší prostěradlo. Celý den jsem přes ně odnášela duše, a to prostěradlo zalévala krev, dokud nebylo plné a neprověšovalo se až k zemi. Večer se

*ždívalo a opět bělilo, aby bylo nechystané na další úsvit.*“ (Zusak, 2009, s. 108) Nesetkáme se tu s žádným brutálním, syrovým a necitlivým popisem mrtvých těl. I monology Smrti z koncentračních táborů podávají umírání ohleduplně, s úctou k mrtvým. *„Zoufalí Židé – a jejich duše na mém klíně, když jsme spolu seděli na střeše hned vedle dýmajících komínů. Ruští vojáci – brali si jen málo munice, že pryč až jim dojde, vezmou si další od padlých. Promáčená těla na pobřeží Francie, ztroskotaná v oblázcích písku.*“ (Zusak, 2009, s. 302) Jak uvádí Šubrtová (2007, s. 119), ve srovnání s literaturou pro dospělé autoři dětské literatury nevykreslují smrt násilnou, což Zusak tímto dílem potvrdil.

V závěru knihy vnímáme, že Smrt pomyslně zestárla. Po tom všem, co nám o sobě vypověděla, nám chce už sdělit jen to, jak si přišla pro zlodějku knih. Když se setkaly, vrátila jí její knihu, kterou Liesel po bombardování Molchingu ztratila a Smrt ji vzala. A na samotný konec knihy se nám Smrt opět ukáže ve své lidské stránce, když hovoří o tom, jací podle ní lidé jsou. Vypravěčka nám zanechává poslední vzkaz, který označuje jako jedinou pravdu, kterou si je jistá: *„Lidi mě děsí.*“ (Zusak, 2009, s. 526) Tím dává čtenáři námět k zamyšlení, jak lidé nejen v knize jednají, když dokázali to, že děsí samotnou Smrt.

Prostřednictvím příběhu poznáváme hrůzy války, vidíme umírat lidi. Někteří padli na bojišti, jiní neunesli to, co prožili, a rozhodnutí o vlastním životě vzali do svých rukou. Jejich osudy jsou čtenáři blízké prostřednictvím osobních prožitků, intimních vyjádření, jakým je třeba i dopis na rozloučenou. *„Milá mámo, dokážeš mi to někdy odpustit? Už to prostě nemůžu vydržet. Setkám se s Robertem. Je mi fuk, co o tom vykládají ti pitomí katolíci. Pro ty, kdo byli tam co já, musí být v nebi místo. Možná si myslíš, že tě nemám rád, když jsem to udělal, ale mám.*“ (Zusak, 2009, s. 481–482) Jak dospělí, tak i děti se setkávali se smrtí. Autor např. vytvořil kontrast umírajícího pilota a dítěte, které dá ubohému vojákovvi plyšového medvídka na rameno. Jsme svědky bolesti lidí, kteří truchlí nad ztrátou svých blízkých. I tím jsou nám postavy bližší. Prožíváme s nimi jejich ztrátu, snažíme se je pochopit. Vidíme, jak se s nastalou situací vyrovnávají, a tím se se smrtí učíme vyrovnávat i my. Samozřejmě, nikdy se na ni nemůžeme připravit. Ale je to pro nás jakýsi vnitřní prožitek, který v nás něco zanechá. Jak uvádí Skálová (2008, s. 57), prožitkem smrti se stáváme lidštější, byť je tento prožitek zprostředkován prostřednictvím uměleckého díla. Šubrtová (2007, s. 108) zmiňuje skutečnost, že literatura s tematikou smrti nabývá až psychoterapeutického charakteru a pozitivně rozvíjí dítě v oblasti emoční inteligence.

Smrt na nás promlouvá do posledních stran, je naším průvodcem, strůjcem příběhu, pamětníkem tehdejších událostí i tím, co nás potká na konci života. Autor smrt v díle pojal velmi netradičně. Smrt je často chápána jako něco krutého. V tomto příběhu ji však

nevnímáme jen jako část našeho života, kdy přichází konec, ale je to někdo, je to osoba, která se v mnoha ohledech projevuje jako člověk, někdy víc lidsky než někteří další hrdinové knihy. Zusakův záměr odkrývá Ridgeová (2006, s. 62), autor chtěl v knize změnit nazírání na smrt. Chtěl vytvořit jiný druh knihy, kde smrt nebude skrytým tématem, ale bude dominantním hlasem. Dle Grossmana (2006, s. 63) se Zusakovi podařilo zobrazit na něco tak pochmurného a ponurého, jako je smrt, snesitelnějším způsobem.

Smrt vyvolává dojem, že je pouze vykonavatelkou poslání, které jí bylo uděleno. A ona sama by si to dobrovolně nikdy nevybrala. A když už musí dělat něco takového, povznesla své řemeslo na vyšší úroveň. Přichází jako vysvobození od utrpení z války, od bolesti, od strachu. Lehce pozvedává duši a odnáší ji na nebesa. Adamsová (2010, s. 226) ve své práci zmiňuje skutečnost, že podání smrti Židů jako vykoupení může zkreslovat události války a popírat jejich traumatický rozměr. Což dle jejích slov vyvolává otázku, zda je tento přístup vhodný v literatuře s tematikou holocaustu zaměřené pro mládež. Je ovšem nutné si uvědomit, že možná právě proto, že jde o literaturu pro mládež, využil autor tohoto symbolického vysvobození. Smrt podává s ohledem na cílovou skupinu čtenářů. Na stranu druhou je nutné zvážit i skutečnost, že po utrpení, které Židé v koncentračních táborech zažili, je třeba smrt vnímat skutečně jako vysvobození.

Je třeba upozornit na to, že nejde o skutečnost, že smrt jako taková je vysvobozením. Autor v knize i přes všechna utrpení daná dobou a místem příběhu oslavuje život, přináší lidskou radost. Jde o to uvědomit si, že smrt je nevyhnutelná, není sice vítaná, ale bohužel jednou přijde. A právě až v tomto okamžiku autor poukázal na fakt, že ona nevyhnutelná smrt, která se sama nerozhodla vzít život, přišla na pomoc duši, která zůstala v zemřelém těle.

## **3.4 Pan Ibrahim a květy koránu**

### **3.4.1 Eric-Emmanuel Schmitt: život a dílo**

Eric-Emmanuel Schmitt je současný francouzsky píšící prozaik a dramatik. Ve svých dílech předkládá závažná témata dnešní společnosti. (Šubrtová, 2007, s. 57)

Českým čtenářům je známý hlavně svým cyklem o neviditelném, který čítá příběhy o světových náboženstvích. *Pan Ibrahim a květy koránu* a *Oskar a růžová paní* jsou novely, které sdílejí dvě zvláštnosti. Obě knihy jsou psané v první osobě, v každé vystupuje mladý chlapec, jehož přítelem a rádcem se stává starší osoba, pan Ibrahim nebo babi Růženka. Obě novely jsou plné moudrosti o životě, ztrátách, utrpení, naději i vykoupení. (Neville, 2004,

s. 127) Dalšími dvěma tituly z cyklu jsou *Noemovo dítě* a *Zápasník sumó, který nemohl ztloustnout*, které zaujímají významné místo v četbě dětí i dospělých.

### 3.4.2 Dějová linie

Vypravěč Mojžíš nás do příběhu uvádí ve chvíli, kdy jako jedenáctiletý poznává svět. Mojžíš bydlí s otcem, ale nemají spolu dobrý vztah. Momo se mu snaží přiblížit, ale je to pro něj těžké. Mojžíš se sblíží s panem Ibrahimem, arabským prodejcem s krámkem v židovské ulici, kde Momo bydlí. Ibrahim mu ukazuje jinou tvář světa, kterou Mojžíš dosud neviděl. Sledujeme, jak Mojžíš dospívá, jsme svědky jeho návštěvy nevěstince či jeho úsilí zaujmout školníkovu dceru Myriam. Jednoho dne otce propustí a on později odejde a zanechá Mojžíše samotného. Ten zrazen odmítá přiznat světu tuto skutečnost a dlouho předstírá, že s ním otec stále bydlí. Později se však Mojžíš dovídá, že jeho otec spáchal sebevraždu. Jednoho dne přijde za Mojžíšem jeho matka. On sice předstírá, že je někdo jiný, ona to však pozná. S jejím svolením Momo adoptuje Ibrahim, se kterým se poté vydává na cestu po Evropě s cílem navštívit Ibrahimovo rodiště. Na konci výpravy se však Ibrahim rozhodne, že své rodné místo nejprve navštíví sám, vybourá se však a vážně se zraní. Věnují si s Mojžíšem úsměv a pan Ibrahim navždy odejde. Momo v Paříži zdědí krámkem i korán, odevzdá se Bohu, najde si ženu a s rodinou se navštěvuje s matkou.

### 3.4.3 Mojžíš

Mojžíš, pro mnohé Momo, představuje jedenáctiletého chlapce žijícího v Paříži. Je tlustý, ve škole se mu smějí. Momo vyrůstá se svým otcem advokátem, matka ho opustila, když byl malý. Mojžíš každý den nakupoval a chystal jídlo, otec mu vždy nechal peníze na jeden den.

Jednoho dne rozbije prasátko a jde za prostitutkou. Bylo zvykem, že jste ženě dali dar, Momo se rozhodl věnovat jí svého medvídka, což poukazuje na jeho dosud dětskou duši. Byl často dotčený otcovým přístupem k jeho osobě. Když Mojžíše obvinil, že krade peníze, rozhodl se Momo otce skutečně okrádat, aby ho potrestal. Začal však také okrádat pana Ibrahima, u kterého každý den nakupoval konzervy. Snažil se to omluvit tak, že je Arab, ale stále se za svůj čin styděl. Postupně se s panem Ibrahimem seznámil a stále více s ním trávil čas. Došlo to i do té fáze, že mu obchodník občas podstrčil nějakou tu konzervu a později mu dal tipy, jak z otce dostat peníze, aniž by to věděl. Tak začal Momo otci „*servírovat včerejší chleba, který dal předtím rozpéct do trouby, nebo mu do kávy přisypávat stále větší množství*



*melty*“ (Schmitt, 2006, s. 18-19) Ale rozšiřoval mu obzory i v otázce života, ukázal mu, že šťastní jsme díky úsměvu, díky čemuž Momo zjistil, že s ním lidé jednají lépe.

Se svým otcem měl komplikovaný vztah. Neustále mu dával najevo, že je nedokonalý. Když se mu Mojžíš snažil přiblížit svým nově objeveným kouzlem – úsměvem – otec naznal, že má předkus a potřebuje rovnátka. Přes to všechno však jeho odchod těžce nesl. Snažil se předstírat, že není sám, cítil, že je na něm něco strašného, kvůli čemu ho oba rodiče opustili.

Toto prázdné místo však mohl alespoň do jisté míry nahradit svým vztahem s panem Ibrahimem. Biologického rodiče oslovoval jako otec, Ibrahima však označoval jako tatínka. „*Když jsem panu Ibrahimovi řekl „tati“, moje srdce se smálo, celý jsem vyrostl, budoucnost byla náhle zářivá.*“ (Schmitt, 2006, s. 62)

### **3.4.4 Pan Ibrahim**

Pan Ibrahim byl v povědomí lidí známý jako starý muž, který vlastnil krámk se smíšeným zbožím, vždy s jednou nohou nataženou do uličky, s bílou košilí a šedou vestou. Měl krátce střížený knírek, bílé zuby, oči pistáciové barvy. Ibrahim byl Arab žijící v židovské ulici. On sám slovo Arab překládal jako „*obchod se smíšeným zbožím, otevřeno od osmi od rána až do půlnoci včetně neděle*“ (Schmitt, 2006, s. 14) Ibrahim pocházel ze Zlatého půlměsíce. Touto informací vyvrátil Mojžíšovi skutečnost, že je Arab. Na své rodné místo často myslel a chtěl se tam vydat.

Ibrahim dle Zaleskiho (2003, s. 44) ukáže nejvíce své dobré srdce v okamžiku, kdy si pod svá křídla vezme Mojžíše ve snaze naučit ho něco o životě a lásce.

„*O panu Ibrahimovi se obecně soudilo, že je mudrc.*“ (Schmitt, 2006, s. 11) Byl nekonečnou studnicí rad, a tak se Momo dozvěděl, že „*chlap tráví život jen na dvou místech: v posteli anebo v botách*“, že úsměv způsobí, že je člověk šťastný a že „*u normálního muže je jeho krása v tom, co vidí na ženě*“ (Schmitt, 2006, s. 40, 75)

Byl vždy usměvavý, klidný, málomluvný. S Mojžíšem každý den rozprávěl, i když v jejich podání to zpočátku byla věta denně. Postupně se sblížili.

Hovořil o své ženě, která byla dle jeho slov v jejich vlasti. Myslel tím však, že již zemřela a odešla na místo, ze kterého pochází. Vydali se za ní na cestu, během které ukázal Mojžíšovi všechno krásné, co potkali, otevřel mu oči v mnoha směrech.

Zemřel jako šťastný člověk a odešel za svou láskou.

### 3.4.5 Mojžíšův otec

Mojžíšův otec byl muž zabraný do své práce, vždy vážný, napjatý. Se synem neměl moc láskyplný vztah, čímž Mojžíš trpěl.

Po propuštění z práce se rozhodl odejít, protože již nebyl schopen dále žít. Poté se rozhodl ukončit život skokem pod vlak. Byť se jeho jednání může zdát nezodpovědné v souvislosti s existencí rodiny, pan Ibrahim jeho rozhodnutí vyložil podle svého. Tvrdil, že jeho rodiče zemřeli v koncentračním táboře, on však přežil a nejspíš se s tím nikdy nemohl smířit.

### 3.4.6 Smrt a náboženství

Motiv smrti je v knize silně provázán s tematikou náboženství. Stejně jako se hovoří o životě a víře v Boha, tak se zde prolínají úvahy o posledních věcech života a cestě, která je nám dána právě našim náboženstvím. Do kontrastu se nám dostává islám, jehož představitelem je Ibrahim, a judaismus, který do jisté míry reprezentuje Mojžíš s otcem. Mojžíšův otec „*k víře v Boha nikdy nedospěl*“. (Schmitt, 2006, s. 37) Být žid pro něj znamenalo „*mít jednoduše paměť, ošklivou paměť*“. (Schmitt, 2006, s. 38) Momo v otázce víry hledal sám sebe, nevěděl, co pro něj znamená být žid. „*No to já vůbec nevím. Pro mého otce to znamená, že je celý den naštvaný. A pro mě... je to jen něco, co mi brání být něčím jiným.*“ (Schmitt, 2006, s. 40) Ibrahim se odkazoval na korán, učil ho kráse života. Chtěl to zprostředkovat i Mojžíšovi, proto mu jeden opatřil. Mojžíš však stále tvrdil, že jednou musí ukrást ten Ibrahimův v domnění, že je v něm to všechno, co stařec vždy zmiňoval a co Momo ve svém koránu zatím nenašel. Ibrahim také přiblížil Mojžíšovi spojení mezi křesťany, muslimy a židy. Hovořil o společném znaku muslimů a židů, o obřizce jako o Abrahamově oběti. Ibrahim Mojžíšovi ukazuje, že fyzická existence není konec cesty a že smrt je jen ukončením tělesné schránky. „*Umiš si představit cestu, jakou jsi urazil z prachu až do dneška? A později, až překonáš svůj lidský úděl, se staneš andělem. Navždy dáš sbohem zemi.*“ (Schmitt, 2006, s. 76)

Motiv smrti spatřujeme nejdříve u Mojžíšova otce. Nějakou dobu poté, co opustil syna, ukončil svůj život skokem pod vlak. Způsob ukončení života je to krutý a pro Mojžíše velmi bolestný, ovšem i toto konání je posléze vysvětleno, a Mojžíš tak nachází smíření a pochopení jeho činu. Otec nikdy neměl rodiče jako vzor, přišel o ně v koncentračním táboře. „*Nemohl se smířit s vědomím, že tomu všemu unikl. Možná se obviňoval za to, že zůstal naživu. Je docela možné, že on od té doby stále hledal svůj vlak.*“ (Schmitt, 2006, s. 54)

Nekonečnost lidského života, byť stíženého smrtí, vidíme u pana Ibrahima. I když jeho žena již dávno zemřela, stále hovoří o tom, že je ženatý, že je již dávno v jejich vlasti a že ji pojedou navštívit. I když s ním fyzicky není, jako by ho nikdy neopustila. Když má Ibrahim nehodu, Mojžíš pláče, tatínek jej však uklidní. „*Momo, pláčeš nad sebou, ne nade mnou. Já jsem žil dost dlouho. Dožil jsem se stáří.*“ (Schmitt, 2006, s. 78) I když měl život rád, ví, že smrt je součástí existence, nevidí ji jako nutné zlo. „*Já neumírám, Momo, já se vracím k nekonečnu.*“ (Schmitt, 2006, s. 79)

Byť je samotné ukončení života zobrazeno nějakým přičiněním, ať už sebevraždou či autonehodou, smrt zde spatřujeme jako přirozenou součást života, která přichází v mnoha podobách a z mnoha důvodů, je ukončením jedné části existence člověka. Smrt je zde spojena se smířením. Mojžíšův otec pravděpodobně nikdy neunesl skutečnost, že jeho rodiče zemřeli v koncentračním táboře, ale on přežil. Právě vlastní smrt vidí jako možnost smíření s osudem své rodiny. Ibrahim, představitel stáří, moudrosti a klidu, smrt přijímá jako něco, co přichází na konci cesty. Zároveň cítí, že jde za svou ženou, tudíž se smrtí nebojuje, ale je oddaný svému osudu.

Kniha vyvolává pocit klidu, díky čemuž není smrt čtenáři představena jako něco děsivého či krutého, ale jako přirozená součást života, byť i ve formě sebevraždy, ovšem jako rozhodnutí o vlastním životě a jeho konci. Citlivým způsobem přibližuje existenciální otázky člověka.

## **3.5 Anton a Jonatán**

### **3.5.1 Jostein Gaarder: život a dílo**

Jostein Gaarder patří mezi současné norské spisovatele. Jedná se o nejznámějšího autora literatury pro děti a mládež v Norsku. Jeho román o dějinách filozofie *Sofiin svět* byl přeložen do padesáti jazyků a byl označen jako světový bestseller. Velkou pozornost čtenářů vzbudil také román *Tajemství karet* o hledání vlastní identity v období dospívání. Tematiku smrti rozvíjí v dílech *Jako v zrcadle*, *jen v hádance* a *Dívka s pomeranči*. Posledním titulem, který u nás vyšel, je útlá knížka pro děti *Anton a Jonatán*. (Juříčková, 2007, s. 101)

### **3.5.2 Dějová linie**

Příběh nám slovy medvídka Antona přibližuje dny, které spolu Jonatán s Antonem prožili. Při jedné ze svých cest po městě Jonatán nestihne zabrzdit kolo a srazí se s dodávkou.

Zraněný chlapec je převezen do nemocnice, kam s ním jede i Anton. Toho však rodiče odvezou domů a dají do poličky k ostatním hračkám, kde se mu ale nelíbí.

### 3.5.3 Analýza postav

Jonatán byl malý chlapec, který rád objevoval svět. Všude s sebou brával svého medvídku Antona a ukazoval mu vše, co je obklopovalo. Trávili spolu všechen čas a byli nerozlučná dvojice. Anton se o Jonatána bál, když ležel v nemocnici. Poté na něj čekal i doma a vzpomínal na to, co mu Jonatán říkal. „*Antone, nemáme my štěstí? Svět je náš. Jsme tady.*“ (Gaarder, 2014)

### 3.5.4 Potencionální smrt

Kniha je svým podáním určena nejmladším čtenářům. Smrt zde vystupuje pouze náznakem. Jonatán neubrzdí kolo a po havárii je pravděpodobně (soudíme-li podle Antonovy cesty sanitkou) převezen do nemocnice. Čtenář neví, zda Jonatán přežil. A právě v tomto ohledu je kniha ideální pro tak malé děti, které si otevřený konec mohou vyložit po svém. A pokud je pro ně tematika smrti něco, z čeho mají strach, příběh jim jen lehce naznačuje, že i takto může Jonatánův život skončit. Zvláštním prvkem je medvídek Anton. Trpí tím, že je v polici s hračkami, které nemluví, ovšem může také truchlit nad potencionální smrtí svého lidského kamaráda. To se čtenář může pouze domýšlet. Anton v závěru vzpomíná na Jonatánova slova, že mají štěstí, že svět je jejich a jsou tady. I zde je pomyslný odkaz na možnou smrt, ale zároveň i vyslovení naděje, že Jonatán přežil. Je zde zobrazena existenciální motivika, kdy na jedné straně stojí skutečnost života a štěstí, které máme tím, že tu jsme, na druhé straně máme ovšem lidskou pomíjivost a fakt, že smrt je něco neočekávaného a může přijít v kteroukoli chvíli.

Na poslední stránce knihy jsou vyobrazeni Anton a Jonatán při jedné ze svých procházek. Je na čtenáři, zda toto vyobrazení vnímá jako šťastný konec příběhu, kdy chlapec přežil a medvídek byl vysvobozen z police; zda jde o vzpomínky, které má smutný Anton, čekající na svého věrného přítele. Tento moment rozděluje čtenáře knihy na dvě strany, ovšem obě skupiny mají v této interpretaci svou pravdu, rozvinulo je to do té míry, do které si skutečnost smrti v knize čtenáři připustili.

## 3.6 Volání netvora

### 3.6.1 Patrick Ness: život a dílo

Autorem knihy je Patrick Ness, anglicky píšící spisovatel a novinář, který má na svém kontě knihy pro děti i dospělé.

Čtenářům je známý hlavně díky trilogii *Chaos*. Jeho velkým literárním počinem je *Volání netvora*. Patrick Ness knihu vytvořil za použití námětu Siobhan Dowdové, která knihu nemohla dokončit kvůli svému nevyléčitelnému onkologickému onemocnění. Jí také knihu věnoval. Siobhan Dowdová byla autorkou knih pro děti, dvě její knihy byly vydány posmrtně. Je první nositelkou literární ceny Carnegieho medaile udělené in memoriam. Román byl několikrát oceněn. Knihu nádherně ilustroval britský výtvarník Jim Kay. (Řeřichová, Sladová, 2014, s. 75)

### 3.6.2 Dějová linie

Román nám přibližuje příběh chlapce Conora, který žije s nemocnou maminkou. Kvůli jejímu vážnému stavu přijíždí Conorova babička, se kterou ovšem chlapec příliš nevychází. Po nocích Conor mívá noční můry, a jakmile se z nich vzbudí, navštěvuje ho netvor proměněný z tisu, který stojí nedaleko jejich domku. Vypráví mu příběhy o zlé královně, sobci, který myslel jen na sebe, a neviditelném muži, který měl dost přehlížení, aby ho naučil, že věci jsou mnohdy jiné, než se na první pohled můžou zdát. Ve škole se chlapec necítí dobře, se spolužáky si nerozumí, ti s ním příliš nekomunikují kvůli jeho nemocné mamince. Ta je však na tom se zdravím stále hůř, až nakonec podléhá své nemoci v přítomnosti své matky a syna Conora.

### 3.6.3 Conor

Conor O'Malley je třináctiletý chlapec, který prožívá těžké chvíle kvůli nemoci maminky. V noci se s hrůzou probouzel ze svých nočních můr „*plných nesnesitelného křiku a děsivého volání, po kterém následuje pád do bezedné propasti*“. (Ness, 2012, s. 29) O těchto hrůzách však s nikým nemluvil. Svou maminku měl moc rád, těžce prožíval její nemoc a následné zhoršení jejího zdravotního stavu. Odmítá přijmout skutečnost, že by tu maminka už neměla být, věří, že se uzdraví. S tatínkem příliš vztah neudržíval, protože bydlel v Americe s novou rodinou a za chlapcem jezdil velmi málo. Se svou babičkou měl komplikovaný vztah. Nebyl nadšený, když přijela, aby pomohla mamince. „*Štve ho, jakým*

*způsobem s ním mluví. Připadá si vedle ní jako její peskovaný zaměstnanec.*“ (Ness, 2012, s. 26)

Sedm minut po půlnoci ho navštěvuje netvor, přízrak proměněný z tisu rostoucího poblíž domu. Povídají si spolu. Conor netvora požádá, aby uzdravil maminku, doufá, že ji může pomoci. Záhy však zjistí, že léčba nezabírá a on stojí před nejtěžším krokem v životě. Netvor ho přiměje postavit se vlastní hrůze, která ho potkává v nočních můrách. Zjistil, že u propasti drží svou maminkou za ruku a snaží se ji zachránit. *„Maminka pořád křičela. Sklouzávala níž a níž. Conor už ji nemohl udržet o moc děle. (...) „Nééé!“ zakřičel a naposledy se podíval mámě do očí. A pak se pravda vyjevila sama. Pekelný netvor naposledy zabral –. „Nééé!“ zařval znovu Conor. A jeho máma zmizela v propasti.*“ (Ness, 2012, s. 190-191) Tolik ji miloval a tolik ji chtěl pomoci, že nesnesl její, ale hlavně své utrpení, chtěl, aby už odešla, vše skončilo, i když se za to cítil vinný.

Když umírala, byl smířený s tím, co se stane. *„Conor držel svoji maminku pevně. A tím ji konečně mohl nechat odejít.*“ (Ness, 2012, s. 215)

### **3.6.4 Netvor**

Netvor vystupuje v příběhu jako veliký strom, který chodí a mluví. Nejprve ho Conor viděl jako obyčejný tis, který roste u domu. Po noční návštěvě však *„pozoroval, jak se horní část koruny semkla do podoby obrovského děsivého obličejce, ve kterém probleskávala ústa, nos, a dokonce i oči, kterými se tis na Conora díval. Dolní větve se skřípavě proplétaly a úpěly, až vytvořily dvě dlouhé paže a nohu, která se postavila vedle té první z kmene. Zbytek stromu se vytvaroval do páteře s trupem, zatímco tenké a špičaté jehličí utkalo zelenou zježenou srst, která se pohybovala a dýchala, jako by se pod ní napínaly svaly a dmuly plíce.*“ (Ness, 2012, s. 14-15) Byl však víc než strom, byl entitou, energií, která na tomto světě prožila už věky. Ke Conorovi hovořil, tvrdil, že přišel, protože ho chlapec sám zavolal. V příběhu vystupuje jako vyšší moc, která přišla proto, aby se Conor v pravý čas postavil pravdě do očí a smířil se s ní. Vyprávěl mu tři příběhy, aby poukázal, že věci jsou někdy jiné, než se zdají být.

Důležitost netvora v Conorově životě tkví mj. v tom, co chlapci předává prostřednictvím příběhu. Welzová (2011, s. 164) toto poselství analyzuje. Mnohdy nejednoznačné příběhy mají nečekaný závěr a netvor se snaží Conorovi ukázat, že ne všechny příběhy mají šťastný konec, ale mohou být důležitější než cokoli jiného, protože v sobě nesou pravdu. Touto cestou chce chlapce navést, aby poznal pravdu sám v sobě. Jak uvádí

(Řeřichová, Sladová, 2014, s. 76), „*netvor-tis je zpočátku symbolem čehosi neznámého, tajemného a hrozivého, postupem času se ale stává Conorovým společníkem přicházejícím proto, aby mu pomohl se s pocity viny a navzdory nesmírnému smutku se smířit se smrtí matky*“.

Čtvrtý příběh nechá povědět Conora, aby se postavil svému strachu čelem a pomohl si od své niterné bolesti. Netvor přichází vždy sedm minut po dvanácté, což bude, jak Conor pochopí u lůžka maminky, čas, kdy se s ní rozloučí.

### **3.6.5 Smrt tabuizovaná, smrt smířená**

Smrt v příběhu zasáhne do života rodiny, do vztahu matky a syna. Sledujeme umírající maminku, která bojuje s nemocí, podstupuje stále další a další léčbu, snaží se uvěřit, že vše zvládne. A hlavně konejší svého syna, aby i on věřil, že se jednou uzdraví. Conorova maminka podstupuje náročnou léčbu, která ovšem nemá očekávané výsledky. Sledujeme všechny důsledky jejího závažného onemocnění společně s jejím synem. „*Protože vstala teprve před chvílí, nestačila si ještě uvázat na hlavu šátek. Její pokožka bez vlasů působila v ranním světle tak dětsky jemně a hebcce, až Conora rozbolelo břicho.*“ (Ness, 2012, s. 25) Matka chce syna co nejvíce uchránit před následky své nemoci, před psychickými dopady na Conoru duši. Je milující matkou, která bojuje za sebe i za něj.

Conor nemocí trpěl v mnoha ohledech. Ve škole se k němu chovali jinak. „*Ti, které považoval za své kamarády, přestávali okamžitě mluvit, kdykoli se k nim Conor přiblížil. (...) Na chodbách nebo v jídelně si vždycky začali šeptat, když šel Conor kolem. I učitelé se na něj dívali jinak, když se při hodinách hlásil.*“ (Ness, 2012, s. 78) Další nemilou skutečností bylo to, že maminčina nemoc mu pod střechu přivedla babičku, se kterou si nerozuměl. Tím horším faktem bylo to, že Conor měl v sobě celou dobu něco, co ho tížilo. A on se cítil vinný a chtěl být potrestán, aby se mu alespoň trochu ulevilo. Trpěl tím, jak mamince bylo, ale trápil se i proto, co sám cítil. Uvnitř sebe věděl, že zemře. „*Skoro úplně od začátku jsem věděl, že se z toho máma nedostane. Pořád mě přesvědčovala, že je jí líp, protože to jsem chtěl slyšet. A já jí to věřil. Teda až na to, že jsem jí to nevěřil vůbec...*“ (Ness, 2012, s. 199) Přál si, aby se to už stalo, aby bylo po všem a trápení skončilo. Až netvor mu pomohl pochopit tuto těžkou pravdu. „*Část tebe samého si přála, aby už byl tomu utrpení konec. I za cenu, že mámu ztratíš.*“ (Ness, 2012, s. 200) Ritterová (2011, s. 94) poukazuje na důležitost odhalit své niterné pocity, protože Conor nebyl schopný smířit se s nastalou situací a hlavně nemohl odpustit sám sobě své myšlenky, které si nechtěl připustit.

Říká se, že nejtěžší je loučení s maminkou. Conor nám velmi intimně zprostředkoval to, jak se cítí dospívající chlapec, když sleduje umírat jednoho z nejbližších lidí ve svém životě. Jeho příběh ukazuje na nutnost hovořit o všem, co cítíme, když prožíváme strach ze smrti či ztrátu blízké osoby. Vidíme, že je pro něj těžké vymanit se z bolesti, která je jeho malým světem. „*Začal opět nový týden a Conor musel do školy. Zdálo se to neuvěřitelné, ale život šel dál.*“ (Ness, 2012, s. 170)

V Conorově škole vidíme, jak je smrt ve společnosti tabuizovaná. Lidé o smrti nemluví, na chlapce berou tak přehnané ohledy, že to je spíš bolestné. Conor je sám, vytěsňený. Všichni chodí kolem něj, ale nikdo není s ním, až na kamarádku Lily, která se mu snaží přiblížit a podpořit ho.

Prostřednictvím Conora mohou i ostatní čtenáři pochopit, že důležité je otevřeně hovořit o svých pocitech a mluvit i o takových věcech, jako je smrt. Protože potlačováním bolesti a popíráním pravdy a vlastních pocitů, jak tomu bylo u Conora, je člověk vháněn do uzavřeného kruhu utrpení a neporozumění a nelze mu ani pomoci. Je třeba si uvědomit, že tabuizace smrti je chybná, je však třeba s ní nakládat opatrně a citlivě.

Jak uvádí Řeřichová a Sladová (2014, s. 76), vidíme u Conora typický vývoj dynamiky procesu umírání. Nejprve matčin stav odmítá akceptovat a pociťuje vztek. Když léčba nezabírá, snaží se tíživou realitu přijmout, ale stále je v pozici vzdoru. Poté přichází poznání pravdy v podobě jeho noční můry a smíření se se skutečností. A nakonec pochopení, že to nejdůležitější je zůstat s maminkou až do konce.

Smrt spatřujeme i prostřednictvím příběhů, které netvor sděluje Conorovi, aby ho ponaučil. První příběh nás zavádí do království, kde vládl král, jenž měl čtyři syny. Ti však v bojích postupně zemřeli, a tak králi zbyl jen malý vnouček. Král naznal, že by se měl znovu oženit, našel si mladou a krásnou ženu. Lidé o ní tvrdili, že je čarodějnice. Král jednoho dne zemřel, a tak se jeho žena ujala vlády, dokud vnuk nedosáhne plnoletosti. Když vyrostl, chtěla si ho vzít, aby vládli společně. On byl však zamilovaný do dívky ze statku, rozhodl se tedy, že s ní uteče a vrátí se v den, kdy bude moci usednout na trůn. Mladí milenci usedli pod tis a usnuli. Ráno se princ vzbudil a našel dívku mrtvou. Svolal obyvatele království s obviněním, že dívku zavraždila královna, a vydal se ji potrestat. Měla být upálena na hranici. Netvor však poukazuje na skutečnost, že královnu z hranice zachránil a odnesl ji daleko od království. V tomto momentu se Conor podivil netvorovu počínání. Pointa přichází ve chvíli, kdy netvor chlapci ukazuje, jak to tehdy celé bylo. Dívku v noci zabil princ, zdůvodnil to tak, „*že jednal ve jménu dobra a chránil království před zlem. (...) Potřeboval, aby mu pomohli rozhněvaní vesničané, a k tomu se mu vražda sedlákovy dcery náramně*



*hodila*“. (Ness, 2012, s. 72) Proto netvor královnu zachránil, byť by to byla čarodějnice, dívku nezabila.

Z příběhu nám vyplývá poučení o smrti i spravedlnosti. Autor zde poukazuje na vraždu, kterou si je vrah sám schopný odůvodnit pro vyšší dobro. Je na každém z nás, zda tuto pravdu přijmeme a jsme schopni tento důvod respektovat natolik, abychom omluvili vraždu. Avšak výsledek úvahy poté vypovídá o každém z nás. Ovšem v otázce četby dětí a mládeže je nutné zdůraznit, proč je tento čin neomluvitelný, a poukázat na hodnotu lidského života. Na druhé straně záchrana královny, byť zlé čarodějnice, před smrtí, poukazuje na nutnost zachovat spravedlnost, zvláště v otázce života a smrti, i když o osobě můžeme smýšlet jakkoli. Jak sám netvor Conorovi řekl, královna „*byla všechno možné, jen ne vrah*“ . (Ness, 2012, s. 73)

## 4 Ověření možnosti práce s pracovními listy

Pro ověření možnosti práce s pracovním listem týkajícím se tematiky smrti v literatuře a následné analýze studentských prací byly využity ukázky z čítanky vložené jako příloha diplomové práce. Pracovní listy byly použity během druhé souvislé pedagogické praxe u žáků oktávy všeobecného osmiletého gymnázia.

Studentům byly předloženy dva pracovní list. První se týkal *Zlodějky knih*, která se stala stěžejní částí této práce. Právě v této knize lze smrt vnímat velmi silně a odlišně od jiných děl. Cílem práce bylo zjistit, jak žáci s textem pracovali, jak vnímali smrt v příběhu. Druhý pracovní list se vztahoval ke knize *Oskar a růžová paní* od Erica-Emmanuela Schmitta, jehož dílo *Pan Ibrahim a květy koránu* jsme analyzovali v předchozí kapitole. Cílem práce bylo zmapovat, jak žáci vnímají nemoc chlapce a vidinu blížící se smrti.

### 4.1 Pracovní list č. 1 Zlodějka knih

#### ZLODĚJKA KNIH

MARKUS ZUSAK (1975)

„*I smrt má srdce.*“

Markus Zusak je současný australský autor, který napsal již několik úspěšných a oceňovaných románů.

Zlodějku knih Markus Zusak napsal díky vypravování své matky, která prožila válku v Mnichově a bombardování města. Příběh nás zavádí do roku 1939 do nacistického Německa a seznamuje nás s dívkou Liesel, která prožívá nelehké dětství. Knihu Zusak věnoval svým rodičům.

---

Ano, bylo bílo.

Jako by se celá zeměkoule oblékla si do sněhu. Jako by si ho natáhla, tak jako si natahujete svetr. Podél kolejí se táhly stopy, hluboké po holeně. Stromy přes sebe přehodily ledové houně.

A někdo umřel, jak jste asi uhádli.

Nemohli ho jen tak nechat ležet na zemi. Teď by to sice nebyl problém, ale trať před nimi se měla co nevidět uvolnit a vlak bude muset jet dál.

Byli tam dva průvodčí

Byla tam matka a její dcera.

Jedno mrtvé tělo.

Matka, dcera a mrtvolka byly zarytě tiché.

„A co jinýho bych měl asi podle tebe dělat?“

Jeden průvodčí byl vysoký, druhý malý. Ten vysoký vždycky mluvil první, i když to tam neměl na povel. Podíval se na toho menšího, kulatějšího. Na toho se šťavnatě červeným obličejem.

„No jo,“ zněla odpověď, „ale nechat je tu jen tak přece nemůžeme?“

Dlouhána přecházela trpělivost. „Proč ne?“

A ten malý toho měl najednou sakra dost. Podíval se nahoru, tomu velkému na bradu, a zařval: „*Spinnst du? Jseš blbej?*“ Hrůza v jeho tvářích kynula. Kůže se mu roztahovala. „Jdem,“ zavelel, a plahočil se sněhem. „Když budem muset, všechny tři je zpátky odtáhnem. Oznámíme to další stanici.“

Pokud jde o mě, už jsem stačila udělat tu nejzákladnější ze všech chyb. Ani vám nedokážu vylíčit, jak strašně jsem byla sama sebou zklamaná. Přitom jsem ze začátku dělala všechno správně:

Pozorně jsem sledovala oslepující sněhobílé nebe za oknem jedoucího vlaku. Úplně jsem ho vdechovala, ale i tak jsem se zakolísala. Nevydržela jsem – začalo mě to zajímat. To děvče. Přemohla mě zvědavost, a já si povolila zůstat tak dlouho, jak mi to rozvrh dovolí, a dívala jsem se.

O dvacet tři minut později vlak zastavil, a já vystoupila s nimi.

Malou duši v náručí.

Postavila jsem se trochu stranou, napravo.

\* \* \* \* \*

Nikdy nezapomenu na první den v Osvětimi, na první návštěvu v Mauthausenu. Tam jsem je, jak šel čas, sbírala taky zpod vysoké skály, když se jim strašlivě zhatil pokus o útěk.

Zbyla z nich rozbitá těla a mrtvá laskavá srdce. Ale pořád to bylo lepší než plyn. Některé jsem zachytila na půl cesty dolů. Držím tě, říkala jsem si, když jsem jejich duše nadlehčovala ve vzduchu, zatímco zbytek jejich bytosti – jejich fyzické schránky – se řítily k zemi. Všichni byli lehcí jako prázdné ořechové skořápky. Nebe tam bylo začouzené, zápach jako z kamen, přesto tolik studený.

Chvěju se, když si na to vzpomenu – a pokouším se odvybavit si to.

Dýchám si do dlaní teplý vzduch, aby se zahřály.

Je ale těžké udržet je teplé, když se ty duše pořád chvějí.

„Bože.“

Vždycky pronesu to jméno.

„Bože.“

Dvakrát to říkám.

Pronesu jeho jméno v marné snaze tomu porozumět. „Ale ty tu nejsi od toho, abys rozuměla.“ Odpovídám si sama. Bůh nikdy nic neříká. „Myslíte si, že jste jediní, komu neodpovídá? „Ty jsi tu od toho...“ a to se přestávám poslouchat, protože, řekněme si to otevřeně, se mám plné zuby. Když se pustím do takových myšlenek, hrozně mě to vyčerpává, a já si nemůžu dovolit dopřávat si únavy. Žene mě to dál, protože to možná neplatí pro každého, ale pro velkou většinu ano – totiž že smrt nikomu nepočká – a když už počká, tak obvykle ne moc dlouho.

#### OTÁZKY:

- 1) Kdo je podle vás vypravěčem? Podle čeho tak soudíte?
- 2) Ve které době se příběh může odehrávat? Na základě kterých prvků budeme vyvozovat závěr?
- 3) Kolik postav vystupuje v první části ukázky?
- 4) Má vypravěč v příběhu i jinou roli?
- 5) Jaký jiný jazyk kromě českého naleznete v textu? Uveďte příklady

#### ÚKOLY:

- 1) Zatrhněte v textu pasáž, která vás něčím zaujala, oslovila, a napište k ní své osobní vyjádření.
- 
-

---

---

2) Charakterizujte vypravěče příběhu.

---

---

---

3) Zamyslete se a zkuste zdůvodnit, proč si autor vybírá právě téma smrti pro svůj příběh?

---

---

---

---

---

#### 4.1.1 Výsledek práce žáků

V sekci otázek žáci reagovali pohotově. Z textu vyvodili, že vypravěčem je smrt, již podle první části ukázky, např. podle skutečnosti, že vypravěčka hovoří o tom, že má malou duši v náručí. Podle druhé ukázky správně zasadili příběh do období druhé světové války, záchytnými body jim byly hlavně názvy koncentračních táborů Osvětim a Mauthausen. Postav se správně dopočítali na číslo šest. Čtvrtá otázka byla pro některé obtížnější, protože se nebyli schopni oprostit od myšlenky smrti jako vypravěčky, nicméně posléze jsme se dopracovali k teorii, že v příběhu vystupuje i jako jedna z postav. Žáci kladně hodnotili toto propojení. Se smrtí jako takovou se nikdy nesetkali ani v roli vypravěče, ani v roli postavy, prolínání těchto dvou linií hodnotili jako zajímavý prvek knihy. Pátou otázku i studenti téměř neznalí němčiny správně zodpověděli, velkou nápovědou jim bylo německé zájmeno *du*, byť by slovesu *spinnst* neporozuměli.

K vyplnění úkolů přistoupili zodpovědně. 5 studentů si zvolilo tuto pasáž :

*Pokud jde o mě, už jsem stačila udělat tu nejzákladnější ze všech chyb. Ani vám nedokážu vylicít, jak strašně jsem byla sama sebou zklamaná. Přitom jsem ze začátku dělala všechno správně:*

*Pozorně jsem sledovala oslepující sněhobílé nebe za oknem jedoucího vlaku. Úplně jsem ho vdechovala, ale i tak jsem se zakolísala. Nevydržela jsem – začalo mě to zajímat. To děvče. Přemohla mě zvědavost, a já si povolila zůstat tak dlouho, jak mi to rozvrh dovolí, a dívala jsem se.*

*O dvacet tři minut později vlak zastavil, a já vystoupila s nimi.*

*Malou duši v náručí.*

*Postavila jsem se trochu stranou, napravo.*

Studenti působili dojmem, že zvědavost smrti přešla na žáky samotné. Naprosto se vcítili do její role. Zaujalo je, jakým citlivým způsobem smrt svou práci popisovala, jak lidsky vystupovala.

Dalších 8 žáků zvolilo pro svůj komentář část z druhé ukázky:

*Nikdy nezapomenu na první den v Osvětimi, na první návštěvu v Mauthausenu. Tam jsem je, jak šel čas, sbírala taky zpod vysoké skály, když se jim strašlivě zhatil pokus o útěk. Zbyla z nich rozbitá těla a mrtvá laskavá srdce. Ale pořád to bylo lepší než plyn. Některé jsem zachytila na půl cesty dolů. Držím tě, říkála jsem si, když jsem jejich duše nadlehčovala ve vzduchu, zatímco zbytek jejich bytosti – jejich fyzické schránky – se řítily k zemi. Všichni byli lehčí jako prázdné ořechové skořápky. Nebe tam bylo začouzené, zápach jako z kamen, přesto tolik studený.*

Jak u žáků starších ročníků bývá obvyklé, téma války je pro ně velmi atraktivní. Jakmile začali číst o koncentračních táborech, byla jejich volba jasná. Velmi na mnohé zapůsobila skutečnost, že se na existenci v koncentračních táborech mohou podívat i z jiné strany. Dosud slýchali v hodinách dějepisu, kde tábory byly, co se v nich dělo, jak v nich Židé žili i umírali. Nikdo se však nesetkal se skutečností, že jim popis může dát sama smrt, byť ve fiktivním příběhu. Pár žáků upozornilo na skutečnost, jak je zvláštní nazírat na smrt jako na osobu s pozitivními vlastnostmi, když je zasazena do prostředí plynových komor a umírajících lidí.

Ze zbývajících 7 žáků si 6 studentů zvýraznilo závěrečnou část ukázky:

*„Bože.“*

*Vždycky pronesu to jméno.*

*„Bože.“*

*Dvakrát to říkám.*

*Pronesu jeho jméno v marné snaze tomu porozumět. „Ale ty tu nejsi od toho, abys rozuměla.“ Odpovídám si sama. Bůh nikdy nic neříká. „Myslíte si, že jste jediní, komu neodpovídá? „Ty jsi tu od toho...“ a to se přestávám poslouchat, protože, řekněme si to*

*otevřeně, se mám plné zuby. Když se pustím do takových myšlenek, hrozně mě to vyčerpává, a já si nemůžu dovolit dopřávat si únavy. Žene mě to dál, protože to možná neplatí pro každého, ale pro velkou většinu ano – totiž že smrt nikomu nepočká – a když už počká, tak obvykle ne moc dlouho.*

Žáky zaujala hlavně kvůli spojení Boha a smrti. Přišlo jim zajímavé, že autor do postavy smrti vložil něco tak lidského, jako je víra v Boha, nebo alespoň rozmlouvání s ním. Opět je překvapila ta osobitá stránka smrti, její tázání, tápání po smyslu a její přijetí vlastního osudu.

Jen jedna studentka volila naprosto jinou část z pracovního listu:

*„I smrt má srdce.“*

Zvolila si Zusakův citát, který je ovšem obsažen i v příběhu v části, kdy se sama smrt popisuje. Podle jejích slov v knihách, které přečetla, byla smrt mnohokrát různě zobrazována, ale nikdy se jí smrt tak nepřiblížila, jako právě tímto výrokem.

Druhý úkol plnili žáci samostatně. Shodli se na obecném závěru, že vypravěčka, byť se jedná o smrt, jim přijde lidská, vlídná, nápomocná, klidná.

Ve třetím úkolu se názory žáků místy velmi rozcházel. Téměř polovina studentů se domnívala, že autor má rád historii, proto volil období války, prostředí koncentračních táborů. A aby zmírnil sílu tohoto tématu, volil smrt v přívětivějším světle. Dalších 6 studentů se domnívalo, že Zusak ztratil někoho blízkého a touto cestou se sám snaží vyrovnat se smrtí, proto smrt personifikuje. Zbylí studenti buď důvod neuvedli, nebo se domnívali, že to byla aktuální myšlenka, která autora napadla, proto se rozhodl napsat právě tento příběh.

#### **4.1.2 Závěrečné hodnocení**

Román Zlodějka knih je svým tématem, způsobem zpracování, složitostí jazykové vyjádření i rozsahem určen spíše mládeži. Využití pracovního listu u žáků maturitního ročníku potvrdilo tuto teorii. Studenti pracovali s ukázkou smysluplně, rozvážně, odkrývali významy. O ukázce diskutovali. I pro ně však bylo téma smrti poněkud obtížnější. Někteří potvrdili, že se s fenoménem smrti v literatuře sice setkávají, ale spíše tím způsobem, že z nějakého vnějšího přičinění zemře literární hrdina, následuje truchlení blízkých, rozloučení se zemřelým, možná pomsta či nějaké následky smrti, ale zde to končí. A co se týče Zlodějky knih, tak už jen ukázka jim podle jejích slov přiblížila smrt mnohem více než některé knihy. Jiní žáci naproti tomu tvrdili, že o smrti četli v mnoha knihách, v různých podáních, kdy jim

příběh vždy něco dal. Vše vycházelo z jejich osobních dispozic, životní zkušenosti či literárního vkusu.

## 4.2 Pracovní list č. 2 Oskar a růžová paní

### OSKAR A RŮŽOVÁ PANÍ

ERIC-EMMANUEL SCHMITT (1960)

*„Dívej se každý den na svět, jako bys ho viděl poprvé.“*

Tento francouzsky píšící spisovatel, dramatik a režisér vystudoval hudbu, literaturu a filozofii. Na svém kontě má mnoho děl, za některá byl oceněn.

Kniha Oskar a růžová paní tvoří součást z cyklu o neviditelném, tedy o světových náboženstvích. Dílo nám podává pohled na život, smrt i víru.

---

Babi Růženka odešla a já se rozbrečel.

Vůbec jsem si totiž do té doby neuvědomoval, jak moc potřebuju, aby mi někdo pomohl. Taky jsem si neuvědomoval, jak moc jsem nemocný. Při pomyšlení, že už nikdy nevidím babi Růženku, mi to všechno došlo, a to už mě na tvářích pálily horké slzy.

Naštěstí jsem se trochu stačil dát dohromady, než se vrátila.

„Tak je to zařízené, dostala jsem povolení. Dvanáct dní za tebou můžu chodit každý den.“

„Za mnou a za nikým jiným?“

„Za tebou a za nikým jiným, Oskare. Dvanáct dní.“

Nevím, co to do mě zase vjelo, slzy se vrátily a úplně mě roztráslly. Přitom vím, že kluci nemaj brečet, kór já se svou plešatou hlavou, nepodobám se totiž klukovi ani holce, ale spíš Mart'anovi. Nic naplat, zastavit se to už nedalo.

„Dvanáct dní? To jsem na tom fakt tak blbě, babi Růženko?“

Měla taky na krajíčku. Nevěděla, co s tím. Bývalá zápasnice bránila bývalé holce brečet. To se mi líbilo a trochu mě to rozptýlilo.

„Kolikátého je dnes, Oskare?“

„To jsou mi nápady! Copak nevidíte kalendář? Je 19. prosince.“



„U mě v kraji máme takovou pranostiku, Oskare, podle posledních dvanácti dnů v roce se prý dá uhodnout, jaké bude počasí celých dvanáct měsíců příštího roku. Stačí dobře pozorovat každý den, tím získáme zmenšený obrázek měsíce. Devatenáctý prosinec tak představuje měsíc leden, dvacátý prosince únor a tak dále až do jednatřicátého prosince, který znázorňuje příští prosinec.“

Je to pravda?“

„To je taková pranostika. Pranostika dvanácti dní jak z hádanky. Chtěla bych si na to s tebou hrát. Teda spíš ty se mnou. Ode dneška budeš každý den prožívat a sledovat, jako by pro tebe trval deset let.“

„Deset let?“

„Ano. Jeden den rovná se deset let.“

„Takže za dvanáct dní mi bude 130 let!“

„Ano. Chápeš? To je, vid?“

Babi Růženka mi zase dala pusu – nějak se jí to zalíbilo, zdá se – a odešla.

Takže, Bože: narodil jsem se dneska ráno, ale to jsem ještě nic nevěděl; trochu jsem začal chápat až kolem poledního, když mi bylo pět, to jsem sice nabral špetku rozumu, ale jen abych se dozvěděl špatné zprávy; dneska večer mi je deset, což už je rozumný věk. Tak bych Tě chtěl i o něco poprosit: až mi příště budeš chtít něco oznámit jako dneska v poledne, když mi bylo pět, udělej to trochu jemněji. Dík.

Na shledanou zítra, pusu,

Oskar

P. S. Něco bych od tebe chtěl. Víím, že mám nárok jenom na jedno přání, ale to před chvílí byla spíš rada než přání.

Jsem pro, abys za mnou přišel. Zvu Tě na návštěvu do svých myšlenek. To mi přijde fakt dobrý. Byl bych rád, kdyby ses stávil. Mám otevřeno od osmi ráno do devíti večer. Zbytek času spím. Někdy si dám šlofika i přes den, kvůli lékům. Kdybys mě našel zrovna takhle, jak spím, klidně mě vzbud'. To by bylo fakt pitomý se nějak těsně minout, co myslíš?

\*\*\*\*\*

Byl jsem šíleně hrdej. Nakonec jsem hrál já!

„Políb mě.“

To je teda fakt nějaká holčičí umanutost, pořád se líbat, zřejmě to nějak potřebují. Ale Peggy není na rozdíl od Čiňanky zkažená, nastavila mi tvář a musím přiznat, že mě to líbání taky zahřálo.

„Dobrou noc, Peggy.“

„Dobrou noc, Oskare.“

A tak mi, Bože, skončil den. Chápu, proč se o pubertě říká, že je to nevděčný věk.

Není to lehký.

Ale kolem dvaceti je z toho člověk venku. Moje dnešní přání je: chtěl bych, abychom se s Peggy vzali. Nejsem si jistý, jestli svatba patří k duchovním záležitostem a je v Tvém oboru. Plníš i takováhle přání? Ve stylu sňatkové kanceláře? Jestli to nemáš v náplni práce, dej mi rychle vědět, abych se mohl obrátit na správnou osobu. Asi víš, že nemám moc času, tak sebou prosím Tě hod'. Takže: svatba Oskara a Peggy Blue. Ano, nebo ne. Bylo by lepší, kdyby to šlo.

Na shledanou zítra, pusu,

Oskar

P. S. Pořád jsi mi ještě nedal vědět svou adresu.

\*\*\*\*\*

Milý Bože,

dnes je mi sto let. Jako babi Růžence. Hodně spím, ale cítím se dobře.

Snažil jsem se vysvětlit rodičům, že život je zvláštní dárek. Ze začátku ho dost přeceňujeme, myslíme si, že jsme dostali věčný život. Potom ho zase podceňujeme, připadá nám ošklivý, moc krátký, divže ho nevyhodíme. Nakonec si uvědomíme, že to vlastně není dárek, ale jen taková půjčka. Tak se snažíme si ho zasloužit. Mně je sto let, vím, o čem mluvím. Čím je člověk starší, tím víc musí umět život vychutnávat, aby ho ocenil. Musí se stát jemným umělcem života. V deseti nebo ve dvaceti umí mít radost ze života každé trouba, ale když má sto let na krku a nemůže se pohnout, to se teprve ukáže, co v něm je.

Nevím, jestli jsem je přesvědčil.

Zaskoč za nimi. Dodělej to za mě. Jsem nějaký unavený.

Na shledanou zítra, pusu,

Oskar

OTÁZKY:

- 1) Jak na vás Oskar působí?

- 2) Dokážete z textu poznat, co Oskara trápí?
- 3) Jak si představujete babi Růženku?

#### ÚKOLY:

- 1) Zkuste se zamyslet nad osobou autora. Proč podle vás volí toto téma?

---

---

---

---

---

- 2) Vytvořte akrostich s pomocí písmen jména hlavního hrdiny (každé písmeno je počátečním písmenem pro slovo nové), utvořte taková přídavná jména, která dle vás vytvoří charakteristiku Oskara.

O –

S –

K –

A –

R –

- 3) Kdybyste se s Oskarem setkali, co byste mu pověděli. Své myšlenky zaznamenejte.

---

---

---

---

#### 4.2.1 Výsledek práce žáků

Oskara studenti vnímali jako smutného, avšak silného chlapce. Oceňovali, že svou nemoc přijímá takovým způsobem. Pro jeho slzy měli pochopení. Opatrně přistupovali k jeho dopisům. Mnozí jeho víru odůvodňovali právě přítomností nemoci a vědomím blížící se smrti, kdy mnoho lidí až v této chvíli začíná věřit v nějakou vyšší moc. Někteří je vnímali jako reflektování jeho posledních dnů. Způsob prožívání Oskarových dní pravidlem, že každý den

je deset let v životě, se většinou líbil, projevovali pozitivní pocity s ohledem na nemocného chlapce, vnímali, že si je takto svůj život schopný více užít. Smáli se jeho názoru na děvčata, ve skupině zazněl i náznak na chlapce ve třídě, že se tak před pár lety taky chovali. Tuto situaci výrazně stáhli na sebe. V posledním dopise vnímali, že Oskarovi už nezbývalo mnoho času. Někteří otevřeně vyjádřili smutek nad jeho osudem.

Žáci se podle indicie, že Oskar nemá vlasy, shodli na tom, že má nějaký druh rakoviny, pravděpodobně leukémií.

Babi Růženka pro žáky představovala Oskarovu babičku se jménem Růžena, která trávila s Oskarem chvíle v nemocnici, nebo paní, která chodila za dětmi, aby nebyly v nemocnici samy. Představovali si ji v růžovém nemocničním obleku.

Na první úkol všichni shodně odpověděli, že autor pravděpodobně ztratil někoho, kdo takovým způsobem umíral. Dle jejich slov je automaticky napadne nějaký velmi osobní důvod, ztráta blízkého, když člověk píše o nemoci v kombinaci se smrtí.

Akrostich tvořili žáci individuálně. Vytvořili mnoho nápaditých charakteristik, př. **osobitý, skromný, kreativní, apatický, rozvážný, odvážný, starostlivý, klidný, aktivní, rozumný, odvážný, silný, klidný, angažovaný, rozumný, odhodlaný, stálý, krásný, asertivní, rozhodný, otevřený, smířlivý, kamarádský, aktivní, realistický, odhodlaný, střizlivý, klidný, aktivní, racionální**

U třetího úkolu bylo ve třídě největší ticho. Žáci vesměs Oskarovi přáli, aby ho jeho nemoc nikdy nepotkala. A pokud se tak už stalo, chtěli, aby byl silný, aby bojoval a nevzdával se. A pokud se jeho konec života neodvratně blíží, tak aby si své poslední dny co nejlépe užil. Někteří vyjádřili obdiv, s jakou odvahou s nemocí žije.

#### **4.2.2 Závěrečné hodnocení**

Žáci k ukázce přistoupili velmi citlivě, snažili se do chlapce vcítit, pochopit jeho pocity, oceňovali jeho odvalu. Bylo znát, že pro některé studenty není téma nemoci úplně jednoduché. Boha a jemu adresované dopisy vnímali jako snahu vyrovnat se s vlastním osudem. Oceňovali Oskara jako člověka bojujícího s nemocí a tuto skutečnost někteří vztahovali do svého života a vlastních zkušeností.

Při psaní akrostichu byli studenti aktivní, bylo vidět, že problém mají s písmenem A, ale velmi se snažili. Vybírali pozitivní vlastnosti.

Rozsah jejich empatie a ocenění člověka byl nejvíce znát u třetího úkolu. Míra jejich podpory a snahy vyjádřit pozitivní myšlenky byla velká. Nad touto částí se studenti nejvíce zamýšleli, zároveň jim tato otázka a jejich následná odpověď asi přinesla největší poznání, i o sobě samotném.

## Závěr

V diplomové práci *Tematika smrti v literatuře třetího tisíciletí: didaktická interpretace vybraných literárních děl pro děti a mládež* bylo cílem postihnout vnímání smrti v lidském životě, dále obsáhnout tematiku smrti v literatuře v minulosti i dnes a zhodnotit vliv tematiky smrti na dětského čtenáře a význam smrti v literatuře pro dítě. V praktické části jsme se zaměřili na didaktickou interpretaci vybraných literárních děl s přihlédnutím k tématu smrti v analyzovaných knihách. Pro závěrečnou část, přílohu práce, byla vytvořena čítanka pro kreativní práci s literárním textem.

Poznali jsme, jak smrt lidé vnímali v minulosti a jak to ovlivnilo naši generaci, zjistili jsme, že uctívání mrtvých probíhalo dříve odlišně, ale právě z těchto dávných rituálů vycházíme dnes i my. Seznámili jsme se s chápáním smrti z hlediska filozofie a dotkli jsme se i tématu nesmrtnosti či hledání smyslu života.

Přiblížili jsme různé způsoby konfrontace dětského čtenáře a smrti v knize. Nahlédli jsme na fenomén smrti napříč dějinami literatury nejen pro děti a mládež, a tak jsme se seznámili se smrtí v Bibli, ve středověké Písni o Rolandovi, u Shakespeara, který dává smrt do souvislosti s láskou, či Komenského, který smrt personifikuje. Našli jsme ji v romantické poemě Evžen Oněgin, kdy jsme svědky vraždy přítele, nebo u Flaubertovy Paní Bovaryové a jejího truchlícího manžela Karla. Ve 20. století, kdy beletrie pro děti zažívá velký rozmach, se smrt objevila v díle Astrid Lindgrenové Bratři Lví srdce, která čtenáři nastínila existenci života po životě, nebo v Gaimanově románu Hvězdný prach, kde sledujeme bratrovražedný boj o trůn. A ani v literatuře po roce 2000 autoři tematiku smrti netabuizovali, ale odkryli ji svým čtenářům, např. v sérii Harry Potter od Joanne Kathleen Rowlingové, ve Schmittových novelách Oskar a růžová paní nebo Pan Ibrahim a květy koránu, v díle Davida Almonda Hra na smrt, ale i u českých autorů, např. v díle Ivy Procházkové Myši patří do nebe. Poznali jsme, že autoři zobrazují smrt různými způsoby, ovšem vždy s přihlédnutím k dětské duši, které byly knihy určeny.

Nahlédli jsme se do zákoutí chápání smrti dítětem. Zjistili jsme, že prvotní uvědomění smrti je spojeno s uvědomováním vlastního já kolem třetího roku života, ale i to, že dnešní mediální svět bohužel svým podáním smrt mnohdy bagatelizuje, čímž způsobuje, že jedinec není smrt schopen chápat v reálném světle. Dozvěděli jsme se také, že literatura má velmi významné místo v otázce formování osobnosti člověka a jeho schopnosti pochopit smrt, což mu umožňuje formou prožití smrti nanečisto prostřednictvím příběhu.

Definovali jsme si interpretaci i didaktickou interpretaci literárního textu, která má své zásady a funkce, ovšem vždy s přihlédnutím k osobnosti čtenáře, jeho schopnostem a možnostech a hlavně s vědomím, že interpretace je ryze osobní a individuální projev.

Stěžejní částí práce byla analýza vybraných literárních děl. Zlodějka knih se nám představila jako příběh o vypravěčce Smrti se svým temně bušícím srdcem; o zlodějce knih Liesel Memingerové, která sepsala svůj příběh, i když občas neměla slovo; o chlapci jménem Rudy, který se natřel načerno a porazil svět a který toužil po polibku, jež dostal až po smrti; o Židovi jménem Max, který nikdy neztratil naději. Smrt v Zusakově podání přepsala dějiny chápání smrti jako něčeho krutého, trýznivého, brutálního či necitlivého. Podal ji jako pomyslnou bytost, která vyzvedává nevinné duše z bolavých těl na nebesa se vši úctou. Eric-Emmanuel Schmitt nám smrt podal klidným a citlivým způsobem ve spojení s náboženstvím prostřednictvím moudrého Ibrahima a jeho životní filozofie, ale obohatil nás i o vědomí skutečnosti, že štěstí je pro každého z nás. Jostein Gaarder nám svým typicky hlubokým, přesto přístupným podáním přiblížil smrt z pohledu neživé hračky, která cítí bolest ze ztráty kamaráda, ale i pomíjivost lidského života. Patrick Ness přinesl intimní pohled do života dospívajícího chlapce, který se musí vyrovnat s pravdou, kterou v sobě potlačuje. Upozornil nás také na skutečnost, jak nesmyslné a mnohdy bolestné je tabuizovat smrt.

Ve čtvrté kapitole jsme si ověřili, jak žáci pracují s literárním textem s tematikou smrti, jak jej vnímají a jak reagují. Pracovní listy byly využity u studentů oktávy osmiletého gymnázia. Žáci pracovali smysluplně, s textem komunikovali, motivy smrti vnímali citlivě, otevřeně hovořili o svých pocitech. Největším přínosem je skutečnost, že touto aktivitou mnozí obohatili sami sebe a mohli se lépe poznat z jiného úhlu pohledu.

Specifickou částí práce je čítanka. Byla vytvořena se záměrem narušit klasickou linii školních čítanek. Byla vytvořena tematicky, aby více prohloubila vliv konkrétního tématu na čtenáře. Vznikla s myšlenkou využití v hodinách literární výchovy, ale i pro volné chvíle, aby si ji člověk otevřel doma, sám s ní pracoval, komunikoval s textem, byl na základě přečteného schopný zpracovat zadané otázky a úkoly, a aby jednou, až to bude čtenář sám chtít, sáhl po knize a poznal celý příběh. Ovšem cílem bylo vytvořit něco, co nebude jen suchým útržkem pro hodiny literární výchovy, ale bude komplexním příběhem od první do poslední strany, aby měl čtenář dojem, že s ním nekomunikuje pouze autor v té či oné ukázce, ale že sama čítanka je otevřenou knihou, která čeká na zásah od svého čtenáře.

Pro interpretaci textů bylo použito mnohých citací z analyzovaných knih, aby každá teze byla opřena o konkrétní text s cílem poukázat na danou skutečnost.

## Použitá literatura

### PRIMÁRNÍ LITERATURA

- ALMOND, D. *Hra na smrt*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 2010. 167 s. ISBN 978-90-204-2331-3.
- BOYNE, J. *Chlapec v pruhovaném pyžamu*. 1. vydání. Praha: BB/art, 2008. 167 s. ISBN 978-80-7381-265-2.
- ERBEN, K. J. *Kytice balad*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1982. 160 s.
- GAARDER, J. *Anton a Jonatán*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2014. ISBN 978-80-00-03698-4.
- KOMENSKÝ, J. A. *Labyrint světa a ráj srdce*. 1. vydání. Brno: tribun EU, 2009. 176 s. ISBN 978-80-7399-646-8.
- MARTIN, G. R. R. *Ledový drak*. 1. vydání. Praha: Triton, 2008. 108 s. ISBN 978-80-7387-175-8.
- NESS, P. *Volání netvora*. 1. vydání. Brno: JOTA, 2012. 216 s. ISBN 978-80-7462-151-2.
- PUŠKIN, A. S. *Evžen Oněgin*. 5. vydání. Praha: Odeon, 1977.
- ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a vězeň z Azkabanu*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2008. 384 s. ISBN 978-80-00-02217-8.
- SALINGER, J. D. *Kdo chytá v žitě*. 4. vydání. Praha: Práce, 1979. 200 s.
- SHAKESPEARE, W. *Sonety*. Praha: Vyšehrad, 2012. 79 s. ISBN 978-80-7429-304-7.
- SCHMITT, E. E. *Oskar a růžová paní*. 1. vydání. České Budějovice: Garamond, 2006. 104 s. ISBN 80-86955-26-5.
- SCHMITT, E. E. *Pan Ibrahim a květy koránu*. 1. vydání. Praha: Garamond, 2006. 83 s. ISBN 80-86955-23-0.
- ZUSAK, M. *Posel*. 1. vydání. Praha: Argo, 2012. 350 s. 978-80-257-0510-0.
- ZUSAK, M. *Zlodějka knih*. 1. vydání. Praha: Argo, 2009. 526 s. ISBN 978-80-257-0188-1.

### SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

- ADAMS, J. "Into Eternity's Certain Breadth": Ambivalent Escapes in Markus Zusak's *The Book Thief*. In: *Children's Literature in Education* [online]. 2010, roč. 41, č. 3, s. 222-233 [cit.2015-04-19] URL <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vkol.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=c463cee8-4437-42eb-a428-e0be0c1949fc%40sessionmgr114&hid=105>>.



- ARIÉS, P. *Dějiny smrti. Díl 1, Doba ležících*. 1. vydání. Praha: Argo, 2000. 358 s. ISBN 80-7203-286-0.
- BUCKINGHAM, W. et al. *Knihy filozofie*. 1. vydání. 2013. Praha: Knižní klub, 2013. 352 s. ISBN 978-80-242-3912-5.
- DAVIES, D. J. *Stručné dějiny smrti*. 1. vydání. Praha: Volvox Globator, 2007. 186 s. ISBN 978-80-7207-628-4.
- DIGIULIO, R. – KRANZOVÁ, R. *O smrti*. Praha: Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-210-3.
- FLOSS, P. – HORYNA, B. Smrt. In: *Filozofický slovník*. 2. opravené a rozšířené vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. s. 372. ISBN 80-7182-064-4.
- FREUD, S. *Výklad snů*. 2. upravené vydání. Pelhřimov, Nová tiskárna, 1994. 395 s. ISBN 80-901916-0-6.
- GROSSMAN, L. 5 GREAT NEW BOOKS. In: *Time* [online]. 2006, roč. 167, č. 11, s. 63 [cit. 2015-04-19]. URL <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vkol.cz/ehost/detail/detail?sid=991bfe0e-8f81-4df9-8b77-4bc694ce3d93%40sessionmgr115&vid=0&hid=105&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=a9h&AN=19953987>>.
- HAŠKOVCOVÁ, H. *Rub života – líc smrti*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1975. 174 s.
- HOFFMANN, B. et al. *Interpretace literárních textů ve škole*. 1. vydání. Praha: SPN, 1985. 228 s.
- JINDRÁČEK, V. et al. *Dětská pojetí uměleckého textu jako východiska školní interpretace*. 1. vydání. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2011. 282 s. ISBN 978-80-7414-429-5.
- CHALOUPKA, O. *Rozvoj dětského čtenářství*. 1. vydání. Praha: Albatros, 1982. 572 s.
- JURČO, J. Vztah didaktiky literatury k literární vědě, k pedagogickým a jiným vedným disciplínám. In: *Didaktika literatury*. 1. vydání. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelství, 1984. s. 8–12.
- JUŘÍČKOVÁ, M. Norská literatura pro děti a mládež. In: *Slovník autorů literatury pro děti a mládež. 1. Zahraniční spisovatelé*. 1. vydání. Praha: Libri, 2007. s. 98-102. ISBN 978-80-7277-314-5.
- KUBECZKOVÁ, O. *Smrt a dítě: Existenciální motivika v české literatuře pro děti a mládež*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2013. 213 s. ISBN 978-80-7464-278-4.

- LEDERBUCHOVÁ, L. *Didaktická interpretace uměleckého textu jako metoda literární výchovy na občanské a střední škole. I.* 1. vydání. Plzeň: Západočeská univerzita, 1995. 57 s. ISBN 80-7043-170-9.
- LEDERBUCHOVÁ, L. *Didaktická interpretace uměleckého textu jako metoda literární výchovy na občanské a střední škole. II.* 1. vydání. Plzeň: Západočeská univerzita, 1997. 120 s. ISBN 80-7082-364-X.
- LEDERBUCHOVÁ, L. *Dítě a kniha: o čtenářství jedenáctiletých.* 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. 179 s. ISBN 80-86898-01-6.
- OBERT, V. Didaktická interakcia a komunikácia medzi učiteľom a žiakom. In: *Didaktika literatúry*. 1. vydání. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľství, 1984. s. 21–27.
- OBERT, V. O interpretácii literárneho textu. In: *Didaktika literatúry*. 1. vydání. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľství, 1984. s. 39–44.
- NEVILLE, M. Monsieur Ibrahim and the Flowers of the Koran and Oscar and the Lady in Pink (Book). In: *Library Journal* [online]. 2004, roč. 129, č. 2, s. 127 [cit. 2015-04-12]. URL <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vkol.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=87b8b710-5b3c-4b44-bc83-14e8e08a990c%40sessionmgr112&vid=0&hid=105>>.
- RAINER, Peter. "The Book Thief" is a respectable but dull adaptation of the hit novel. In: *Christian Science Monitor*[online]. 2013, N.PAG [cit. 2015-04-19]. URL <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vkol.cz/ehost/detail/detail?sid=1adfa4f0-f42e-43f6-a97c-e5c142e8d877%40sessionmgr198&vid=0&hid=105&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=a9h&AN=91934856>>.
- RIDGE, Judith. Death Gets its Say. In: *Publishers Weekly* [online]. 2006, roč. 253, č. 8, s. 61-62 [cit. 2015-04-19]. URL <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vkol.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=cbac51a8-ad47-4be8-87b3-ee1918d16de3%40sessionmgr110&vid=0&hid=105>>.
- RITTER, C. K. A Monster Calls. In: *Horn Book Magazine* [online]. 2011, roč. 87, č. 5, s. 93-94 [cit. 2015-04-19]. URL <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vkol.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=d54680a9-e41d-4c11-8b14-974907e735ad%40sessionmgr198&vid=0&hid=105>>.
- RUSHTON. K. Death warmed up. In: *Bookseller* [online]. 2006, č. 5256, s. 18-19 [cit. 2015-04-19]. URL <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vkol.cz/ehost/detail/detail?sid=5d90a6b8-28a0-48b7-918b-330a0616b4f9%40sessionmgr115&vid=0&hid=105&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=bth&AN=23286436>>.
- ŘEŘICHOVÁ, V. – SLADOVÁ, J. Obraz dětství a dospívání v současné americké a britské literatuře pro děti a mládež. In: *Dětství a dospívání v současné literatuře pro děti a mládež*.

1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. s. 75 – 108. ISBN 978-80-244-4025-5.

SCHERER, G. *Smrt jako filozofický problém*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. 271 s. ISBN 80-7192-914-X.

SÍGL, M. *Co víme o smrti*. 1. vydání. Praha: Epoque, 2006. 415 s. ISBN 80-87027-11-6.

SIMONSON, M. BOOKICIDE. In: *Quarterly Review of Distance Education* [online]. 2014, roč. 15, č. 1, s. 7-8 [cit. 2015-04-19]. URL <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vkol.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=99f96136-2521-4783-b82d-ce24fbecbdbd%40sessionmgr113&vid=0&hid=105>>.

SKÁLOVÁ, J. Dítě a smrt. In: *Návraty k dětství v české a slovenské literatuře: sborník z mezinárodní vědecké konference konané v Opavě 12.–13. září 2006*. 1. vydání. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2008. s. 57–61. ISBN 978-80-7248-506-2.

SOCHROVÁ, M. *Kompletní přehled české a světové literatury*. 1. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment, 2007. 356 s. ISBN 978-80-253-0311-5.

ŠUBRTOVÁ, M. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 127 s. ISBN 978-80-210-4413-5.

VALA, J. *Poezie v literární výchově*. 2011. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. 119 s. ISBN 978-80-244-2761-4.

WELZ, K. A Monster Calls. In: *School Library Journal* [online]. 2011, roč. 57, č. 9, s. 164-164 [cit. 2015-04-19]. URL <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vkol.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=7f0521fd-08f7-46ec-8ca8-e3dc629f8796%40sessionmgr115&vid=0&hid=105>>.

YALSA Announces 2014 Award Winners and Book and Media Lists. In: *Young Adult Library Services* [online]. 2014, roč. 12, č. 3, s. 27-28 [cit. 2015-04-12]. URL <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vkol.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=4e556e07-0693-4178-ad50-ef79ca6d0af0%40sessionmgr198&vid=0&hid=105>>.

ZALESKI, J. Monsieur Ibrahim and the Flowers of the Koran (Book). In: *Publishers Weekly* [online]. 2003, roč. 250, č. 49, s. 44 [cit. 2015-04-12]. URL <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vkol.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=9c1b1082-73fb-4269-bbd1-b575f73ac378%40sessionmgr198&vid=0&hid=105>>.

ZUSAK, Markus. *Printz Award Honor Speech*. *Young Adult Library Services* [online]. 2007, roč. 6, č. 1, s. 16-17 [cit. 2015-04-12]. URL <<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vkol.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=409e69cf-1d94-4d48-bab0-6862e5441cd7%40sessionmgr115&vid=0&hid=105>>.

## **Příloha**

Příloha je koncipována do podoby čítanky. Je zaměřená na práci s uměleckými texty s tematikou smrti. Zvolené ukázky mapují vývoj literatury s tematikou smrti od počátku 19. století do současnosti. Některé tituly spadají spíše do literatury určené mladším dětem, ale nalezneme zde naopak i knihy odpovídající věkové kategorii dospívajících. Podle tohoto kritéria byly vytvořeny otázky a úkoly, aby alespoň částečně odpovídaly věku a schopnostem čtenáře. Důraz je kladen na kreativní práci s textem, na snahu porozumět psanému textu, vyhledávat v něm informace, ale také ho interpretovat, zamýšlet se nad ním, rozvíjet svůj umělecký cit

Pro zachování koncepce klasické čítanky je kniha v tištěné verzi diplomové práce vložena oboustranně, s vlastní textovou úpravou a číslováním stránek.

# ČÍVANKA





*„Knihy jsou lidem tím, čím jsou perutě ptákům.“*

John Ruskin





## OBSAH

<b>Bratři Lví srdce</b> (Astrid Lindgren) .....	6–7
<b>Děvčátko se sirkami</b> (Hans Christian Andersen) .....	8–9
<b>Díry, aneb, Tajemství Zeleného jezera</b> (Louis Sachar).....	10–11
<b>Dívka s pomeranči</b> (Jostein Gaarder).....	12–14
<b>Dračí oči</b> (Stephen King) .....	15–16
<b>Harry Potter a tajemná komnata</b> (Joanne Kathleen Rowling) .....	17–18
<b>Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky</b> (John Ronald Reuel Tolkien) .....	19–20
<b>Hra na smrt</b> (David Almond) .....	21–22
<b>Hvězdný prach</b> (Neil Gaiman).....	23–25
<b>Kdo chytá v žitě</b> (Jerome David Salinger) .....	26–27
<b>Ledový drak</b> (George Raymond Richard Martin).....	28–29
<b>Myši patří do nebe</b> (Iva Procházková).....	30–31
<b>Oskar a růžová paní</b> (Eric-Emmanuel Schmitt).....	32–34
<b>Posel</b> (Markus Zusak) .....	35–37
<b>Příběh tří bratří</b> (Joanne Kathleen Rowling) .....	38–39
<b>Růže pro Algernon</b> (Daniel Keyes) .....	40–42
<b>S osudem v zádech</b> (Meg Rosoff) .....	43–44
<b>Seznam přání</b> (Eoin Colfer) .....	45–46
<b>Slavík a růže</b> (Oscar Wilde) .....	47–48
<b>Šerokraj</b> (Isabelle Carmody).....	49–50
<b>Usnula jsem</b> (Tomáš Holeček) .....	51–53
<b>Volání netvora</b> (Patrick Ness).....	54–55
<b>Zlodějka knih</b> (Markus Zusak) .....	56–57

## SLOVO ÚVODEM

Drahý čtenáři,

literatura by měla v našich životech zastávat významné místo. Obohacuje nás, pomáhá nám chápat kulturní souvislosti i okolní svět, rozšiřuje naši slovní zásobu. Neměli bychom na ni zapomínat. Jak krásné je relaxovat s knihou v ruce a nechat se unášet na křídlech umění.

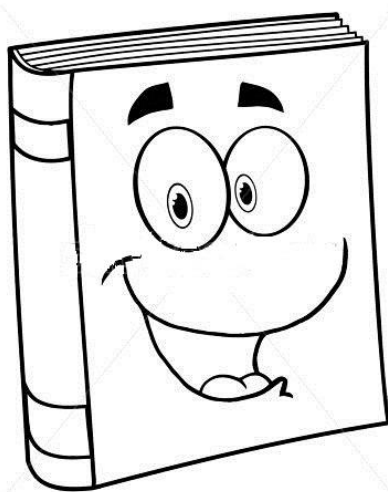
I proto, můj příteli, máš nyní v ruce tuto čítanku, abys mohl alespoň na chvíli utéct do tajů, které ukrývá, a prožít vše, co si budeš přát.

Opuštěná ležet nechci,  
neváhej a sáhni po mně.  
Každou chvíli čekám na tě,  
nezamhouřím oči potmě.

Nedočkavá vyhlížím tě,  
však proč mě nechceš číst?  
Prosím, pohlad', potěš mě,  
tak otoč list a začni snít.

Nabízím ti dobrodružství,  
tajemno i trochu hrůzy.  
Na kouzelná místička  
vydáme se spolu brzy.

Teď už nechci naříkat,  
otevři mi srdce své.  
Celou duši nabízím ti,  
každé slovo bude tvé.



## NEŽ ZAČNEŠ ČÍST,...

... je třeba, abych ti přiblížila, proč tato čítanka vznikla. Jak již bylo zmíněno, literatura by měla v našem životě mít své významné místo. Ovšem u někoho to tak bohužel není. Když jsme děti, častokrát je snahou našich učitelů přimět nás jakoukoli cestou, abychom četli. Mnohdy nás odradí povinná literatura, špatně zvolená kniha, páteční večery, kdy nás babička nutí číst, nedělní odpoledne, když naše sestra listuje těmi „zaručeně nejlepšími romány o tom krásným klukovi“ nebo někdy bohužel nudné hodiny literární výchovy. A až jsme dospěli, je toto rozhodnutí jen a jen na nás. Když jsme starší, vidíme důvody v nedostatku spánku či odpočinku, dlouhé pracovní době nebo zavřené knihovně. Až však jednou sáhne po knize, která nás chytne za srdcem, hltáme stránky jednu za druhou, žijeme s našimi hrdiny jejich životy a občas zapomínáme, kde sami jsme. Podlehne této literární vášni a často nejsme schopni odložit knihu, dokud nedojdeme na poslední stranu. Mnohdy lidi odrazuje rozsah knihy, proto vzniká tato čítanka jako sbírka ukázek, které mají dílo přiblížit a zaujmout čtenáře.

Byla bych moc ráda, kdyby sis i ty, můj milý čtenáři, našel v této čítance alespoň jednu ukázkou, která tě osloví a přiměje tě, aby sis knihu přečetl celou. Výběr ukázek vychází čistě z mé intuice a z mého srdce. Jsme tu a žijeme si své životy, ovšem k životu patří i smrt, někdy krutá, často bolestná. Je to však součást jak našich životů, tak i životů našich literárních hrdinů. Pro mnoho lidí je smrt jen další etapou života.

Knihy pro výběr ukázek byly voleny s ohledem na tuto část naší existence. Budeme potkávat Smrt milosrdnou i zlou, setkáme se s ní ve válce i v míru, mihne se nám před očima, ale bude na nás natahovat ruce i delší dobu. Zkrátka bude nevyzpytatelná tak, jak je to pro ni typické. Ale nebojte se, neublíží nám, jen se nám ukáže blíž a třeba ji lépe pochopíme.

Nezáleží na obsahu knihy, ten jsem ti tu, můj drahý čtenáři, ani nesepisovala. Učení se stanovenému obsahu, který je ve všech učebnicích často předkládaný jako jediný správný, je nepochopením krásy a významu literatury. Důležité je to, jak příběh chápeme my sami, jaké pasáže považujeme za nezapomenutelné, co nás ohromilo a zůstane v našem srdci. Žádné literární dílo není dokončeno. Autor nám nechává otevřená dvířka. Je tedy jen na nás, co z příběhu nakonec vzejde.

Na posledních stranách jsem ti nechala místo, kam můžeš psát, stejně jako do celé této čítanky. Je to prostor jen pro tebe a pro knihy, po kterých sáhneš, až přijde ten pravý čas. Pamatuj, nezáleží na tom, co čteme, důležité je, že nás to obohatilo a že i my jsme do knihy vložili něco svého, a vytvořili tak zcela jedinečný, nikým nenapodobitelný příběh.

## BRATŘI LVÍ SRDCE

ASTRID LINDGREN (1907 – 2002)

„Na některé věci člověk nikdy nezapomene.“

Tato švédská autorka knih nejen pro děti obdržela během života mnohá ocenění za svou tvorbu. Proslavila se příběhy o Pipi Dlouhé punčoše nebo sérií románů, jejichž hlavním protagonistou je Kalle Blomkvist. Na její počest dnešní švédští spisovatelé dětské literatury získávají Cenu Astrid Lindgrenové.

Knih *Bratři Lví srdce* je strhujícím příběhem o odvaze, cti a věrném přátelství sourozenců Jonatána a Karla, kteří společně zvítězí i nad smrtí.

---

BUDU VÁM POVÍDAT O SVÉM BRATROVI, který se jmenuje Jonatán Lví Srdce. Moje vyprávění vám bude možná připomínat trochu pohádku a trochu strašidelný příběh, ale přitom všechno, co vám řeknu, je pravda pravdoucí. Jenže to víme jenom já a Jonatán.

Jonatán se nejmenoval vždycky Lví srdce. Příjmení měl stejné jako maminka a já. Jmenoval se Jonatán Lev. Já se jmenuji Karel Lev a maminka Sigrid Lvová. Náš tatínek se jmenoval Axel Lev, ale odešel od nás, když mi byly dva roky. Odjel na moře, a od té doby jsme o něm neslyšeli.

Řeknu vám tedy, jak se přihodilo, že z mého bratra se stal Jonatán Lví srdce. A vypovím vám i všechny podivuhodné věci, které se staly potom.

Jonatán věděl, že brzy umřu. Věděli to určitě všichni kolem mě. I ve škole to věděli, protože za posledního půl roku jsem tam ani jednou nebyl, jenom jsem pořád hrozně kašlal a musel jsem ležet doma v posteli. Všechny paní, kterým šije maminka šaty, to také věděly, protože jedna z nich o tom s maminkou mluvila, když si myslely, že spím, a netušily, že všechno slyším. Já ležel přitom jen se zavřenýma očima. A nechal jsem je zavřené dál, protože jsem nechtěl, aby poznaly, že jsem slyšel tu hroznou věc, že brzy umřu.

Přišlo mi to moc líto a dostal jsem strašný strach, ale dával jsem si pozor, aby to maminka nepoznala. Pověděl jsem o tom jen Jonatánovi, když přišel domů.

„Víš, že umřu?“ řekl jsem a rozbřečel jsem se.

Jonatán se na chvíli zamyslel. Asi neměl chuť mi odpovídat, ale nakonec řekl:

„Ano, vím to.“

„To je hrozná nespravedlnost,“ řekl jsem, „že někdo musí umřít, ještě než mu je deset.“

„Víš, Suchárku, já myslím, že nebude tak zle,“ odpověděl Jonatán. „Budeš se mít docela bezvadně.“

„Bezvadně,“ řekl jsem. „Co je na tom bezvadného ležet pod zemí a být mrtvý.“

„Hlouposti,“ povídá Jonatán, v zemi leží přece jenom kosti. Ty sám odtamtud vylítneš někam úplně jinam.“

„A kam asi,“ zeptal jsem se, protože jsem mu nevěřil.

„Do Nangijaly,“ odpověděl.

Řekl to, jako by Nangijalu každý znal. Ale já jsem o ní nikdy neslyšel.

„Kde je Nangijala?“ zeptal jsem se.

Jonatán řekl, že přesně neví. Ale určitě někde na opačné straně oblohy za hvězdami. A začal vyprávět o Nangijale tak, že jsem skoro dostal chuť tam odletět.

„Tam totiž ještě vládnou časy ohníčků a pohádek,“ řekl. „A bude se ti tam určitě líbit.“

### OTÁZKY:

- 1) Kdo je vypravěčem příběhu?
- 2) Které postavy jsou jmenovitě v příběhu zmíněny?
- 3) Co se stalo s Karlovým tatínkem?
- 4) Jak dlouho Karel nebyl ve škole?

ÚKOLY:

- 1) Napište, jak si představujete Nangijalu.

---

---

---

---

---

---

---

- 2) Zamyslete se, proč je Jonatán označen jako Lví Srdce.

---

---

---

- 3) Vytvořte „Zákony Nagijaly“. Vymyslete sedmero zásad, kterými by se museli obyvatelé řídit, kdybyste v zemi vládli vy.

1. \_\_\_\_\_
2. \_\_\_\_\_
3. \_\_\_\_\_
4. \_\_\_\_\_
5. \_\_\_\_\_
6. \_\_\_\_\_
7. \_\_\_\_\_

## DĚVČÁTKO SE SIRKAMI

HANS CHRISTIAN ANDERSEN (1805 – 1875)

*„Není krásnějších pohádek než ty, které píše život sám.“*

Tento dánský spisovatel je považován za jednoho z největších světových pohádkářů. Vysoká estetická úroveň a schopnost zaujmout dětské i dospělé čtenáře řadí pohádky na nejvyšší úroveň jeho tvorby. Od roku 1956 se uděluje Cena Hanse Christiana Andersena, jedná se o nejvyšší ocenění pro tvůrce dětských knih za celoživotní dílo.

Andersenova pohádka nás zavádí do zimního období a přibližuje nám jeden krásný, ale smutný příběh.

---

Byla hrozná zima, sněžilo a smrákalo se k večeru, však to byl také poslední večer roku, večer silvestrovský. A v té zimě a v té tmě šlo po ulici malé děvčátko, prostovlasé a bosé. Pravda, když šla z domova, měla sice pantofle, ale co ty jí byly platné! Byly jí totiž hrozně veliké, předtím je nosila její maminka, takové byly veliké, a teď je malá ztratila, když přebíhala ulici, protože se kolem hrozně rychle hnaly dva kočáry. Jeden pantofel nemohla najít a s druhým jí utekl jeden uličník, že prý až sám bude mít děti, poslouží mu jako kolíbka.

Bosé nožičky mělo děvčátko zrudlé a promodralé mrazem. Ve staré zástěře měla hromadu sirek a ještě jich svazeček držela v ruce. Celý den od ní nikdo nekoupil ani jednu, ani pětník jí nikdo nedal. Hladová a promrzlá chodila po ulicích a vypadala naprosto zuboženě, chudák malá. Sníh jí padal do dlouhých plavých vlasů, tak hezounce vzadu na krku zvlněných, ale na parádu ona opravdu neměla ani pomyslení. Ze všech oken zářilo světlo a celou ulicí lákavě voněla husí pečinka, však byl také Silvestr - ano, na tohle myslela.

Nakonec se usadila a schoulila do koutku mezi dvěma domy, jeden vyčníval do ulice o kousek víc než ten druhý. Nožičky stáhla pod sebe, ale teď jí byla zima ještě víc a domů se bála, vždyť neprodala za celý den ani sirku, nedostala ani pětník, tatínek by jí natloukl. Ostatně i doma byla zima, v podkroví měli jen tu střechu nad hlavou a všude tam fičelo dovnitř, i když ty největší škvíry ucpali slámou a hadry. Ručičky měla skoro úplně mrtvé mrazem. Ach, takhle aspoň jedna sirka, to by bylo blaho. Kdyby si tak troufla aspoň jednu ze svazečku vytáhnout, rozškrtnout ji o zeď a ohřát si prsty! A teď tedy jednu vytáhla, škrt, jak zajiskřila, jak hoří! Teploučký, jasný plamínek to byl, jako svíčka, když kolem ní přidržela dlaň. Jaké to bylo podivuhodné světlo! Děvčátku připadalo, že sedí u velkých železných kamen s lesklými mosaznými koulemi a mosazným válečkem, oheň v kamnech tak krásně hořel a blaženě hřál. Ach, děvčátko natahovalo nožky, aby si je také ohřálo; v tom plamen zhasl. Kamna zmizela - děvčátko sedělo na chodníku s oharkem ohořelé sirky v ruce.

Rozškrtlo novou, rozhořela se, svítla, a jak její záře dopadala na zeď, stávala se zeď průhlednou jako závoj; děvčátko jí vidělo do světnice. Stál tam stůl prostřený zářivě bílým ubrusem a jemným porcelánem a na něm překrásně voněla pečená husa plněná jablky a švestkami! A co bylo ještě nádhernější - husa vyskočila z mísy, kolébala se po podlaze s vidličkou a nožem v hřbetě a zamířila přímo k chuděrci děvčátku. V tom sirka zhasla a děvčátko vidělo zas jen studenou masivní zeď. Škrtla další. A hned seděla pod tím nejkrásnějším vánočním stromkem, byl ještě větší a ještě bohatěji nazdobený než ten, co letos o Vánocích viděla skleněnými dveřmi u jednoho bohatého kupce. Na zelených větvích hořelo tisíce svíček a ze stromku na ni shlížely pestré obrázky, takové, jaké byly ve výlohách obchodů. Maličká vztáhla ruce nahoru - a v tom sirka zhasla, vánoční svíčky stoupaly výš a výš, teď viděla, že jsou to jasné hvězdy, jedna právě spadla a po nebi za sebou zanechala dlouhou ohnivou čáru.

„Někdo umírá!“ řeklo si děvčátko, neboť její babička, jediný člověk, který k ní byl kdy hodný, ale která již umřela, říkala: „Když padá hvězda, odchází nějaká duše k Bohu.“

Děvčátko znovu rozškrtlo o zeď sirku; zazářila a v její záři se mu objevila babička. Nesmírně jasná, zářící přívětivá a předobrá.

„Babičko,“ zvolala maličká, „vezmi mě s sebou! Já vím, že až zhasne sirka, budeš pryč, pryč jako ta roztopená kamna, jako ta krásná husička a jako ten nádherný vánoční stromek.“ A honem

rozškrtila všechny zbylé sirky, co jí ve svazku ještě zbývaly, chtěla babičku ještě zdržet. A sirky se rozzářily takovým světlem, že kolem ní bylo jasněji než za bílého dne. Babička ještě nikdy nebyla tak hezká a tak veliká. Zvedla si holčičku do náruče a obě spolu letěly v lesku a radosti vysoko převysoko; tam nebyla ani zima, ani hlad, ani úzkost ani strach - byly u Pánaboha!

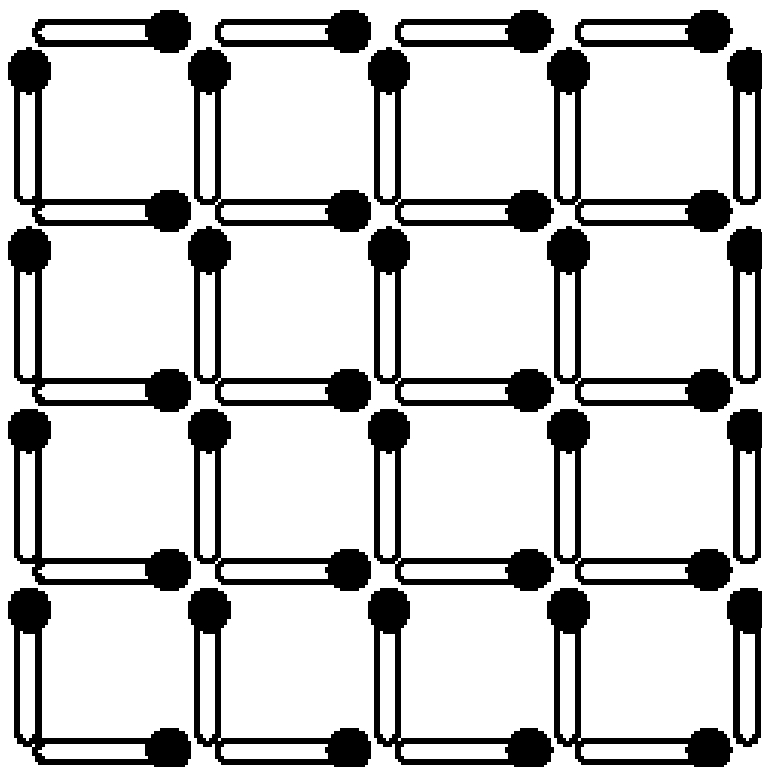
Ale v zákoutí u domu sedělo v mrazivém jitru děvčátko s červenými tvářemi; s úsměvem na rtech a bylo mrtvé; zmrzlo v poslední večer starého roku. Novoroční jitra se rozbřeslo nad mrtvolkou sedící tam se sirkami, jejichž jeden svazeček byl téměř vyškrtán. „Chtěla se ohřát,“ říkali lidé. Ale nikdo nevěděl, co krásného viděla a v jakém jasu odešla s babičkou do radostí Nového roku.

#### OTÁZKY:

- 1) Jak by se děvčátko mohlo jmenovat?
- 2) Kolik sirek děvčátko rozškrtilo?
- 3) Jaká kamna si děvčátko představovalo?
- 4) S kým děvčátko odešlo?

#### ÚKOLY:

- 1) Doplňte následující věty podle toho, co jste se dočetli v ukázce:
  - a. Děvčátko mělo pantofle, ale byly jí velké, předtím je nosila \_\_\_\_\_.
  - b. Celou ulicí, kterou děvčátko procházelo, voněla \_\_\_\_\_.
  - c. Děvčátko mělo ve staré \_\_\_\_\_ hromadu sirek.
  - d. Děvčátko sirku prodávalo za \_\_\_\_\_.
  - e. \_\_\_\_\_ děvčátku říkala, že když padá hvězda, odchází nějaká duše k Bohu.
- 2) Představte si, že máte sirky jako děvčátko a máte možnost každou sirku vyměnit za jakoukoli věc od kolemjdoucích lidí. Do okének ze sirek vepište, za co byste je měnili.



## DÍRY ANEB TAJEMSTVÍ ZELENÉHO JEZERA

LOUIS SACHAR (1954)

*„Je lepší udělat spousty malých krůčků správným směrem než jeden velký krok zpět.“*

Tento americký prozaik začal psát pro děti již během vysokoškolských studií. V tvorbě jej inspiroval mj. J. D. Salinger. Opustil povolání právníka, aby se mohl naplno věnovat literatuře.

Román Díry patří mezi nejvýznamnější díla tohoto autora. V roce 1999 získal za tuto knihu Cenu J. Newberyho. Roku 2003 byl příběh zfilmován.

---

Telefony ještě nebyly, ale novinky se na malém městě šířily rychle. Večer už všichni v Zeleném Jezeře věděli, že učitelka políbila cibuláře.

Příští den do školy nepřišlo jediné dítě.

Slečna Katherine seděla sama ve třídě a přemýšlela, jestli si snad nespletla den. Možná je sobota. Nepřekvapilo by ji to. Od té chvíle, co ji Sam políbil, se jí srdce i hlava točily.

Zaslechla z ulice hluk a do školy najednou vtrhl dav mužů a žen. Vedl je Pstruh Walker.

„Tady je!“ křičel Pstruh. „Dábelská žena!“

Dav převrátil stůl a strkával nástěnky.

„Otravovala mozky vašich dětí knihami,“ prohlašoval Pstruh.

Lidé začali házet všechny knihy na hromadu uprostřed místnosti.

„Uvědomte si, co děláte!“ křičela slečna Katherine.

Kdosi ji chytil a roztrhl jí šaty, ale podařilo se jí vyběhnout ven z budovy. Běžela do šerifovy kanceláře.

Šerif měl nohy na stole a pil z lahve whisky. „Dobrej, slečno Katherine,“ řekl.

„Ničí školu,“ vyrazila ze sebe slečna sotva dechu popadala. „Vypálí ji, jestli je někdo nezastaví!“

„Jen se uklidněte, krasavičko,“ protahoval schválně šerif. „A řekněte mi, o čem to mluvíte.“

Vstal od stolu a popošel k ní.

„Pstruh Walker zrovna...“

„Jen mi tu neříkejte něco špatného o Charlesi Walkerovi,“ řekl šerif.

„Nemáme moc času!“ naléhala Katherine. „Musíte je zastavit.“

„Vy jste fakt pěkná,“ řekl šerif.

Slečna Katherine ho s hrůzou sledovala.

„Polibte mě,“ řekl šerif.

Dala mu facku.

Rozesmál se. „Políbila jste cibuláře. Proč ne mě?“

Pokusila se ho znovu uhodit, ale chytil ji za ruku.

Snažila se mu vykroutit. „Jste opilý!“

„Vždycky se opiju, když mám někoho věšet.“

„Věšet? Koho...“

„Líbat bílou ženu je pro negra nezákonný.“

„Pak budete muset pověsit i mě,“ řekla Katherine, „protože já jsem taky políbila jeho.“

„Vy ho políbit můžete, to není proti zákonu,“ vysvětlil šerif. „Jen když on políbí vás.“

„Před Bohem jsme si všichni rovni,“ prohlásila Katherine.

Šerif se zasmál. „Takže jestli jsme si se Samem rovni, proč mi nedáte pusu?“ znovu se zasmál.

„Dohodneme se. Jednu sladkou pusu a já tvého šamstra nepověším. Jen ho vyženu z města.“

Slečna Katherine mu vytrhla ruku. Rozběhla se ke dveřím a cestou ještě slyšela, jak za ní šerif volá: „Já potrestám Sama. Bůh potrestá tebe.“

Katherine vykročila na ulici a viděla, že od školy už stoupá dým. Běžela k jezeru, kde Sam zapřahal Mary Lou do vozíku.

„Díky bohu, že jsem tě našla,“ vydechla a objala ho. „Musíme odsud. Teď hned!“



„Co...“

„Někdo nás včera viděl, když jsme se líbali,“ řekla. „Zapálil školu. Šerif říká, že tě pověsí!“  
Sam chvíli váhal, jako kdyby tomu nemohl uvěřit. Nechtěl tomu uvěřit. „Pojď, Mary Lou.“  
„Mary Lou tady musíme nechat,“ řekla Katherine.

Sam se na ni chvíli nehnutě díval. V očích se mu objevily slzy. „Dobrá.“

Samova loď byla uvázaná na dlouhém provaze ke stromu a houpala se na vodě. Sam ji odvázal, aby prošli vodou a vylezli do loďky. Silné paže zabraly a odvážely je na jezero. Silné paže však nedokázaly překonat motorovou loď Pstruha Walkera. Když slečna Katherine zaslechla řev motoru, byli asi v polovině jezera. Potom uviděla ošklivý černý kouř.

Toto jsou fakta:

Walkerova loď narazila do Samovy veslice. Sama zastřelili ve vodě. Katherine Barlowovou proti její vůli zachránili. Když se vrátili na břeh, uviděla na ulici ležet mrtvé tělo Mary Lou. Oslice byla střelena do hlavy.

Toto všechno se stalo před sto deseti lety. Od té doby nepadla na městečko Zelené jezero jediná kapka deště.

Můžete si vybrat: Koho Bůh potrestal?

Tři dny po Samově smrti zastřelila slečna Katherine šerifa, když seděl ve svém křesle a popíjel šálek kávy. Potom si pečlivě namalovala červenou rtěnkou rty a dala mu polibek, o který si řekl.

OTÁZKY:

- 1) V jaké době by se tato událost mohla stát? Podle čeho se budete orientovat?
- 2) Jak chápete situaci, kdy Katherine dala šerifovi polibek?

ÚKOLY:

- 1) Přečtete si následující text a zvýrazněná slova nahraďte synonymy, aby hlavní myšlenky příběhu zůstaly zachovány

Samova loď byla uvázaná na dlouhém (**provaze**) \_\_\_\_\_ ke stromu a (**houpala**) \_\_\_\_\_ se na vodě. Sam ji odvázal, aby prošli vodou a (**vylezli**) \_\_\_\_\_ do loďky. Silné (**paže**) \_\_\_\_\_ zabraly a odvážely je na jezero. (**Silné**) \_\_\_\_\_ paže však nedokázaly překonat motorovou loď Pstruha Walkera. Když slečna Katherine zaslechla (**řev**) \_\_\_\_\_ motoru, byli asi v polovině jezera. Potom uviděla (**ošklivý**) \_\_\_\_\_ černý kouř.

- 2) Šerif se v mnoha ohledech nezachoval správně. Podtrhněte v textu pasáže, které vypovídají o jeho špatných činech, a napište, jak se měl zachovat. Zamýšlejte se nad správností jeho jednání.

---

---

---

---

---

---

## DÍVKA S POMERANČI

JOSTEIN GAARDER (1952)

„Snít o něčem nepravděpodobném má své jméno. Říká se tomu naděje.“

Norský spisovatel knih převážně pro děti a mládež si úspěšně otevřel pomyslné dveře do světa literatury romány Tajemství karet a Sofiin svět. Patří mezi současné uznávané autory, angažuje se také v politice a ekologii.

Příběh nám vypráví o marném boji a nemoci, ale i o naději. Ve dvou časových rovinách se nám autor snaží přiblížit význam lásky v životě lidí.

---

Můj otec zemřel před jedenácti lety. Byly mi tehdy jen čtyři roky. Nikdy mě nenapadlo, že od něj ještě někdy dostanu nějakou zprávu, ale teď spolu píšeme tuhle knihu.

\*\*\*\*\*

Když byl táta nemocný, prozradil mámě, že mi něco píše. Dopis, který si budu moci přečíst, až budu velký.

\*\*\*\*\*

Číst dopis od někoho, kdo už nežije, je tak slavnostní záležitost, že bych to s celým příbuzenstvem v zádech ani nedokázal. Vždyť dopis je od mého vlastního táty a ten už jedenáct let není mezi živými. Na to přece potřebuji klid.

\*\*\*\*\*

*Sedíš pohodlně, Geogu? Je důležité, aby ses pěkně uvelebil, protože ti budu vyprávět napínavý příběh. Ale možná ses už hezky uvelebil v té žluté kožené pohovce. Pokud jste ji nevyměnili za jinou, kdo ví. Ostatně si umím představit i to, že ses usadil v tom starém houpacím křesle v zimní zahradě, tu jsi měl vždycky rád. Anebo jsi venku na terase? Vždyť ani nevím, jaká je roční doba. A možná už ani nebydlíte v Humleveien.*

*Co já vím?*

*Nevím nic.*

(...)

*Párkrát jsem si zkoušel představit, že poskočím několik let do budoucnosti, ale nikdy se mi nepovedlo utvořit si nějakou představu toho, jak teď žiješ. Víم jen, kdo jsi. Ani nevím, jak budeš starý ve chvíli, kdy tohle budeš číst. Možná ti je dvanáct nebo čtrnáct let a já, tvůj otec, jsem už dávno opustil svět.*

*Vlastně se už teď cítím jako duch a pokaždé, když na to pomyslím, zalapám po dechu. Už chápu, proč duchové tak často sténají a kvílí jako meluzína. Není to proto, aby své potomky děsili. Je to tím, že dýchat v jiném čase než v tom svém je hrozně bolí.*

*V životě nemáme vyměřené jen místo. Máme vyměřený i čas.*

*Tak to je a já nemohu jinak, než vycházet z toho, co je teď kolem mě. Tohle píšu v srpnu 1990.*

(...)

Měl bych ti vyprávět nějaký společný zážitek, ale není to jen tak, najít něco, co se hodí do tohoto dopisu. Už jsem se dopustil té chyby, že se obracím na malého kloučka, o kterém si myslím, že ho dobře znám. Ale až budeš tyhle řádky číst, nebudeš už malý. Nebudeš už žádný malý chlapeček s blondátými kudrnami. Přímou se slyším, jak šišlám, jak to dělají staré tety s malými dětmi, a to bych nerad,

protože já chci dosáhnout na dospělého Georga – na toho, kterého mi nebylo dopřáno vidět a s nímž jsem nikdy neměl možnost pořádně mluvit.

Dívám se na hodiny. Uplynula teprve hodina od chvíle, kdy jsem tě doprovodil do školky a vrátil se domů.

Když přecházíme potom, musíš vždycky vylézt z kočárku a hodit klacík nebo kámen do vody. Jednou jsi našel prázdnou láhev od limonády, tak jsi ji tam také hodil. Ani jsem se nepokusil ti v tom zabránit. V tyhle dny máš dovolenou víc než jindy, skoro všechno, co chceš. A když dojdeme do školky, většinou letíš do třídy, ještě než se stačíme rozloučit. Jako bys měl málo času ty, ne já. To je zvláštní. Jako by staří lidé měli víc času než děti, které mají celý život před sebou.

(...)

*Musím se přiznat, že celý hořím, když píšu dopis svému pozůstalému synovi, a číst ho asi také nebude úplně bezbolestné. Když se mně ty řádky podařilo napsat, musíš ty dokázat je přečíst.*

*Jak jsi pochopil, je mi jasné, že se blíží ke chvíli, kdy všechno opustím, slunce a měsíc a všechno, hlavně maminku a tebe. Je to pravda, a ta bolí.*

*Musím se tě zeptat na něco důležitého, Georgu, proto ti také píšu. Ale abych ti mohl otázku položit, musím nejdřív vypovědět tu napínavou historku, kterou jsem ti slíbil.*

*Od chvíle, kdy ses narodil, jsem se těšil, že ti jednou povím příběh o Dívce s pomeranči. Dnes – tedy ve chvíli, kdy píšu – jsi na jeho pochopení příliš malý. Dopis proto někde zůstane ležet a počká si na jiný den tvého života.*

*Ted' tedy ten den nastal.*

#### OTÁZKY:

- 1) Jak se jmenuje chlapec v ukázce?
- 2) Kolik postav je zmíněných v textu?
- 3) V jakém městě rodina bydlí?
- 4) Po kolika letech po úmrtí tatínka čte chlapec dopis?
- 5) Jaké pocity tatínek vyjadřuje?
- 6) Jak se podle vás cítí chlapec?

#### ÚKOLY:

- 1) Popište vypravěče, jak si ho představujete.

---

---

---

---

- 2) Vyberte z textu jednu či dvě věty, které vás něčím zaujaly. Svou volbu zdůvodněte a vybranou pasáž okomentujte

---

---

---

---

- 3) V dopise je zmíněn příběh o Dívce s pomeranči. Zkuste takový příběh vymyslet, popust'te uzdu fantazii a nechte Dívku s pomeranči ožít.

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

## DRAČÍ OČI

STEPHEN KING (1947)

*„Dobré knihy neprozradí všechna svá tajemství najednou.“*

Stephen King je současný americký spisovatel. Jako autor hororů je jeden z nejproduktivnějších a čtenářsky nejúspěšnějších autorů současnosti. Svou tvorbu započal úspěšným románem *Carrie* v roce 1973, od té doby napsal mnoho bestsellerů. Za svá díla byl mnohokrát oceněn, některé jeho romány byly zfilmovány.

Příběh plný magie, zla, odvahy i šlechetnosti věnoval své dceři Naomi.

---

Ze všech zbraní, které byly kdy použity ke spáchání kralovraždy – neboli vraždy krále – byl nejčastěji používán jed. A nikdo neví o jedech tolik co kouzelník.

Flagg, jeden z největších kouzelníků, kteří kdy žili, znal všechny jedy, jež známe my – arzén, strychnin, kurare, které se krade útroby, ochromí svaly a srdce si nechá nakonec, nikotin, rulík, blín, muchomůrku. Znal jedy stovky hadů a pavouků, čirý výtažek z konvalinek, který voní jako med, ale jeho umírající oběti křičí utrpením, umrlčí pařátek, jenž roste v nejhlubších stínech Pusté bažiny. Flagg znal nejen tucty jedů, ale tucty tuctů, a každý byl horší než předchozí. Všechny je měl úhledně uložené na policích v zadním pokoji, kam nikdy nevstročil žádný sluha. Byly v kádinkách, fialách, v malých balíčcích. Každý z těch poslů smrti byl řádně označen. Toto byla Flaggova kaple čekajících výkřiků – předpokoj agónie, předsíní horeček, šatna smrti. Flagg tam chodil často, když nebyl ve své kůži a chtěl se rozveselit. Na tomto ďábelském tržišti čekaly všechny věci, kterých se lidé stvoření z masa a kostí a tak slabí, bojí: úporné bolesti hlavy, nesnesitelné žaludeční křeče, záchvaty průjmů, zvracení, praskání krevních cév, ochrnutí srdce, pukající oční bulvy, otoky, černající jazyky, šilenství.

Ale nejhorší jed ze všech si Flagg nechával stranou. V pracovně měl stůl. Každý šuplík ve stole byl zamčený... ale jeden byl zamčený na tři zámky. Uvnitř byla krabička z týkového dřeva, ve kterém byly vyřezány kouzelné symboly... runy a podobně. Zámek na krabičce byl zvláštní. Krycí destička vypadala jako obyčejná oranžová ocel, ale při podobném zkoumání se ukázalo, že jde vlastně o jakousi rostlinnou hmotu. Ve skutečnosti to byla kleffská mrkev a Flagg jednou týdně zaléval ten živý zámek maličkým rozprašovačem. Kleffská mrkev, jak se zdálo, měla jakýsi nízký stupeň inteligence. Kdyby se někdo pokusil kleffský zámek vypáčit nebo kdyby se správným klíčem pokusila krabičku otevřít nepovolaná osoba, zámek by zakřičel. Uvnitř této krabičky byla ještě menší krabička a ta se otvírala klíčem, jež Flagg stále nosil na krku.

### OTÁZKY:

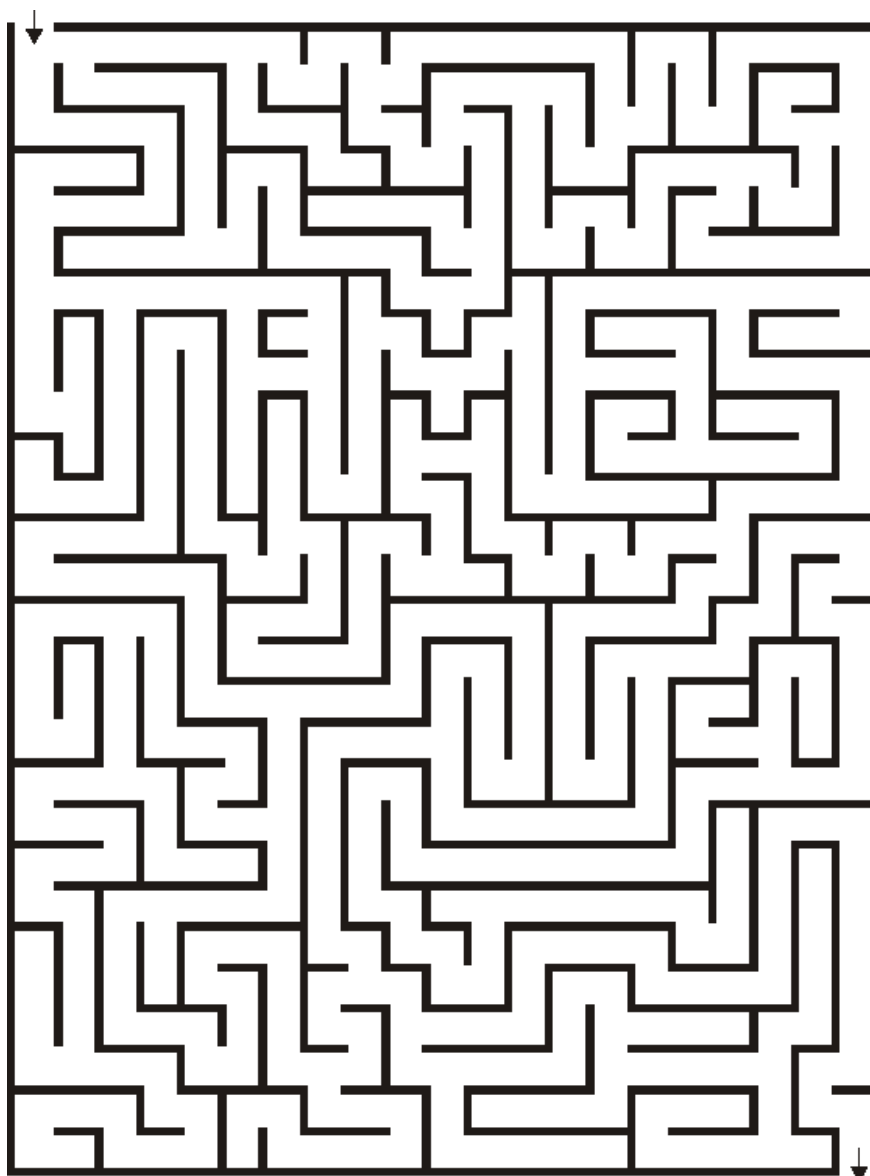
- 1) Jaké druhy jedů najdete v textu?
- 2) Kolik jedů znal Flagg?
- 3) Co podle vás mohla krabička ukrývat?
- 4) Jak si představujete kleffskou mrkev?
- 5) Jaké další příběhy o čarodějích znáte?

### ÚKOLY:

- 1) Napište 3 věci, se kterými byste chtěli od čaroděje Flagga pomoci:

1. \_\_\_\_\_
2. \_\_\_\_\_
3. \_\_\_\_\_

- 2) Jak označoval Flagg svůj zadní pokoj? Napište alespoň 2 názvy
- a. \_\_\_\_\_
- b. \_\_\_\_\_
- 3) Pokud chcete zjistit, co ukrývá Flaggova krabička, zkuste ji odemknout. Musíte však najít cestu bludištěm.



## HARRY POTTER A TAJEMNÁ KOMNATA

JOANNE KATHLEEN ROWLING (1965)

„Nezáleží na tom, jak se člověk narodí, ale co se z něj stane.“

Tato anglická spisovatelka započala své velké dílo na konci 20. století. Roku 1995 dokončila první díl Harryho Pottera, touto knihou přinesla světu velký příběh o malém kouzelnickém chlapci, ale také se jí změnil život od základu. Dnes patří mezi jedny z nejbohatších spisovatelů světa.

Tento román je druhým v pořadí, je součástí sedmidílné ságy. V Anglii vyšel v roce 1998. Vypráví o dalším dobrodružství, které Harry prožívá se svými kamarády v Bradavicích.

---

Nebyl to nijak radostný trénink nejen kvůli dešti a větru; Fred a George, kteří špehovali zmijozelské družstvo, se na vlastní oči přesvědčili, jak je ten nový Nimbus Dva tisíce jedna rychlý. Vylíčili nebelvírským spoluhračům, že ze zmijozelského družstva viděli jen sedm zelenavých skvrn, které se řítily vzduchem jako proudová letadla.

Harry čvachtal prázdnou chodbou a vtom narazil na někoho, kdo vypadal podobně ustaraně jako on. Skoro bezhlavý Nick, duch nebelvírské věže, zasmušile hleděl z okna a tiše si mumlal: „Nevyhovují jejich požadavkům... jenom půl palec, jestli to...“

„Nazdar, Nicku,“ pozdravil ho Harry.

„Nazdar, nazdar,“ trhl sebou Skoro bezhlavý Nick a otočil se.

Na dlouhých vlnitých vlasech měl honosný klobouk s pérem a na sobě šat s okružím, které zakrývalo jeho ne úplně přeseknutý krk. Nick byl bledý jako dým a Harry skrz něj viděl temnou oblohu a prudký lijavec venku.

„Vypadáš, jako když tě něco trápí, Pottere,“ řekl a zastrčil si do kabátce jakýsi průsvitný dopis.

„Ale vy taky,“ řekl Harry. „Ach,“ mávl Skoro bezhlavý Nick světácky rukou, „to ani nestojí za řeč... Kdybych se doopravdy chtěl zúčastnit, bylo by to něco jiného... Říkal jsem si – přihlásím se, ale jak je vidět, nevyhovují požadavkům.“

Nasadil sice lehký tón, tvářil se však zatrpkle.

„Kdo by si ale nepomyslel,“ vybuchl a zase vytáhl dopis, „že když ho pětáctýřicetkrát seknou tupou sekerou do krku, je už dostatečně oprávněn, aby se zúčastnil Honu bezhlavých – nemám snad pravdu?“

„Hm – jistě,“ přitakal Harry, jak duch ostatně očekával.

„Namouduši, že nikdo by si nepřál víc než já, aby to tenkrát všechno bývalo proběhlo rychle a náležitě a hlava mi upadla, jak měla. Bývalo by mi to ušetřilo spoustu bolesti a nebyl bych nikomu pro smích. Jenomže...“ Skoro bezhlavý Nick rozložil dopis a vztekle četl:

*„Můžeme přijmout pouze honce, jejichž hlavy se dokonale oddělily od jejich těl. Zajisté uznáte, že jinak by se naši členové nemohl i účastnit takových honeckých akcí, jako je Žonglování s hlavami za jízdy na koni či Pólo s hlavami. S politováním vám tudíž musím sdělit, že nevyhovujete našim požadavkům.“*

*S přáním všeho nejlepšího,  
sir Patrick Delaney-Podmore.“*

Rozzuřený Skoro bezhlavý Nick zas dopis naštvane zastrčil.

„Půl palce kůže a šlach – na tom mi zůstala držet hlava, Harry! Většina lidí by uznala, že mi ji usekli a hotovo, ale kdepak, sirovi Náležitě sřátému Podmorovi to nestačí.“

OTÁZKY:

- 1) Kolik členů má zmijozelské famfrpálové družstvo?
- 2) Proč je Harry utrápený?
- 3) Jak Skorobezhlavý Nick souvisí se školou v Bradavicích?

ÚKOLY:

- 1) Sepište veškeré informace, které jste se z textu dozvěděli o Skorobezhlavém Nickovi.

---

---

---

---

---

---

---

- 2) Skorobezhlavého Nicka trápí, že jej nepřizvali na bezhlavý hon. Zkuste vytvořit pozvánku na takovou akci.



## HOBIT ANEB CESTA TAM A ZASE ZPÁTKY

JOHN RONALD REUEL TOLKIEN (1892-1973)

*„Jediný sen je silnější než tisíce skutečností.“*

J. R. R. Tolkien byl anglický prozaik, filozof a literární kritik. Proslavily ho především jeho příběhy odehrávající se ve Středozemí. Mezi nejznámější díla patří trilogie Pán prstenů, která byla zfilmována. Za svůj literární počín byl několikrát oceněn. Je považován za jednoho z otců fantasy.

Knihu Hobit vydal již v roce 1937, své ocenění u čtenářské obce si získala až o dvacet let později, kdy se Středozem stala dějištěm souboje dobra a zla v trilogii Pán prstenů. Kouzelný příběh o výpravě za drakem Šmakem nese čtenářům poselství, že každý má na světě své místo a dostane příležitost ukázat, že je v něm víc, než se na první pohled zdá.

---

Bilbo ovšem měl být na stráž, jenomže Šmak byl opravdu drtivě působící osobnost.

„Řeknu vám,“ odpověděl ve snaze zůstat věrný svým přátelům a nezadat si před drakem, „že zlato pro nás byla jenom vedlejší záležitost. Přišli jsme přes hory a pod horami, po vlnách a vítězstvích hlavně pro pomstu. Zajistě si, ó nezměrně bohatý Šmaku, uvědomujete, že váš úspěch vám nadělal dost urputných nepřátel?“

Šmak se teď opravdu zasmál - drtivým smíchem, který srazil Bilba k zemi, zatímco na druhém konci tunelu se trpaslíci schoulili těsně k sobě a představovali si, že hobita stihl náhlý a škaředý konec.

„Pomstu!“ odfrkl si drak a jeho oči ozářily síň od podlahy až ke stropu jako šarlatový blesk. „Pomstu! Král pod Horou je mrtev, a kde jsou jeho příbuzní, kteří by si troufali hledat pomstu? Girion, pán Dolu, je mrtev, a já požíral jeho lidi jako vlk mezi ovce, a kde jsou jeho synové, kteří by si troufali přiblížit se mi? Zabívám, kde mě napadne, a nikdo se mi neodvážá postavit na odpor. Porážel jsem válečníky starých časů, a těm se dneska

na světě nikdo nevyrovná. A tehdy jsem byl mladý a křehký. Teď jsem starý a silný, silný, zloději ve tmě!“ holedbal se. „Můj pancíř je jako deset štítů na sobě, moje zuby jsou meče, moje drápy oštěpy, úder mého ocasu hrom, moje křídla uragány a můj dech smrt!“

„Vždycky jsem si myslel,“ zapištl Bilbo ustrašeně, „že draci jsou měkčí vespod, zvlášť v krajině - ehm - hrudníku; ale někdo tak obrněný jako vy na to jistě myslel.“

Drak se zarazil ve svém vychloubání. „Tahle tvá informace je zastaralá,“ utrl se. „Jsem obrněný nahoře i vespod železnými šupinami a tvrdými drahokamy. Žádná čepel mě nemůže probodnout.“

"To jsem si mohl hned myslet," příkyvoval horlivě Bilbo. "Namouduši, nikde se nenajde, kdo by se vyrovnal neproniknutelnému panu Šmakovi. Jak je to velkolepé, mít vestu ze vzácných diamantů!"

„Jistě, je to vzácné a skutečně báječné,“ přisvědčil Šmak, nesmyslně potěšený. Nevěděl, že hobit už zahlédl jeho zvláštní spodní pancíř při své minulé návštěvě a že hoří touhou podívat se na něj blíž ze svých vlastních důvodů. Drak se převalil na záda. „Podívej!“ vyzval Bilba, „Co tomu říkáš?“

„Oslnivé, báječné! Perfektní! Bez chybičky! Úžasné!“ vykřikoval Bilbo nahlas, ale pro sebe si myslel: „Blázne stará! Vždyť máš v jamce na levé části prsou velikou lysinu tak holou, jako je šnek bez skořápky!“

Jakmile si to holé místo prohlédl, pan Pytlík myslel už jenom na to, jak se dostat pryč. „No, nesmím Vaši Velkolepost už dál zdržovat,“ řekl, „ani vás rušit v nepochybně potřebném odpočinku. Poníci se jistě chytají těžko, když mají takový náskok. Stejně jako lupiči,“ dodal jako jedovatost na rozloučenou, bystře ucouvl a uháněl vzhůru tunelem.

\*\*\*\*\*

Najednou se mu něco ze tmy třepetavě sneslo na rameno. Trhl sebou, ale byl to jenom nějaký starý drozd. Beze strachu se mu usadil vedle ucha a oznámil mu, co přináší. Bartl s úžasem zjistil, že rozumí drozdí řeči, poněvadž byl z doolského plemene.

„Počkej! Počkej!“ doporučil mu drozd. „Vychází měsíc. Dívej se po jamce na levé straně drakových prsou, až poletí nad tebou a bude se obracet.“ A zatímco se Bard v údivu zarazil, pověděl mu drozd o všem, co se udalo v Hoře, a o všem, čeho se sám doslechl.

Bard si potom napjal tětívu až k uchu. Drak se obloukem vracel, letěl nízko, a když se blížil, nad východním pobřežím vyšel měsíc a postříbřil jeho obrovská křídla.

„Šípe!“ řekl lučištník. „Černý šípe! Tebe jsem si šetřil naposledy. Nikdy jsi mě nezklamal a vždycky jsem tě znovu našel. Zdědil jsem tě po otci a ten zase po dávných předcích. Jestli pocházíš z kováren pravého Krále pod Horou, nyní leť a najdi si svůj cíl!“

Drak sletěl střemhlav ještě níž než předtím, a když se obrátil a klesal, jeho břicho se bíle zatřpytilo jiskřením drahokamů v měsíčním světle – s výjimkou jednoho místa. Veliký luk zadrnčel. Černý Šíp vyrazil od tětivy přímo, přímo do jamky po levé straně drakových prsou, kde byla přední noha široce odtažena. Vnikl tam a zmizel, hrot s ozubcem, násada i peří, tak prudký byl jeho let. Šmak nadskočil ve vzduchu, vychrlil oheň, zařval, až to ohlušilo lidi, kácelo stromy a tříštilo kameny, převalil se a zřítel se z výšky do trosek města.

Dopadl přímo na ně. Jeho smrtelné křeče je rozmetaly na jiskry a řeřavé uhlíky. Vzniklou prázdnotu s řevem zalily vlny jezera. Vznesl se obrovský oblak páry, bílý v náhlé temnotě pod měsícem. Zasyčelo to, kypivě zavířilo, a pak se rozhostilo ticho. A to byl konec Šmaka a Esgarothu, nikoli však Barda.

#### OTÁZKY:

- 1) Čí rozhovor sledujeme v první části ukázky?
- 2) Čím je drak obrněný?
- 3) K čemu drak přirovnává své drápy?
- 4) Jak se jmenuje pán Dolu?
- 5) Z jaké kovárny pochází šípe, kterým Bard zasáhl draka?
- 6) Proč Bilbo draka tak vychvaluje?

#### ÚKOLY:

- 1) Popište, jak na vás Bilbo působí. Jak tuto postavu hodnotíte?

---

---

---

---

- 2) Napište alespoň 5 charakterových vlastností draka Šmaka a o každé rozhodněte, zda je podle vás pozitivní, nebo negativní

_____	+ / -
_____	+ / -
_____	+ / -
_____	+ / -
_____	+ / -

## HRA NA SMRT

DAVID ALMOND (1951)

„Naším největším nepřítelem je dravec Čas, kterému nikdy nemůžeme uniknout.“

David Almond je anglický prozaik, který do literatury vstoupil románem *Skelling*. V současnosti je řazen mezi úspěšné tvůrce literatury pro děti a mládež. V mnohých dílech se inspiroval ve svém vlastním životě, čtenáři při četbě nacházejí autobiografické prvky z autorova dětství. Je držitelem několika ocenění, mj. Ceny Hanse Christiana Andersena.

Příběh pro dospívající o přátelství, které nezná předsudky, nás přivádí do města Stoneygate a ukazuje nám zákoutí života náctiletých.

---

Askewova skryš. Podlaha tu byla ještě navlhla, protože včera pršelo. Voda stékala po stěnách přes jeho kresby. Pach vlhka, kouřících svíček a skrčených těl. Allie seděla proti mně v poblíkavajícím světle. Dívala se na mě, ale duchem jako by byla jinde. Zaměřil jsem se na ostatní. Byly to děti stoneygateských starousedlíků, stejně jako já. Čelily už Smrti? Prošly si něčím podobným jako děti ze soupisu na pomníku? Nebo to pro ně byla pouhá hra, při které něco předstírali? Procházel jsem očima jejich jména.

*John Askew, 13 let, Robert Carr, 11 let, Wilfred Cook, 15 let, Dorothy Gullanová, 12 let, Alison Keenanová, 13 let, Daniel Sharkey, 14 let, Louise McCallová, 13 let...*

Na konci toho seznamu zelo velké prázdné místo určené těm, kdo je budou následovat, a já na něm jako ve snu uviděl vlastní jméno.

*Christopher Watson, 13 let.*

Obklopovaly nás kresby démonů, netvorů i andělských zjevení s velkými bílými křídly, bran nebeských i cvakajících chřtánu pekel. Džbán s vodou dorazil až ke mně, a tak jsem z něj upil. Dorazila ke mně i cigareta, a tak jsem z ní potáhl. Podíval jsem se znovu na Allii. Tvářila se pořád netečně a vrátila mi další nepřítomný pohled. Viděl jsem v něm napsáno: *Tady dole jste na všechno sám, pane Watsone.* Chtěl jsem na ni zavolat a uznat, že měla pravdu, že bychom z té party hulvátů a zkrachovalců měli vypadnout a zabývat se něčím jiným, ale místo toho jsem tam dřepěl, a čím déle jsem tam dřepěl, tím více jsem se chvěl a děsil toho, že špička nože tentokrát ukáže na mě. A současně jsem si to hrozně přál. Ta zkušenost mě vábila stejně jako kdysi dědu temnota šachty. Chtěl jsem okusit něco z toho, co poznaly děti z pomníku, něco z toho, co nedávno poznala moje babička. Zíral jsem na nůž, který Askew položil na střepech uprostřed doupěte.

„Na kom je dneska řada, aby umřel?“ zeptal se šeptem.

„Smrt,“ skandovali jsme. „Smrt, Smrt, Smrt, Smrt...“

Nůž se blýskal a točil kolem dokola.

*Budu to já, pomyslel jsem si, když se otáčel směrem ke mně a pak zase pryč. Budu to já, nebudu, budu to já, nebudu...*

A pak nůž zpomalil a zastavil se.

Budu to já.

Zatajil jsem dech a rozklepal jsem se ještě víc. Vrhil jsem pohled na Allii, *Jsi na to sám, říkaly její oči. Na všechno budeš sám.*

Askew se usmál a natáhl se ke mně. Chytil jsem ho za ruku. Vtáhl mě do středu a položil mi na chvíli ruku na temeno. Cítil jsem, že mám v očích slzy.

„Uklidni se, Kite,“ zašeptal mi do ucha, ale já nedokázal zabránit tomu, abych se nechvěl. „Jen klid, Kite Watsone.“

Slyšel jsem Louise: „Je to srab!“

Slyšel jsem, jak se ostatní hihňají.

„Pssst,“ sykl Askew. „Dnes někdo umře.“

Poklekl jsem, jak jsem to viděl u ostatních. Klesl jsem na všechny čtyři.

*Nic to není, říkal jsem si. Je to jen hra, nic než hra.*

„Dýchej pomalu a zhluboka, Kite,“ zašeptal.

Dýchal jsem pomalu a zhluboka.

„Dýchej čím dál rychleji.“

Dýchal jsem čím dál rychleji.

„Teď se mi podívej do očí.“

Podíval jsem se mu do očí. Bylo to jako hledět do nekonečného temného tunelu. Cítil jsem, že se můj pohled noří čím dál hloub. Vnímал jsem, jak mě ta temnota přitahuje.

*Je to jen hra, ubezpečoval jsem se. Nic než hra.*

Říkal jsem si, že to přece můžu předstírat stejně jako Allie.

Askew přede mnou přidržel lesklou čepel nože.

„Zříkáš se života?“ zeptal se.

„Zříkám se života.“

„Opravdu si přeješ zemřít?“

„Opravdu si přeju zemřít.“

Chytil mě za rameno a přitáhl si mě blíž. Nevnímал jsem nic než jeho oči, neslyšel nic než jeho hlas.

„Tohle není hra,“ zašeptal lehounce. „Doopravdy zemřeš. Všechno kolem a všechno, co znáš, zmizí. Tohle je úplný konec, Už tu nebudeš.“

Palcem a ukazováčkem mi zatlačil oči.

„Přišla si pro tebe Smrt,“ prohlásil.

To už jsem o ničem nevěděl.

#### OTÁZKY:

- 1) Kdo seděl ve skryši naproti Christopherovi?
- 2) Kolik dětí na pomníku Christopher napočítal?
- 3) Proč se podle vás Christopher bál, když to byla jen hra?
- 4) Jak na vás působí John Askew?

#### ÚKOLY:

- 1) Napište krátké pokračování příběhu, vymyslete, co se Christopherovi přihodilo.

---

---

---

---

---

---

---

---

- 2) Všimněte si pasáží psaných kurzívou. Zkuste odůvodnit, proč si autor vybral právě tyto pasáže.

---

---

---

## HVĚZDNÝ PRACH

NEIL GAIMAN (1960)

„Nikdo neprojde životem, aniž by cestou neztratil pár věcí.“

Anglický prozaik, básník a dramatik, ale také novinář, scénárista a autor komiksů. Je držitelem několika prestižních literárních cen. Slávu získal především díky komiksové sérii o Sandmanovi.

Román Hvězdný prach nás zavádí do tajemného světa magie, kde padlé hvězdy mohou najít lásku mezi smrtelníky.

---

Za úsvitu vyjeli tři lordové ze Stormholdu úzkou horskou silnicí v kočáře taženém šesti černými koňmi. Koně pohazovali černými chocholy, kočár se leskl čerstvým černým nátěrem a všichni tři stormholdští páni byli ve smutečním.

Primus měl dlouhý černý mnišský hábit a Tercius byl oblečen do střízlivého obleku kupce ve smutku. Zato Septimus ve vyšívaném černém kabátci a přiléhavých nohavicích, černý klobouk s černým pérem na hlavě, vypadal jako vyfintěný vrah z druhořadé alžbětinské historické hry.

Páni ze Stormholdu hleděli jeden na druhého, jeden opatrně, druhý ostražitě, třetí bez výrazu. Mlčeli. Kdyby existovala nějaká možnost spojenectví, Tercius by se byl nejspíš spojil s Primem proti Septimovi. Jenže taková možnost nebyla.

Vůz poskakoval na kamení a otrásal se.

Jednou zastavil, aby si lordi mohli odskočit. Pak rachotil dál dolů z kopců. Než vyjeli z pevnosti, uložili tři páni ze Stormholdu ostatky svého otce do síně předků. Jejich mrtví bratři je od dveří dvorany pozorovali, ale nepromluvili ani slovo.

K večeru kočí zavolal: „Prrr!“ a zastavil spřežení před polozbořeným hostincem, postaveným u něčeho, co připomínalo zříceninu chatrče nějakého obra.

Tři lordi ze Stormholdu vystoupili a protáhli si ztuhlé nohy. Tlustými tabulkami oken na ně z hostince nakukovaly zvědavé tváře.

Hostinský, cholerický gnóm chatrného zdraví, vyhlédl ze dveří. „Bude třeba vyvětrat postele a dát na oheň kotel se skopovým gulášem,“ volal.

„Kolik postelí mám rozestlat?“ ptala se ze schodiště pokojská Leticie.

„Tři. Hádám, že kočího nechají spát u koní.“

„Prý tři,“ šeptala kuchtička Tilly podkonímu. „Každý přece jasně vidí, že na silnici stojí sedm vzácných pánů.“

Ale když páni ze Stormholdu vešli, byli skutečně jen tři a opravdu oznámili, že kočí bude spát ve stáji.

K večeri byl skopový guláš a chléb tak horký a čerstvý, že se z něho kouřilo, když ho rozlomili. Každý z pánů si objednal zapečetěnou láhev nejlepšího baragundského vína (neboť *žádný* z pánů by nepil ze stejné láhve jako jeho společníci, ba nedovolil by, aby se víno z láhve nalévalo do poháru). Což rozhořčilo gnóma, neboť byl toho mínění, že víno by se mělo nechat dýchat - z pochopitelných důvodů však tento názor nevyjádřil v doslechu svých hostů.

Jejich kočí snědl svou misku guláše, vypil dva korbele piva a pak odešel spát do stáje. Tři bratři se odebrali do svých pokojů a zajistili dveře závorami.

Když Leticie zvečera přinesla Terciovi do pokoje ohřívací pánev, vsunul jí do dlaně stříbrňák, a proto jej nijak nepřekvapilo, když krátce před půlnocí uslyšel lehké zaklepání na dveře.

Měla na sobě bílou košilku, a když jí otevřel, udělala půvabné pukrle a plaše se usmála. V ruce držela láhev vína.

Tercius za ní dveře zase zamkl a pak si ji odvedl k posteli. Tam jí pokynul, aby si svlékla košilku, prozkoumal při světle svíčky její obličej i tělo a políbil ji na čelo, na rty, na bradavky, na pupík a na palce u nohou. Pak sfoukl svíčku a v bledém měsíčním světle se s ní bez jediného slova miloval.

Po nějaké chvíli zahekal a znehybněl.

„Tak co, zlato, líbilo se ti to?“ zeptala se Leticie.

„Ano,“ odpověděl Tercius opatrně, jako by její slova skrývala nějakou past. „Líbilo.“

„Budeš chtít ještě jednou, než půjdu?“

Místo odpovědi si Tercius ukázal mezi nohy. Leticie se zahihňala. „*Toho* postavíme, než bys řekl švec,“ řekla. Odzátkovala láhev, kterou přinesla a postavila na stolek u postele, a podala ji Terciovi.

Ten se ušklíbl, lokl si vína a přitáhl si dívku k sobě.

„Jasně, zlato, *vsadím se*, že se ti to líbilo,“ řekla. „*Tentokrát* ti *zas já* ukážu, jak to mám ráda... Hej, co je ti?“ Neboť lord Tercius ze Stormholdu se svíjel na posteli, oči vypoulené a lapal po dechu.

„To víno!“ zachrčel. „Kde jsi ho vzala?“

„Váš bratr,“ opáčila Lety. „Potkala jsem ho na schodech. Řekl mi, že je to velice povzbuzující a posilující víno a že nám umožní prožít noc, na jakou nikdy nezapomeneme.“

„To měl tedy pravdu,“ vydechl Tercius, škulbl sebou jednou, dvakrát, třikrát a byl tuhý. Tentokrát celý.

Tercius slyšel, jak Leticie začala křičet, ale znělo to jakoby z velké dálky. Pak si uvědomil přítomnost čtyř dobře známých osob, které stály vedle něj ve stínu u stěny.

„Byla velice krásná,“ zašeptal Sekundus a Leticie měla dojem, že zašustily záclony.

„Septimus je nanejvýš úskočný,“ řekl Kvintus. „Byl to stejný výtažek z jedovatých bobulí jako ten, kterým pokapal mou mísu úhořů.“ A Leticii se zdálo, že slyší venku v kopcích skučet vítr.

To už na dveře bušili ostatní, probuzení jejím křikem. Začalo hledání. Lord Septimus však nebyl k nalezení. A ze stáje zmizel jeden černý hřebec (kočí spal a chrápal a nebylo možné ho probudit).

Lord Primus toho rána vstával ve velice špatné náladě.

Odmítl dát Leticii popravít, neboť podle jeho slov byla obětí Septimovy prohnání stejně jako Tercius. Rozkázal však, aby doprovodila Terciovu mrtvolu zpět na hrad Stormhold.

Nechal jí jednoho černého koně, aby měla tělo na čem vézt, a váček stříbrných. Bylo v něm dost na zaplacení nějakého vesničana, který by jel s ní - vlci by mohli ukrást koně i bratrovy ostatky - a na vyplacení kočího, až se konečně vzbudí.

Potom, sám v kočáře taženém čtyřspřežím černých hřebců, odjel lord Primus z vesnice Nottaway. Nutno říct, že byl ve značně horším rozpoložení, než když tam přijížděl.

#### OTÁZKY:

- 1) Kolik lordů vyjelo ze Stormholdu?
- 2) Jak byl oblečen Primus?
- 3) Co měl Septimus na hlavě?
- 4) Kam uložili páni ze Stormholdu ostatky svého otce?
- 5) Jak se jmenovala kuchařka v hostinci?
- 6) Co páni ze Stormholdu povečeřeli?
- 7) Co večeřel kočí lordů?
- 8) Co dal Tercius Leticii do dlaně?
- 9) Jak zemřel Kvintus?
- 10) Kolik celkem bratrů již bylo mrtvých?

#### ÚKOLY:

- 1) Vyjádřete, jaký pocit ve vás ukázka vyvolává.

---

---

---

---

2) Napište autorovi dopis.

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

## KDO CHYTÁ V ŽITĚ

JEROME DAVID SALINGER (1919 – 2010)

*„Nikdy nikomu o nikom nevypravujte, poněvadž by vám pak začal scházet.“*

Tento americký spisovatel patřil mezi významné prozaiky posledního století. Studia na vysoké škole nedokončil, poté nastoupil do armády a zúčastnil se bojů 2. světové války. Po válce se věnoval literární činnosti. V posledních letech svého života se však odmlčel.

Román *Kdo chytá v žitě* mu přinesl světovou proslulost. Dílo je považováno za jeden z nejvýznamnějších románů 20. století. Salinger v něm zobrazuje mladého člověka hledajícího vlastní identitu a frustrovaného z pokrytectví a bezohlednosti dnešní společnosti.

---

Když jsme se vrátili do ložnic, bylo teprve asi tři čtvrtě na devět. Brossard byl bridžovej fanda a tak začal po ložnicích shánět někoho do partie. Ackley zaparkoval v mém pokoji – jen tak pro změnu. S jediným rozdílem, že si nesed na opěradlo Stradlaterovy židle, ale leh si na mou postel, obličejem rovnou do polštáře. Začal mluvit tím svým hrozně monotónním hláskem a přitom si mačkal všechny uhry. Dělal jsem na to tisíce nářeků, ale nemoh jsem se ho zbavit. V jednom kuse vykládal tím svým monotónním hlasem o nějaký holce, s kterou se prej minulý léto vyspal. Už mi o tom vykládal minimálně stokrát. Pokaždý to vypravoval jinak. Hned říkal, že jí to udělal v buicku svého bratrance, a za chvíli tvrdil, že jí to udělal někde na pláži. To se ví, že se jen honil. Jestli ten byl panic, tak už nikdo. Pochybuju, že si vůbec kdy na někoho šáh! Zkrátka a dobře nakonec jsem mu musel říct rovnou, aby vyklidil pole, že musím psát Stradlaterovi kónu a že se musím soustředit. Konečně zmiznul, ale jako obvykle si dal na čas. Když odešel, vzal jsem si pyžamo, župan a tu svou loveckou čepičku a začal psát tu kompozici.

Jenže jsem si nemohl vzpomenout na žádnéj pokoj ani na žádnéj dům a na nic, co bych moh popsat tak, jak to měl Stradlater mít. Fakticky. Já nejsem tak jako tak nadšením bez sebe, když mám popisovat pokoje nebo domy. A tak jsem udělal to, že jsem psal o baseballový rukavici svého bratra Allieho. Ta rukavice byla ohromnej námět na popisování. Vážně. Můj bratr Allie měl baseballovou rukavici na levou ruku. Byl levák. Náramnej námět na popisování byla proto, poněvadž Allien na ní měl po všech prtsech a po kapse napsaný básně. Zeleným inkoustem. Napsal si je tam, aby měl co číst, když je v poli a nikdo není u čáry. Allie už umřel. Dostal leukémii a umřel – 18. července 1946 – když jsme byli v Mainu. Ten by se vám líbil. Byl o dva roky mladší než já, ale minimálně padesátkrát inteligentnější. Allie byl příšerně inteligentní. Jeho učitelé psali pořád naši mamince dopisy, jaká je to radost mít ve třídě hocha, jako je Allie. A ne by byli jen kecali! Mysleli to vážně. Ale Allie nebyl jenom nejinteligentnější člen naší rodiny, Allie byl i nejhodnější – v mnoha směrech. Nikdy se na nikoho nerozduřil. Říká se, že lidi se zrzavýma vlasama se hrozně lehko rozduřej, ale Allie se nikdy nerozduřil a měl hrozně rezatý vlasy. Víte, jak rezatý vlasy měl? Začal jsem hrát golf už asi v desíti letech. Pamatuju se, jak jsem jednou v létě – to mi bylo tak dvanáct – začínal hrát z odraziště a najednou jsem vám měl tušení, že kdybych se zničehonic otočil, že bych uviděl Allieho. A tak jsem se otočil a taky že jo – seděl tam za plotem na kole – byl tam plot kolem celého hřiště – a on tam seděl asi sto padesát metrů za mnou a díval se, jak vypaluju. Tak takhle rezatý vlasy vám měl! Bože, byl to ale stejně roztomilej šprček. On si vám vždycky u večere na něco vzpomněl a začal se vám tomu tak děsně smát, že div nespádl ze židle. Bylo mi teprve třináct a chtěli mě vzít k psychiatrovi, poněvadž jsem v garáži rozbil všechna okna. Já jim to nevyčítám, vážně. Tu noc, co umřel, jsem spal v garáži a rozmlátil jsem pěstí všechna okna – jen tak pro nic za nic. Dokonce jsem se pokoušel rozbít okna toho stejšnu, co jsme to léto měli, ale to už jsem měl zlomenou ruku, takže se mi to nepodařilo. Byla to ohromná hloupost, já to uznávám, ale já vám skoro ani nevěděl, co dělám, a vy jste Allieho neznali. Ta ruka mě ještě semo tamo bolí, když prší a tak, a nedokážu pořádně sevřít pěst – jako úplně pevně – ale jinak je mi to celkem fuk. Já jen jako, že nějakěj chirurg nebo houslista ze mě *tak jako tak* nebude.



OTÁZKY:

- 1) V kolik hodin se vrátili na pokoje?
- 2) Fandou čeho byl Brossard?
- 3) Kdo příběh vypráví? Jak byste tuto osobu popsali?
- 4) S kým bydlel hlavní hrdina Holden Caulfield?
- 5) Kdo si lehl na Holdenovu postel?
- 6) Co si Holden myslel o Ackleym a jeho historkách o dívkách?
- 7) Pro koho psal Holden práci do školy?

ÚKOLY:

- 1) Vytvořte akrostich s pomocí písmen jména hlavního hrdiny (každé písmeno je počátečním písmenem pro slovo nové). Utvořte taková přídatná jména, která dle vás vytvoří jeho charakteristiku.

H –

O –

L –

D –

E –

N –

- 2) Popište, jak Holden prožíval smrt bratra, jak se cítil.

---

---

---

---

- 3) Napište alespoň 4 věci, které jste se z Holdenova vyprávění dozvěděli o jeho bratru Alliem.

-

---

-

---

-

---

-

---

- 4) Holden si jako objekt pro práci vybral baseballovou rukavici. Vyberte si vy jednu věc, která je vám blízká, a popište ji tak, jako byste sami tou věcí byli (tedy v 1. osobě jednotného čísla).

---

---

---

---

## LEDOVÝ DRAK

GEORGE RAYMUND RICHARD MARTIN (1948)

*„Čtenář prožije tisíc životů, než zemře. Člověk, jenž nikdy nechte, prožije jen jeden.“*

G. R. R. Martin je uznávaný autor bestsellerů z úspěšné série Píseň ledu a ohně, která se dočkala seriálové podoby. V oblasti sci-fi, fantasy a hororu získal mnohá ocenění. Píše převážně pro dospělé.

Ledový drak je první dětskou knížkou G. R. R. Martina. Toto dílo bylo netrpělivě očekáváno. Jde o nezapomenutelný příběh o odvaze, lásce a oběti.

---

Adara měla ze všeho nejraději zimu, protože když se ochladilo, přilétal ledový drak.

Nikdy si nebyla tak docela jistá, jestli přinášela zima ledového draka, nebo ledový drak zimu. Takové otázky často trápily jejího bratra Geoffa, který byl o dva roky starší než ona a byl neuvěřitelně zvědavý, ale Adaru podobné věci moc nezajímaly. Ke spokojenosti jí stačilo, když zima, sníh i ledový drak přišli včas.

Vždycky věděla, kdy mají přijít, protože v tu dobu měla narozeniny. Adara byla zimní dítě. Narodila se za toho nejstrašnějšího mrazu, jaký kdo pamatoval. Dokonce ani stará Laura, která žila na sousední farmě a pamatovala věci, jež se staly dřív, než se všichni ostatní vůbec narodili, si nevzpomínala, že by kdy předtím byl větší mráz. Lidé si o něm vyprávěli dodnes. Adara je často slýchala.

A povídali si i o jiných věcech. Říkali, že právě chlad toho strašlivého mrazu zabil její matku. Vkradl se prý dovnitř té dlouhé noci, kdy rodila u velkého ohně, který zapálil Adařin otec, a zalezl pod příkrývky, jež pokrývaly lůžko rodičky. A říkali také, že ten chlad vstoupil do Adary ještě v matčině lůně, a že když se pak narodila, byla její kůže namodralá a na dotyk ledová a že se za celá ta léta od té doby vůbec nezahřála. Zima se jí tenkrát dotkla, nechala na ní své otisky a přivlastnila si ji.

Pravda, Adara byla vždycky jiná než ostatní děti a držela se trochu stranou. Byla to velice vážná holčička, která si s ostatními hrála jen málokdy. Říkalo se o ní, že je krásná, ale takovým podivným způsobem, s tou bledou kůží a světlými vlásky a širokýma, jasnýma modrýma očima, usmívala se, ale ne moc často. Plakat jí nikdo nikdy neviděl. Jednou, když jí bylo pět let, šlápla na hřebík vyčnívající z kusu prkna schovaného pod sněhovou závějí, a ten hřebík jí propíchl celé chodidlo, ale Adara ani tenkrát neplakala, ani nekřičela. Jen si hřebík z nohy vytáhla a šla zpátky domů. Ve sněhu za ní zůstávala krvavá stopa.

### OTÁZKY:

- 1) Co smutného se stalo Adařině mamince?
- 2) Čím byla Adara jiná?
- 3) Kdo to byl Geoff?

### ÚKOLY:

- 1) Jmenujte vám známé knihy, ve kterých je zobrazeno sblížení mezi člověkem a zvířetem.

---

---

---

---

- 2) Zkuste napsat pokračování příběhu, dokončete vypravování na základě klíčových slov.
- a. Otec – slzy – oheň – dům – zima
  - b. Bratr – drak – křídla – sníh – mraky
  - c. Jaro – cesta – údolí – pád – strach
  - d. Dveře – led – postel – tma – smích
  - e. Spánek – pole – štěstí – ruce – cizinec
  - f. Mráz – tajemství – les – dítě – smrt

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

## MYŠI PATŘÍ DO NEBE

IVA PROCHÁZKOVÁ (1953)

„Je dobré ponechat si aspoň sny“

Česká autorka próz převážně pro děti se narodila do rodiny spisovatele Jana Procházky. V době komunistického režimu pobývala v Rakousku a Německu, dnes žije v Praze. Je držitelkou ceny Magnesia Litera a Zlatá stuha.

Příběh s nečekanou pointou je napsaný jako humorné vyprávění o dvou kamarádech.

---

„Jsem už mrtvá, nebo jsem ještě živá?“ zašeptala Šupito s očima pevně zavřenýma hrůzou. Nikdo ji neodpověděl, a tak se rozhodla, že oči otevře a podívá se. Uviděla slunce za korunami stromů, Bělobřicha vykukujícího přes rozkomíhaný kořen a na dně hluboké rokle maličkou skvrnu. Byla šedá, měla čtyři tlapy, špičatý čumáček a dlouhý zakroucený ocásek.

„To vypadá jako myš,“ zamumlala Šupito a přiblížila se. Byla to myš. Ležela na placatém kameni s široce roztaženými tlapkami a nehýbala se.

„Vstávej!“ zavolala Šupito. „tamhle je Bělobřich, postrach všech myší v okolí!“

Ale myš nevstala. Ani špičku ocasu nezvedla. Vtom za sebou Šupito zaslechla tenký hlásek.

„To jsem ráda, že tě zase vidím, Šupito!“

Ohlédla se a uviděla sestřenicí Žerebrouky. V lese se povídalo, že umrzla krátce před koncem zimy, když se vypravila do vsi, aby sehnala něco k snědku. Teď stála kousek od Šupito a vypadala živěji než kdy jindy.

„Co tu děláš?“ podívala se Šupito.

„Čekáme se strýčkem na tebe, abychom ti ukázali cestu.“

Strýček Šmajda taky překvapivě živý a čilý, přešlapoval nedaleko Žerebrouky.

„Chcete mi ukázat cestu? A kam?“ nechápala Šupito.

„Na jedno místo, kde se ti bude moc líbit.“

„Na jaké místo?“

„Někdo mu říká nebe, někdo zas jinak – na jménu nezáleží,“ odpověděl strýček Šmajda.

„Důležitější je, že se tam dostane každá správná myš, když umře. Třeba já nebo tady tvoje sestřenka. A ty jsi byla taky myš jaksepatří, pokud mě neplete paměť“!

„Byla?“ Copak jsem umřela?“

„Vypadá to tak, podívej,“ řekla Žerebrouky a ukázala na šedé myší tělíčko na dně rokle.

Šupito se podívala pozorně. Teprve teď rozpoznala na myším čele malý černý flíček ve tvaru oříšku. Takový flíček měla ze všech myší v širokém okolí jen a jen Šupito! Nebylo nejmenších pochyb, že je to ona. Ležela tu s roztaženými tlapkami na placatém kameni a byla dočista mrtvá.

### OTÁZKY:

- 1) Kdo příběh vypráví?
- 2) Dle čeho se podle vás jmenují postavy v příběhu, podle čeho je autorka pojmenovala?

### ÚKOLY:

- 1) Zkuste doplnit následující text, jde o pokračování příběhu.

Sestřenice vzala Šupito za jednu \_\_\_\_\_, strýček za druhou a pomalu s ní začali stoupat vzhůru. Šupito zkoprněla \_\_\_\_\_. Nikdy v životě ji nenapadlo, že by mohla létat! Uměla hodně věci – báječně běhat, \_\_\_\_\_, vyhrabat chodbu pod zemí, vyšplhat na \_\_\_\_\_, prokousat se kořenem, který jí překážel, protáhnout se úzkou, sotva viditelnou skulinkou, když jí hrozilo nebezpečí – ale vznést se do vzduchu, to dosud neuměla. Teď letěla mezi \_\_\_\_\_ Šmajdou a sestřenicí \_\_\_\_\_. Byla lehčí než pavučinka a bez sebemenší námahy stoupala výš a výš.

2) Vymyslete jiné jméno pro myšku Žerebrouky. \_\_\_\_\_

3) Napište, jakým jiným slovem byste pojmenovali nebe. \_\_\_\_\_

3) Které postavy jsou v ukázce jmenovány?

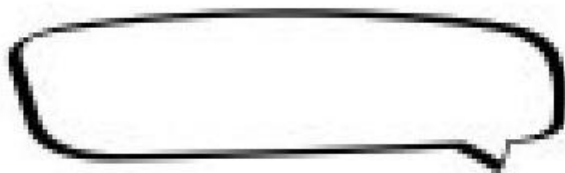
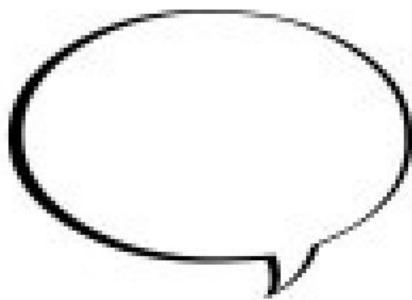
---

---

---

---

4) Do vyznačených bublin napište, jak se Šupito cítila.



## OSKAR A RŮŽOVÁ PANÍ

ERIC-EMMANUEL SCHMITT (1960)

*„Dívej se každý den na svět, jako bys ho viděl poprvé.“*

Tento francouzsky píšící spisovatel, dramatik a režisér vystudoval hudbu, literaturu a filozofii. Na svém kontě má mnoho děl, za některá byl oceněn.

Knihy Oskar a růžová paní tvoří součást cyklu o neviditelném, tedy o světových náboženstvích. Dílo nám podává pohled na život, smrt i víru.

---

Babi Růženka odešla a já se rozbřečel.

Vůbec jsem si totiž do té doby neuvědomoval, jak moc potřebuju, aby mi někdo pomohl. Taky jsem si neuvědomoval, jak moc jsem nemocný. Při pomyslení, že už nikdy nevidím babi Růženku, mi to všechno došlo, a to už mě na tvářích pálily horké slzy.

Naštěstí jsem se trochu stačil dát dohromady, než se vrátila.

„Tak je to zařízené, dostala jsem povolení. Dvanáct dní za tebou můžu chodit každý den.“

„Za mnou a za nikým jiným?“

„Za tebou a za nikým jiným, Oskare. Dvanáct dní.“

Nevím, co to do mě zase vjelo, slzy se vrátily a úplně mě roztřáslly. Přitom vím, že kluci nemaj brečet, kór já se svou plešatou hlavou, nepodobám se totiž klukovi ani holce, ale spíš Marťanovi. Nic naplat, zastavit se to už nedalo.

„Dvanáct dní? To jsem na tom fakt tak blbě, babi Růženko?“

Měla taky na krajíčku. Nevěděla, co s tím. Bývalá zápasnice bránila bývalé holce brečet. To se mi líbilo a trochu mě to rozptýlilo.

„Kolikátého je dnes, Oskare?“

„To jsou mi nápady! Copak nevidíte kalendář? Je 19. prosince.“

„U mě v kraji máme takovou pranostiku, Oskare, podle posledních dvanácti dnů v roce se prý dá uhadnout, jaké bude počasí celých dvanáct měsíců příštího roku. Stačí dobře pozorovat každý den, tím získáme zmenšený obrázek měsíce. Devatenáctý prosinec tak představuje měsíc leden, dvacátý prosinec únor a tak dále až do jednatřicátého prosince, který znázorňuje příští prosinec.“

Je to pravda?“

„To je taková pranostika. Pranostika dvanácti dní jak z hádanky. Chtěla bych si na to s tebou hrát. Teda spíš ty se mnou. Ode dneška budeš každý den prožívat a sledovat, jako by pro tebe trval deset let.“

„Deset let?“

„Ano. Jeden den rovná se deset let.“

„Takže za dvanáct dní mi bude 130 let!“

„Ano. Chápeš? To je, vid?“

Babi Růženka mi zase dala pusu- nějak se jí to zalíbilo, zdá se - a odešla.

Takže, Bože: narodil jsem se dneska i ráno, ale to jsem ještě nic nevěděl; trochu jsem začal chápat až kolem poledního, když mi bylo pět, to jsem sice nabral špetku rozumu, ale jen abych se dozvěděl J špatné zprávy; dneska večer mi je deset, což už je rozumný věk. Tak bych Tě chtěl i o něco poprosit: až mi příště budeš chtít něco oznámit jako dneska v poledne, když mi bylo pět, udělej to trochu jemněji. Dík.

Na shledanou zítra, pusu,

Oskar

P. S. Něco bych od tebe chtěl. Víím, že mám nárok jenom na jedno přání, ale to před chvílí byla spíš rada než přání.

Jsem pro, abys za mnou přišel. Zvu Tě na návštěvu do svých myšlenek. To mi přijde fakt dobrý. Byl bych rád, kdyby ses stavil. Mám otevřeno od osmi ráno do devíti večer. Zbytek času spím. Někdy si dám šlofíka i přes den, kvůli lékům. Kdybys mě našel zrovna takhle, jak spím, klidně mě vzbud'. To by bylo fakt pitomý se nějak těsně minout, co myslíš?

\*\*\*\*\*

Byl jsem šíleně hrdej. Nakonec jsem hrál já!

„Polib mě.“

To je teda fakt nějaká holčičí umanutost, pořád se líbat, zřejmě to nějak potřebují. Ale Peggy není na rozdíl od Číňanky zkažená, nastavila mi tvář a musím přiznat, že mě to líbání taky zahřálo.

„Dobrou noc, Peggy.“

„Dobrou noc, Oskare.“

A tak mi, Bože, skončil den. Chápu, proč se o pubertě říká, že je to nevděčný věk. Není to lehký.

Ale kolem dvaceti je z toho člověk venku. Moje dnešní přání je: chtěl bych, abychom se s Peggy vzali. Nejsem si jistý, jestli svatba patří k duchovním záležitostem a je v Tvém oboru. Plniš i takováhle přání? Ve stylu sňatkové kanceláře? Jestli to nemáš v náplni práce, dej mi rychle vědět, abych se mohl obrátit na správnou osobu. Asi víš, že nemám moc času, tak sebou prosím Tě hod'. Takže: svatba Oskara a Peggy Blue. Ano, nebo ne. Bylo by lepší, kdyby to šlo.

Na shledanou zítra, pusu,

Oskar

P. S. Pořád jsi mi ještě nedal vědět svou adresu.

\*\*\*\*\*

Milý Bože,

dnes je mi sto let. Jako babi Růžence. Hodně spím, ale cítím se dobře.

Snažil jsem se vysvětlit rodičům, že život je zvláštní dárek. Ze začátku ho dost přeceňujeme, myslíme si, že jsme dostali věčný život. Potom ho zase podceňujeme, připadá nám ošklivý, moc krátký, divže ho nevyhodíme. Nakonec si uvědomíme, že to vlastně není dárek, ale jen taková půjčka. Tak se snažíme si ho zasloužit. Mně je sto let, vím, o čem mluvím. Čím je člověk starší, tím víc musí umět život vychutnávat, aby ho ocenil. Musí se stát jemným umělcem života. V deseti nebo ve dvaceti umí mít radost ze života každé trouba, ale když má sto let na krku a nemůže se pohnout, to se teprve ukáže, co v něm je.

Nevím, jestli jsem je přesvědčil.

Zaskoč za nimi. Dodělej to za mě. Jsem nějaký unavený.

Na shledanou zítra, pusu,

Oskar

OTÁZKY:

- 4) Jak na vás Oskar působí?
- 5) Dokážete z textu poznat, co Oskara trápí?
- 6) Jak si představujete babi Růženku?

ÚKOLY:

- 4) Zkuste se zamyslet nad osobou autora. Proč podle vás volí toto téma?

---

---

---

---

- 5) Vytvořte akrostich s pomocí písmen jména hlavního hrdiny (každé písmeno je počátečním písmenem pro slovo nové), utvořte taková přídavná jména, která dle vás vytvoří charakteristiku Oskara.

O –

S –

K –

A –

R –

- 6) Kdybyste se s Oskarem setkali, co byste mu pověděli? Své myšlenky zaznamenejte.

---

---

---

---



## POSEL

MARKUS ZUSAK (1975)

*„Jestli máte chuť, pojd'te se mnou. Budu vám vyprávět příběh.“*

Markus Zusak je současný australský autor, který napsal již několik úspěšných a oceňovaných románů.

Román o zdánlivě obyčejných životech mladých lidí upoutává trefnými komentáři hlavního hrdiny, který v příběhu prochází velkou změnou. V knize je ukryto poselství pro každého z nás.

---

Mám spolubydlícího. Jmenuje se Portýr a je mu sedmnáct. Vysedává u dveří se sítí proti mouchám, na černém kožichu skvrny od slunce. Starý oči mu planou. Usmívá se. Říká se mu Portýt, protože si od útlého věku liboval ve vysedávání u vchodových dveří. Dělal to ještě doma, a dělá to i teď v boudě. Rád sedí na pěkném teplém místečku a nikoho nepustí dovnitř. To proto, že je mu vzhledem k jeho stáří zatěžko se pohybovat. Je to rotvajler zkřížený s německým ovčákem a vydává smrad, kterej z něj nejde dostat. Vlastně mám za to, že díky tomu taky do mojí boudy kromě kamarádů karbaníků nikdo nevstoupí. Hned na začátku každého praští přes nos psí puch a je po všem. Nikdo není natolik srdnatej, aby se zdržel a doopravdy šel dál. Dokonce jsem se snažil Portýra přimět, aby používal deodorant. V hojným množství jsem mu ho natřel do podpaží. Komplet celého jsem ho nastříkal sprejem Norsca, ale ve výsledku smrděl ještě hůř. Smděl v té době jako skandinávskéj záchodek.

Bejval mýho otce, ale když táta asi před půlrokem umřel, máti ho přešoupla mně. Začala mít plný zuby jeho věčného chození pod šňůru na prádlo.

(„Může si jít, kam chce, má na to celej dvůr!“ říkala. „Ale kde to udělá?“ Pokaždý si na tu otázku sama odpověděla“ „Rovnou pod tou mizernou prádelní šňůrou!“)

A tak když jsem odešel, vzal jsem ho s sebou.

Do svý boudy

K jeho dveřím.

A je spokojenej.

A já taky.

Je spokojenej, když ho slunce hřeje přes síť proti mouchám. Rád tam spí, a když se večer snažím zavřít dřevěný dveře, zvedne jenom zadek a čumák nechá u země. V takovejch chvílích ho zbožňuju. Ale smrdí příšerně, kristova noho.

Řek bych, že brzo umře. Počítám s tím, u sedmnáctiletýho psa se to dá předpokládat. Nedokážu odhadnout, jak budu reagovat. Stane tváří v tvář svojí pokojný smrti a bez hlesu se propadne do sebe. Většinou si představuju, jak si tam u dveří dřepnu, padnu na něj a děsně se rozbrečím do smradu jeho kožichu. Budu čekat, že se vzbudí, ale on se nevzbudí. Pohřbím ho. Vynesu ho ven, budu cejtít, jak se jeho teplo mění v chlad, zatímco obzor puká a hrouť se mi na dvůr. Ale zatím je v pohodě. Vidím, jak dejchá. Jenom smrdí, jako by bylo po něm.

\*\*\*\*\*

Myslím na tátu

Myslím na něj a okamžitě z toho na mě padnou chmury.

Neptejte se mě proč, ale mám pocit, že si zaslouží víc než tohle.

Jasně, byl to opilec, hlavně ke konci života, ale byl moc hodnej, velkorysej a laskavej. S očima upřenejma do masovejch kuliček vidím

Jeho krátký černý vlasy a skoro bezbarvý oči. Byl docela vysokej, a když odcházel do práce, vždycky měl na sobě flanelovou košili a v puse držel cigaretu. Doma nikdy nekouřil. V domě ne. I on byl džentlmen, přese všechno ostatní.

Taky si pamatuju, jak se po zavíračce v hospodě vždycky připotácel předníma dveřma a kolíbavě zamířil ke gauči.

Máti na něj pochopitelně ječela, ale míjelo se to účinkem. Stejně do něj ale v jednom kuse ryla. Moh se ztrhat, jak makal, ale nikdy to nebylo dost. Vzpomínáte na příhodu s konferenčním stolem? Tak táta musel takovej věc čelit každý den.

Když jsme byli mladší, brával nás na místa zábavná pro děti, jako do Národního parku a na pláž a na jedno hřiště míle daleko, kde byla obrovská kovová raketa. Ne jako vyblitý plastový hřiště, na kterých si dneska děti musej hrát. Brával nás na ty místa a tiše se díval, jak si hrajeme. My se po něm ohlíželi a on tam seděl, spokojeně pokuřoval a možná snil. Moje první vzpomínka je z doby, kdy mi byly čtyři roky. Gregor Kennedy, můj tát, mě v ní veze na koni. To ještě svět nebyl tak velkej a všude jsem dohlídnul. Tehdy byl táta hrdina, ne lidská bytost.

Ted' tu sedím a ptám se sám sebe, co dělat dál.

#### OTÁZKY:

- 1) Podle čeho dostal Portýr své jméno?
- 2) Koho vypravěč v ukázce zmiňuje?
- 3) Do jakého prostředí byste příběh zařadili? Proč?

#### ÚKOLY:

- 1) Do každé packy napište informaci, jakou jste se o Portýrovi dozvěděli z ukázky.



2) Zamyslete se a zkuste zdůvodnit, proč autor nežívá spisovný jazyk?

---

---

---

3) Zkuste popsat, jaký vztah měl hlavní hrdina, Ed Kennedy, ke svému otci.

---

---

## PŘÍBĚH TŘÍ BRATŘÍ (Bajky barda Beedleho)

J. K. ROWLING (1965)

*„O tom, jací doopravdy jsme, mnohem více než naše schopnosti vypovídá to, co si sami zvolíme.“*

Tato anglická spisovatelka započala své velké dílo na konci 20. století. Roku 1995 dokončila první díl Harryho Pottera, touto knihou započala velký příběh o malém kouzelnickém chlapci, ale také se jí změnil život od základu. Dnes patří mezi jedny z nejbohatších spisovatelů světa.

Knihy čítá 5 příběhů. Příběh tři bratří je poslední povídkou.

---

Bylo nebylo, žili kdysi tři bratří, kteří spolu jednoho dne za soumraku kráčeli po osamělé klikaté cestě. Po nějaké době došli bratří k řece příliš hluboké na to, aby ji přebrodili, a příliš nebezpečné na to, aby ji přeplavali. Byli ale zbláhli v umění kouzel a čar, jen tedy mávli hůlkami a nad zrádnou vodou se okamžitě objevil most. Byli už v polovině řeky, když náhle spatřili, že jim v cestě stojí jakási osoba zahalená v kápi.

A Smrt k nim promluvila. Rozezlilo ji, že přišla o tři nové oběti, protože většina poutníků se v řece utopila. Smrt však byla prohnaná. Na oko třem bratrům poblahopřála k umění kouzlit a prohlásila, že tím, jak chytře se vyhnuli jejím nástrahám, si každý z nich vysloužil odměnu.

Nejstarší z bratří, který byl povahy velice svárlivé a bojechtivé, požádal o hůlku, jež by měla větší kouzelnou moc než kterákoli jiná, o hůlku, s níž její majitel zvítězí v každém souboji, o hůlku hodnou kouzelníka, který přemohl Smrt!

I přešla Smrt k černému bezu rostoucímu na břehu řeky, z větve visící jí nad hlavou stvořila hůlku a dala ji nejstaršímu bratrovi.

Druhý bratr, který byl povahy pyšné a domýšlivé, si usmyslel Smrt ještě víc pokořit, i požádal ji o schopnost přivolávat zemřelé z její moci zpět k životu.

I sebrala Smrt z říčního břehu kámen, dala ho druhému bratrovi a řekla mu, že ten kámen dokáže navrátit mrtvému život.

Potom se Smrt zeptala třetího bratra, co on by si přál. Nejmladší bratr byl z těch tří nejskromnější a také nejchytřejší a Smrti nedůvěřoval. Požádal ji tedy, aby mu dala něco, co by mu dovolilo opustit místo, kde se spolu setkali, aniž bude s to vydat se za ním.

A Smrt mu velice neochotně věnovala svůj neviditelný plášť.

Pak ustoupila stranou a propustila tři bratry na další pouť. I vykročili, vzrušeně si povídali o zažitém dobrodružství a kochali se dary, jež od Smrti dostali..

Uplynul jistá čas a bratří se rozdělili. Každý z nich se vydal vlastní cestou.

### OTÁZKY:

- 1) Kdy spolu bratří kráčeli po cestě?
- 2) Jak je možné, že překročili tak hlubokou řeku?
- 3) Co Smrt rozzlobilo?

### ÚKOLY:

- 1) Dokončete příběh tří bratrů.

První bratr \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Druhý bratr \_\_\_\_\_

---

---

---

Třetí bratr \_\_\_\_\_

---

---

---

Dále se můžete přesvědčit, jak jste se shodli s autorkou v ukončení příběhu:

Uplynul jistý čas a bratři se rozdělili. Každý z nich se vydal vlastní cestou.

Nejstarší putoval další týden a možná ještě déle, až došel do vzdálené vesničky a vyhledal v ní kouzelníka, s nímž byl ve pří. Jelikož byl ozbrojen bezovou hůlkou, nemohl jejich souboj skončit jinak než jeho vítězstvím. Poté nejstarší bratr nechal mrtvého přítele ležet na podlaze a odešel do hostince, kde se pyšnil a chvástal mocnou hůlkou, již vydobyl na samotné Smrti, a prohlašoval se za neporazitelného.

Ještě téže noci se k loži nejstaršího bratra opojeného vínem potichu přikradl jiný kouzelník. Zloděj spícímu hůlku sebral, a aby se ochránil před jeho pomstou, podřízl mu hrdlo.

A tak se Smrt zmocnila prvního z bratří.

Druhý bratr zatím doputoval z cest do vlastního domu, v němž žil úplně sám. Doma vytáhl z kapsy kámen, jímž bylo možné povolát mrtvé zpět na svět, a třikrát jím otočil v ruce. Nato se před ním k jeho údivu a radosti objevila ta, o níž doufal, že bude jeho ženou, leč v přemladém věku zemřela.

Dívka však zůstávala smutná a chladná, jako by ji od něj dělil neviditelný závoj. Ač se vrátila do světa smrtelníků, nepatřila do něj doopravdy a velice trpěla. Trvalo to dlouho předlouho, až prostřední bratr, dohnán beznadějnou touhou k šílenství, vztáhl na sebe ruku, aby mohl být skutečně s ní.

A tak se Smrt zmocnila druhého z bratří.

Dlouhá léta pátrala Smrt i po třetím z bratří, leč nikdy ho nevypátrala. Teprve když tento nejmladší dosáhl úctyhodného věku, svlékl si konečně neviditelný plášť a předal ho synovi. A poté se pozdravil se Smrtí jakožto se starou známou, ochotně se k ní připojil a coby rovnocenný poutník s ní odešel z tohoto světa.

#### OTÁZKY:

- 1) Jak se Smrt zmocnila druhého bratra?
- 2) Co se stalo s neviditelným pláštěm?
- 3) Kde zemřel první bratr?

#### ÚKOLY:

- 1) Zhodnoťte volbu tří bratrů (kdo si vybral nejlépe, co bylo nejrozumnější)

---

2) Co byste si od Smrti vyžádali vy?

---

## RŮŽE PRO ALGERNON

DANIEL KEYES (1927 – 2014)

*„I slabomyslný člověk chce být jako ostatní lidé.“*

Daniel Keyes patří mezi významné americké spisovatele. Vystřídal za život několik povolání, ovšem psaní ho provázelo velkou část života. Za svou tvorbu byl oceněn.

Povídka o znepokojivém experimentu s lidskou existencí si získala úspěch u mnohých čtenářů, byla také zfilmována. Je považována za nejvýznamnější dílo Daniela Keyese.

---

vývojová správa 2, 6. Březen

Dnes sem dělal skoušku. Myslim že sem propad a myslim že mě asi neužijou. Dělo se to že byl v pokoji hezki mladík a mněl nějakí bílí karty srozmažaným inkoustem nanich. Řeknul Charlie co vidíš natýdle kartě. Moc sem se bál i když sem měl zaječí tlapku poněvadž dyž sem byl malej dycky sem propad ve všech skouškách ve škole a rozlil ingoust.

Řek sem mu že vidim ingoustovou skvmu. Von řek ano a mně bylo dobře. Myslel sem že to bylo šhecko ale dyž sem chtěl jít von mě zastavyl a řek Charlie sedni si eště sme neskončily. Pak si to dobře nepamatuju ale von chtěl abich řek co bylo v ingoustu. Já sem nevyděl nic v ingoustu ale von řek že tam sou vobrásky a že vostatní lidi viděly vobrásky. Já sem ale žádný vobrázky neviděl. Vopravdu sem to skusil. Já si držel kartu u vočí a pak od vočí. Pak sem řek kdibych mněl brejle to bich viděl líp já vobvykle nosim brejle jen do kina nebo u televize ale já řek že sou na chodbě. Já sem je dostal. Pak sem řek podívám se eště na tu kartu a sadím se že to najdu. Moc sem to skoušel ale pořad sem nemoh najít ty vobrásky viděl sem jenom ingoust. Řek sem mu možná že potřebuju noví brejle. Von napsal něco na papír a já se bál žesem propad. Tak mu povýdám že je to moc heská ingoustová skvrna s malejma tečkama kolem vokraje. Von zase vipadal moc smutnej tak to nebylo vono. Řek sem prosím nechte mi to skusit eště. Já to za pár mynut poznám někdy sem tak rychlej. Já taky pomalejc čtu ve třídě slečny Kinianový pro pomalí dospělí ale já se vopravdu snažim.

\*\*\*\*\*

Vývojová správa 3, 7.

březen

...

Pak nějak lidi v bílejh kabátech mně vzali do jiný části nemocnice a dali mně zahrát hru. To bilo jako závod s bílou miší. Voni jí říkali Algernon. Algernon bila v krabici. Bilo tam moc koutů a zatáček a moc takovejch zdí a voni mně dali tušku a papír s namalovanejma čárama a moc krabicema. Na jedný straně bilo napsáno start na druhým bilo napsáno cíl. Voni řekli že to je bludižště a že Algernon a já máme projít stejným bludižštěm.

...

\*\*\*\*\*

Vývojová zpráva 6, 15.března

Voperace nebolela. On to udělal zatímco sem spal. Sundali mně dnes vobvazi s vočí a s hlavy tak můžu napsat vývojovou zprávu. Doktor Nemur se podíval na ty co sem psal a řek že píšu VÝVOJOVÁ ZPRÁVA špatně a řek mně jak to psát dobře. Musím to skusit a pamatovat. Já mám moc špatnou pověst na psaní. Doktor Strauss říká že je to dobře psát šhecko co se mně stane ale říká že mám víc psát co sítím a mislím. Když sem mu řek já nevim jak mislet von řek skus to. Celej čas co sem mněl vobvazi na vočích sem skoušel mislet. Možná že když se ho zeptám von my řekne jak mám mislet teť co se mám stát chitřejší. Vo čem chitří lidi mislejí. Hezkí věci asi. Já chci abich znal už náký hezký věci.

\*\*\*\*\*

10. června

Deteriorace pokračuje. Stávám se roztržitým. Algernon před dvěma dny zemřela. Pitva prokázala, že má předpověď byla správná. Její mozek ztratil na váze a bylo na něm možno pozorovat všeobecné vyhlazení mozkových záhybů.

Předpokládám, že totéž se brzo začne dít se mnou. Teď když už je to jisté, nechci, aby se to stalo. Dal jsem Algernonino tělo do krabičky od sýru a pochoval jsem ji na zadním dvorku. Plakal jsem.

\*\*\*\*\*

15.června

Doktor Strauss mě opět přišel navštívit. Neotevřel jsem a řekl jsem mu, aby odešel. Chci, aby mě nechali na pokoji. Jsem teď opět nedůtklivý a vznětlivý. Cítím, jak mě počíná obklopovat tma. Je těžké nepřemýšlet o sebevraždě. Pořád si říkám, jak jednou tenhle deník bude důležitý.

Je to divný pocit, vzít do ruky knihu, kterou jste si ještě před několika měsíci s potěšením přečetli, a objevit, že si z ní nic nepamatujete.

Vzpomínám si, jak úžasný se mi zdál John Milton, ale když jsem teď listoval ve Ztraceném ráji, vůbec jsem tomu nerozuměl. Tak jsem se rozčilil, že jsem knihou mrštil o podlahu.

Musím se pokusit zachovat si alespoň něco z toho, co jsem se naučil. Pane Bože, prosím Tě, neber mi všechno!

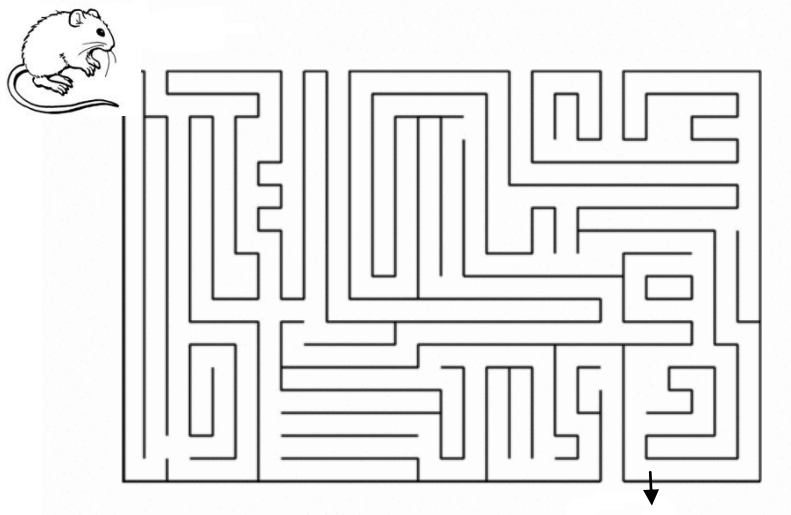
#### OTÁZKY:

- 1) Jak byste popsali hlavního hrdinu Charlieho?
- 2) Co se s Charliem děje? Poznáte nějakou změnu ve vývojových zprávách?
- 3) Co se stalo s Algernon?

#### ÚKOLY:

- 1) Najděte si ve Slovníku spisovné češtiny význam slova deteriorace
- 

- 2) Pomozte Algernon projít bludištěm do cíle.



- 3) Popřemýšlejte, co mohlo vést autora k tomu, že si jako hlavního hrdinu vybral člověka s postižením.

---

---

---

---

---

---

---

---

- 4) Zkuste správně přepsat vývojovou zprávu č. 3.

Vývojová správa 3, 7.

březen

...

Pak nějak lidi v bílejších kabátech mně vzali do jiné části nemocnice a dali mně zahrát hru. To bilo jako závod s bílou miší. Voni jí říkali Algernon. Algernon bila v krabici. Bilo tam moc koutů a zatáček a moc takovejch zdí a voni mně dali tušku a papír s namalovanejma čárama a moc krabicema. Na jedny straně bilo napsáno start na druhým bilo napsáno cíl. Voni řekli že to je bludižště a že Algernon a já máme projít stejným bludižštěm.

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---



## S OSUDEM V ZÁDECH

MEGG ROSOFF (1956)

„Můžu se rozhlížet po světě a všechno vidím.“

Americká spisovatelka sídlící v Anglii má za sebou již několik titulů, některé byly oceněny. Romány začala psát po úmrtí nejmladší sestry. Její knihy pro děti jsou velice uznávané.

Vynikající příběh o dospívání, který je přirovnáván ke slavnému románu J. D. Salingerova *Kdo chytá v žitě* nás seznamuje s patnáctiletým Davidem a jeho cestou životem.

---

Malý bráška Davida Case se nedávno naučil chodit, ale velký odborník v tom ještě nebyl. Dořpal kolem svého bratra k velkému otevřenému oknu jeho pokoje. Tam se s velkým úsilím vyškřábal na parapet, vysoukal se vzhůru jako housenka, přikrčil se, pak vratce vstal a vážně se zadíval na půl kilometru vzdálenou kostelní věž.

Maličko se naklonil dopředu, do prázdnoty, a v té chvíli se k němu nesl velký černý pták. Přibrzdil a zadíval se svýma červenýma inteligentníma očima do chlapcových.

„Co zkusit létat?“ navrhl pták, a dítě potěšeně vykulilo oči.

Dole pod nimi, na ulici, stál bez hnutí velký šedý greyhound, elegantní světlou hlavou obrácenou ke scéně hrozící katastrofy. Pes klidně zvedl čumák trochu výš a vytvořil tak neviditelné jistící lano, které posunulo klučinu o několik centimetrů zpátky k rovnováze. Chlapeček byl teď ve větším bezpečí, ale to, co pták říkal, bylo svůdné. Rozpřáhl ruce a pomyslel si: Ano! Létat!

David neslyšel, jak si jeho bratr myslí „létat!“ Vzhlednout ho přimělo něco jiného. Hlas. Prst na rameni. Dotek rtů na uchu.

**Tak takhle tedy začínáme. Jeden chlapec na pokraji smrti. Druhý na pokraji něčeho mnohem složitějšího.**

Jakmile David vzhlédl, po jediném pohledu pochopil situaci, vykřikl: „*Charlie!*“ a vrhl se přes pokoj. Popadl dítě za kapuci pyžamka s Batmanem, sevřel ho v náručí, div mu nepolámal žebra, a svezl se s ním k zemi, chlapcovu tvář přitisknutou bezpečně pod svou bradou.

\*\*\*\*\*

David se s bušícím srdcem odvrátil. Nemělo cenu snažit se komunikovat s ročním dítětem. I kdyby Charlie měl dostatečně bohatý slovník, nebyl by dokázal na bratrovu otázku odpovědět. Charlie udělal, co udělal, protože byl ještě hloupé dítě, příliš hloupé, než aby vědělo, že ptáci nemluví a lidé nemohou létat.

Proboha, říkal si v duchu David. Kdybych byl o dvě vteřiny pomalejší, byl by teď mrtvý. Můj bratr by byl mrtvý, ale *já* bych byl zničený, zdrcený, ubitý výčitkami a vinou a celý zbytek života by všichni všude šeptali: *To je ten kluk, co zabil svého bratra.*

Dvě vteřiny. Jen dvě vteřiny stály mezi normálním každodenním životem a naprostou totální katastrofou.

Ztěžka se posadil, hlava se mu točila. Proč mu tohle nikdy nedošlo? Mohl by spadnout do kanálu, umřít na mrtvici. Autonehoda by mu mohla přervat míchu. Mohl by chytit ptačí chřipku. Mohl by na něj spadnout strom. A taky jsou tu komety. Zabijácké včely. Cizí armády. Potopy. Masové vrahové. Je tu zahrabaný jaderný odpad. Etnické čistky. Invaze mimozemšťanů.

Letecké havárie.

Najednou všude, kam se po díval, viděl nějakou katastrofu, krveprolití, konec planety, zničení lidského rodu, nemluvě už (abychom přesně určili zdroj jeho obav) o možné bolesti a utrpení, které by mohly postihnout jeho samého.

Kdo vymyslel tenhle chmurný scénář?

Ale ať to byl (nebo nebyl) kdokoli (cokoli), David přímo cítil, jak se v něm usazuje černá zlovůle, jak se uhníždí jako zlý dravý pták, jak se ostrými drápy zarývá hluboko do rozklepaného šedého rosolu jeho vyděšeného mozku. Přitáhl si bratra do náruče, přivinul ho k sobě, přitiskl rty na dětskou tvářičku.

Co kdyby...!

Docela ho pohltilo co kdyby. Jako závaží se mu omotalo kolem kotníků a táhlo ho pod hladinu.

#### OTÁZKY:

- 1) Na co se Charlie díval z okna?
- 2) Kolik času podle Davida stálo mezi normálním každodenním životem a naprostou totální katastrofou?
- 3) Co měl na sobě Charlie?
- 4) Proč se David o Charlieho bál?

#### ÚKOLY:

- 1) David si představuje ohrožení života na každém kroku. Vyškrtejte z níže uvedeného soupisu tragédií ty, které David nejmenoval

útok zabijáckých včel – pád do kanálu – zemětřesení – autonehoda – potopa – etnická čistka – letecká

katastrofa – prasečí chřipka – pád stromu – požár domu – invaze mimozemšťanů – ptačí chřipka

- 2) David zvažuje „CO KDYBY...“ Navážeme na tuto jeho úvahu. Zamyslete se a odpovězte na otázku, co byste dělali, kdybyste:
  - a. polkli minci? \_\_\_\_\_
  - b. šlápli na hřebík? \_\_\_\_\_
  - c. zašpinili maminkiny oblíbené šaty? \_\_\_\_\_
  - d. rozbili talíř po babičce? \_\_\_\_\_
  - e. zaspali v den pololetních písemek? \_\_\_\_\_

- 3) Představte si, že jste to vy, kdo utváří osud. Napište cokoli, co byste udělali, abyste mu do života vnesli přesvědčení, že katastrofa nečihá na každém kroku. Popřemýšlejte, jak byste ho psychicky podpořili.

---

---

---

---

---

---

## SEZNAM PŘÁNÍ

EDIN COLFER (1965)

„Nepřestanu psát, dokud lidé nepřestanou číst nebo dokud se nezblázním.“

Eoin Colfer je současný irský spisovatel. První příběhy psal již na základní škole. Na svém kontě má mnoho úspěšných děl, nejvíce ho proslavily příběhy o Artemisi Fowlvi.

Příběh plný napětí a ironie nás seznamuje s osudem čtrnáctileté Meg Finnové. Tato mladá dívka dostane šanci najít ve svém srdci víc dobra a pomoci jednomu osamělému muži splnit jeho přání.

---

Meg Finnová vyletěla ze záhroby rovnou do křesla Lowrieho McCalla. A protože už si nemyslela **DÍRA**, bylo pro ni stejně neprostupné jako pro vás nebo pro mě. Pružiny křesla na protest zasténaly a křeslo se roztočilo na kovových kolečkách.

Lowrie neupadl ohromením. Upadl proto, že mu křeslo vyrazilo z ruky hůl. Svezl se na podlahu a cestou se pokusil zachytit knihovny. Nebyl to dobrý nápad. Poličky byly nahoře těžší než dole, takže se snadno naklonily víc, než dokázaly samy vyrovnat, a na starce se sesypaly.

Následovalo několik všeobecně zmatených okamžiků. Meg omámeně hleděla na oblaka prachu stoupající z prastarého polštáře. Prach. Skutečný prach. Ze skutečného světa. Byla zpátky. Možná nikdy ani neodešla. To křeslo rozhodně bylo skutečné. Takže možná teorie: Výstřel z Krkounovy brokovnice ji prohodil Lowrieho oknem a křeslo zbrzdilo její pád. Hmmm. To sotva. Tahle logika byla trochu děravá. Ale stejně se tomu dalo uvěřit skoro snáz než tomu, že prostoupila zdí tunelu, že měla fialovou spektrální stopu, že se potkala s blekotavou můrkou a vůbec všemu tomu ostatnímu.

Lowrie se konečně dokázal soustředit.

„Ty!“ hekl zpod hromady *National Geographic*. „Meg Finnová!“

„Hmm?“ broukla Meg nepřítomně.

„Ale vždyť ty jsi mrtvá! Viděl jsem tělo!“

No dobře. Další teorie v háji.

„Moje tělo?“

„Jo. Hezký pohled to tedy nebyl.“

Meg se bolestně ušklíbla. Když ji seškrabali z té nádrže, asi byla v pěkném stavu.

„Jak vypadal můj obličej?“

„Moc zubů ti nezbylo.“

V té chvíli Lowriemu došly dvě věci. Zaprvé, povídá si tady s mrtvým člověkem. Zadruhé, nemůže dýchat!

\*\*\*\*\*

Meg si zase vzpomněla na tunel. „Ale my za svoje zločiny platíme. To mi věřte.“

„Co ten druhý? Ten je v... Ten je dole?“

„Jo,“ kývla Meg.

„A jaký trest máš ty?“

„Jsem tady a poslouchám vás, ne?“

„Ha ha ha. Úžasně vtipná. No, jsem rád, že bereš smrt tak klidně.“

Meg si povzdechla. „Já jsem ještě živá. Jenom jinak. A on můj život beztak nebyl žádná sláva.“

Lowrie zachmuřeně kývl. Tenhle pocit znal.

„Můžu se vás na něco zeptat?“

Lowrie podezíravě kývl. „Snad jo.“

„Co s vámi je?“

Starý muž zbledl. „Co to má být za otázku?“

„No, včera večer, když jsme se... spojili... cítila jsem ve vás něco. Já nevím, ale něco špatného.“

Lowrie se ušklíbl. „Něco špatného? Mohla bys mi to přeložit do normální řeči?“

„Špatného, temného... já nevím. Nejsem doktor.“

„Ale nepovídej. Nejsi?“  
 „Hele, zapomeňte na to,“ naštvala se Meg. „Mrzí mě, že jsem se ptala.“  
 Lowrie si zamnul jizvu na noze. „Srdce,“ řekl. „Ta stará pumpa dodělává.“  
 „Chcete říct...“  
 Stařec lítostivě kývl. „Jo. Pár měsíců. Nanejvýš šest.“  
 Meg na něj zamžourala. „Nedělejte si starosti. Modrá aura. Rovnou na Výsosti.“  
 „Mně nedělá starosti příští život, ale tenhle.“  
 „Jenže na to je trochu pozdě.“  
 „Ty nic nechápeš. Vy mladí! Nemohla bys aspoň jednou v životě... nebo ve smrti – to je fuk, zkrátka nemohla bys sklapnout a poslouchat?“  
 Meg spolkla nepříjemnou odpověď. Dokonce i zlé myšlenky způsobovaly, že jí aura začala rudě jiskřit.  
 „No dobře, poslouchám.“  
 Lowrie vytáhl z kapsy županu blok se spirálou.  
 „Můj život byl katastrofa. Celý. Nemám za sebou ani jeden světlý okamžik, na který bych vzpomínal. Od svatby s tou násoskou Norou do chvíle, kdy mi ta bestie okousala nohu.“  
 „Něco přece být muselo.“  
 Lowrie zavrtěl hlavou. „Ne. Zpackal jsem celých šedesát osm let. Všechna rozhodnutí, která jsem udělal, byla špatně. Všechna do jednoho.“

#### OTÁZKY:

- 1) Jaké postavy v příběhu sledujeme?
- 2) Co Lowrie odpovídá Meg, když se ho ptá, jak vypadal její obličej?
- 3) Jak Lowrie popisuje svůj život?
- 4) Jaký problém se zdravím má Lowrie?

#### ÚKOLY:

- 1) Sepište svůj seznam 7 přání, která si chcete v životě splnit.

1. \_\_\_\_\_
2. \_\_\_\_\_
3. \_\_\_\_\_
4. \_\_\_\_\_
5. \_\_\_\_\_
6. \_\_\_\_\_
7. \_\_\_\_\_

- 2) Představte si, že vaše duše má možnost vejít do těla nějaké slavné osobnosti. Kdo by to byl a proč?

---



---



---



---

## SLAVÍK A RŮŽE (Šťastný princ a jiné příběhy)

OSCAR WILDE (1854 – 1900)

*„Ten, kdo čte, žije s každou další knihou život navíc. Kdo nečte, má jen ten svůj.“*

Anglický spisovatel irského původu, celým jménem Oscar Fingal O'Flahertie Wills Wilde, byl básník, prozaik i dramatik, jeden z nejvýznamnějších představitelů dekadence. Ovlivnil vývoj moderní autorské pohádky. Žil značně nekonformně, své okolí často provokoval.

Tento soubor moderních pohádek je skutečně významné dílo. Autorova moderní pohádka je ovlivněna Andersenem. Wilde v ní prosadil svůj osobitý styl a přístup k příběhu. Nalezneme v nich jemný humor a ironii a originální poetiku.

---

„Zítřka princ pořádá ples,“ šeptal student, „a moje láska bude v dvorní družině. Když seženu rudou růži, budu ji smět svírat v náručí, ona si položí hlavu na mé rameno a její ručka vklouzne do mé dlaně. Ale v zahradě není jediný květ, já budu sedět sám v koutě a ona mě mine. Nezavadí o mě pohledem, a mně pukne srdce.“

„Ano, tak má vypadat zamilovaný člověk,“ řekl slavík. „Nejradši zpívám o jeho soužení, má radost je jeho bolest. Láska musí být nádherná věc. Mnohem vzácnější než smaragdy a dražší než nejhezčí opály.“

\*\*\*\*\*

Ale slavík rozuměl tajemství studentova smutku, tiše seděl na dubu a přemýšlel o záhadách lásky. Pak mrštně roztáhl hnědá křidélka a vznesl se do vzduchu. Míhl se hájem jako stín a jako stín proklouzl zahradou.

Tam, uprostřed trávníku, stál pěstěný růžový keř. Slavík k němu zamířil a usedl na větvíčku.

„Když mi dáš rudou růži,“ zacvrlikal, „zaspívám ti svou nejsladší píseň.“

Ale keř potřásl hlavou. „Mé růže jsou bílé,“ odpověděl, „bílé jako mořská pěna a bělejší než sníh na vrcholcích hor. Ale zkus se zeptat bratra, který obepíná ciferník starých slunečních hodin, ten ti možná splní tvé přání.“

Slavík tedy zamířil k růžovému keři, který obrůstal zašlý ciferník. „Když mi dáš rudou růži,“ zacvrlikal, „zaspívám ti svou nejsladší píseň.“

Ale keř zavrtěl hlavou. „Mé růže jsou žluté,“ odpověděl, „žluté jako vlasy mořské víly, která sedí na jantarovém trůně, a žlutější než narcisy, které kvetou na louce, než přijde sedlák s kosou. Ale zeptej se bratra, který roste pod studentovým oknem, ten ti snad splní tvé přání.“

A tak slavík zamířil k růžovému keři, který se pnul po zdi pod studentovým oknem. „Když mi dáš rudou růži,“ zacvrlikal, „zaspívám ti svou nejsladší píseň.“

Ale keř zavrtěl hlavou. „Mé růže jsou sice rudé,“ odpověděl, „rudí jako nožky holubic a krvavější než vějíře korálových útesů, které se navěky vlní v mořských hlubinách. Ale zima mi zmrazila žíly, mráz spálil poupata a vichřice polámala větve, takže letos už nebudu kvést.“

„Jediná růže je vše, co potřebuji,“ naléhal slavík, „jedna jediná růže! Copak neexistuje způsob, jak ji mohu získat?“

„Jeden znám,“ posmutněl keř, „ale je příliš krutý, já nemám odvahu ti o něm říct.“

„jen vyprávěj,“ prosil slavík, „nebojím se.“

„Kdo touží po rudé růži,“ vzdychl keř, „musí ji vytvořit z hudby za měsíčního světla a skropit krví vlastního srdce. Musel bys zpívat se srdcem přitisknutým k trnu. Musíš zpívat celou noc. Trn ti probodne srdce, teplá krev probudí mé žíly a stane se mou.“

„Smrt je vysoká cena za jednu růži!“ vykřikl slavík, „a život je příliš drahý. Je příjemné hovět si v zeleném háji a sledovat slunce v zlatém a měsíc v perlovém kočáře. Sladce voní hloh, stejně sladké jsou zvonky skryté v údolí i vřes, který se vlní na kopci. Ale láska je lepší než život, a co znamená ptačí srdce

ve srovnání se srdcem člověka?“ Roztáhl hnědá křídélka a vznesl se do vzduchu. Jako stín se mihl zahradou a jako stín proklouzl hájem.

OTÁZKY:

- 1) Jak vnímáte slavíka? Jak byste ho charakterizovali?
- 2) Co odpověděl slavíkovi druhý keř?
- 3) Proč se student trápí?
- 4) Co je podle slavíka lepší než život?

ÚKOLY:

- 1) Slavík a růže je autorskou pohádkou. Najděte v textu nějaký znak pohádky.

---

---

- 2) Najděte v ukázce alespoň tři přirovnání.

a. \_\_\_\_\_

b. \_\_\_\_\_

c. \_\_\_\_\_

- 3) Napište pár vět písni, kterou mohl slavík zpívat, když čekal na svou rudou růži.



---

---

---

---

---

---

---

---

## ŠEROKRAJ

ISOBELLE CARMODY (1958)

*„Když člověku narostou křídla, ztratí touhu.“*

Australská spisovatelka Isobelle Carmody dnes patří mezi nejvýznamnější australské tvůrce fantasy. Svě mladší sourozence jako nejstarší zvládala tak, že jim vyprávěla strašidelné příběhy. Dnes má na kontě mnoho úspěšných titulů a je držitelkou několika australských ocenění.

Šerokraj byl inspirován Prahou, kde spisovatelka svého času pobývala. Je to příběh o bolesti a smutku, o odvaze a síle naděje.

---

„Jacku!“

Při pomýšlení, že se vítr naučil volat jeho jméno, se Jack zachvěl. Nevěděl, jak dlouho už tam stojí a objímá sloup, ale byl celý prokřehlý zimou. Lunapark ležel hluboko pod ním a kolem něj bouřilo divoké povětrí.

„Jacku!“

Tentokrát se podíval, protože hlas větru nemohl znít tak vyděšeně.

Pohlédl dolů a uviděl, jak za ním šplhá tatínek. Vrátil se snad do skutečného světa, nebo se otec už konečně dostal do Šerokraje?.

„Jacku, nehýbej se. Jdu si pro tebe.“

„Je to moje vina, že zemřela. Měl jsem ji zachránit,“ plakal Jack. Mrazivý vítr mu měnil slzy na tvářích v tvrdé ledové krupky.

„Nebyla to tvoje vina, že zemřela. Vůbec to nebyla tvoje vina. Maminka byla už dlouho předtím nemocná.“

Táta už byl u něho. „Chytni se mě kolem krku.“

„Já ji nezachránil. Neměl jsem ji nechat jít do šerověže.“

„Ona tam ale putovala celý život, synku,“ zašeptal tatínek s ústy přitisknutými k jeho tváři. „Obejmi mě. Prosím tě.“

Jack se zahleděl do otcovy vrásčité tváře a pomyslel si, že vypadá unaveně a vyděšeně. Matně ho napadlo, že se otec bojí o něj. Zdálo se mu, že slyší vlkouny, a přál si, aby byl raději spadl s matkou než muset znovu opakovat otcí, že se mu ji nepodařilo zachránit.

„Opustila tě, protože tě milovala...“ řekl.

Otcí škublo ve tváři, jako by ho někdo udeřil. Nespustil z něj však pohled a dál se mu upřeně díval do očí. „Milovala mě, jak jen mohla, ale bylo to pro ni těžké. Když byla malá, neměli ji rádi, a ona se sice postupně naučila mě milovat a věřit v mou lásku, ale nakonec onemocněla z toho smutku, která cítila celý život, protože ji jako malou holčičku nikdo nemiloval. Vydala se do šerověže, aby tomu smutku unikla.“

### OTÁZKY:

- 1) Kde se nacházel Jack, když ho tatínek volal?
- 2) Z čeho Jackova maminka onemocněla?
- 3) Proč se Jack trápí?

### ÚKOLY:

- 1) Napište, kdo mohou být vlkouni a jak vypadají.
- 
-

- 2) Zde máte celou stránku na tu, abyste namalovali, jak si vy představujete místo s názvem Šerokraj. Fantazii se meze nekladou.



## USNULA JSEM

TOMÁŠ HOLEČEK (1979)

*„Smích je jedna z nejhezčích a nejmocnějších věcí na světě.“*

Tomáš Holeček je současný český scenárista a dramaturg.

Autor sepsal knihu na základě námětu mexického scenáristy Jorgeho A. Estrady. Příběh nás zavádí k malé Miroslavě, která se dostane do říše mrtvých.

---

Miroslava se dostala daleko do středu hřbitova na mírné návrší, kde je nejstarší hrob. Jenže tam Miroslava nemíří, dojde ke hrobu, který stojí na konci cestičky až u hřbitovní zdi. Je na něm napsáno Doña Josefina a jeho výzdoba je docela skromná, jednoduchá mozaika ze střípků černých a bílých dlaždic, žádné barvy. Fotografie je také černobílá, je na ní starší dáma s šedivými vlasy staženými do dvou drdolů po stranách hlavy a s pichlavýma očima. Ale v květináči na jejím hrobě je krásná květina s velkými růžovými květy. Miroslava si sedne na hrob a přičichne k ní. Těžká nasládlá vůně ji omámí. Zdály k ní doléhá kněžův monotónní zpěv. Miroslava musí zívnout, víčka má tak těžká. Jen na chvíli si opře hlavu o ozdobnou část hrobu a bude se chvíli dívat. Odpočine si

Slunce se šplhá výš po obloze, hřbitovem Obregón povívá lehký větřík a tam na hrobu blízko zdi usíná Miroslava.

„Mňau,“ uslyší najednou Miroslava. Pomalu otevře oči, překvapená, kde se na hřbitově vzala kočka. Jenže to jí čeká velké překvapení. Když konečně protře oči a zaostří na okolní předměty, zjistí, že už nesedí na hrobě na hřbitově Obregón, ale v něčím domku. Je tu sama.

\*\*\*\*\*

Do místnosti vjede na kolečkovém křesle žena z fotografie – Doña Josefina. Miroslava se jí podívá do obličeje a teď už se opravdu klepe strachy.

\*\*\*\*\*

„Co tu chceš?“ křikne Doña Josefina. „A kdo vůbec jsi?“

„Jsem Miroslava, loučíme se s tetou, co je v nebi,“ dostane ze sebe rychle Miroslava. „Já jsem jenom na chvíli odešla, sedla jsem si na hrob a...“

„... usnula jsi, vid’?“ Miroslava kývne.

„Ty hloupá, copak nevíš, že na hrobě nesmíš usnout? Kdo usne na hrobě, propadne se do země mrtvých, to ví přece každý, asi až na tebe, ty hloupá.“ A ozve se její skřípavý smích.

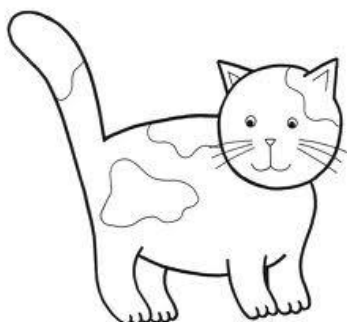
Do Miroslavy jako by uhodil blesk. Země mrtvých, tak takhle to tedy je. Proto kočka a Doña Josefina vypadají jako smrtky o svátku mrtvých, proto je tu takový tma a divý vzduch. Miroslava si konečně uvědomila, co se děje. Jak mohla být tak neopatrná, proč jí to nikdo neřekl? Doña Josefina rychle popojede dovnitř a chytne Miroslavu za ruku. Její ruka je kostnatá a studená, až se Miroslava celá otřese.

### OTÁZKY:

- 1) Proč byla Miroslava na hřbitově?
- 2) Vůně čeho Miroslavu omámila?
- 3) Jak se hřbitov jmenuje?
- 4) Co se stane těm, kdo usnou na hřbitově?
- 5) Koho Miroslava potkala v zemi mrtvých?

ÚKOLY:

- 1) Vyberte, která kočka by mohla být ta, kterou má Doňa Josefina v zemi mrtvých.



- 2) Pokračujte v příběhu. Následující věty smysluplně uspořádejte, ke každé připište číslici.

- Miroslava se vytrhne Josefině a uteče otevřenými dveřmi ven. \_\_\_\_
- Silák Miroslavu vezme k bratrům Obregónům, kteří ji mají sdělit, jak se dostat do říše živých. \_\_\_\_
- Doňa Josefina Miroslavě oznámí, že jí musí sloužit navždy, když usnula právě na jejím hrobě. \_\_\_\_
- Miroslava utíká přes hřbitov a pozoruje, že místo hrobů jsou tu malé domečky.
- Miroslava musí vypít první slzu umrlce, než poslední hrst hlíny zasype rakev a než zvony utichnou. \_\_\_\_
- Muž jménem Silák nabídne Miroslavě pomoc. \_\_\_\_

3) Popište Doňu Josefinu tak, jak podle vás vypadá.

---

---

---

---

---

## VOLÁNÍ NETVORA

PATRICK NESS (1971)

*„Utváří nás rozhodnutí, která děláme.“*

Patrick Ness je americký spisovatel a novinář, který v současnosti žije v Londýně. Vydal několik románů.

Autorkou námětu je Siobhan Dowdová. Té knihu věnoval, dokončil ji po její smrti. Kniha získala ocenění jako Carnegieho medaili a medaili Kate Greenawayové za rok 2012. Několikrát byla zařazena mezi nejlepší tituly pro děti a mládež roku 2011.

---

Když se vrátil ze školy, babička seděla v obýváku na pohovce a už na něj netrpělivě čekala.

„Musíme si spolu promluvit,“ řekla, ještě než Conor stačil zavřít dveře. Ten zvláštní pohled, jakým se na něj dívala, Conora zarazil a z jejího nečitelného výrazu ho rozbolelo břicho.

„Co se stalo?“ zeptal se.

Babička se dlouze, hlasitě nadechla a podívala se z okna ven, jako kdyby sbírala síly k něčemu důležitému. V tu chvíli mu připomínala dravce. Jestřába, co by klidně popadl nevinnou ovci do pařátů a odnesl ji pryč.

„Maminka musí znovu do nemocnice,“ řekla. „Budeš proto bydlet pár dní u mě. Teď běž a sbal si věci.“

Conor zůstal stát jako opařený. „A co jí je?“

Babička vykulila na vteřinu oči, jako by nemohla uvěřit jeho neskutečně tupému dotazu, ale hned pokračovala. „Má hrozně bolesti. Větší, než by měla mít.“

„Vždyť proti nim bere léky,“ namítl Conor, ale babička spráskla ruce tak prudce, až to s ním trhlo.

„Ano, ale pořád to k ničemu nevede, Conore,“ utla ho rázně a Conorovi se zdálo, že se místo na něj dívá kamsi do dálky. „Léky, které bere, přestaly zabírat.“

„Jak to?“

Babička spráskla ještě párkrát ruce, jako kdyby zkoušela, jestli to bolí. Znovu se podívala z okna, a stále sverepě mlčela. Nakonec vstala a uhladila si sukni.

„Máma je nahoře v pokoji,“ řekla. „Chtěla by s tebou ještě mluvit.“

\*\*\*\*\*

Objala ho a paže měla hubeňounké, tenčí než kdy dřív. Mámina měkká náruč se kamsi vytratila. Mlčela, jen ho chvíli držela a Conor se mezitím díval u okna. Po chvíli se otočila k oknu i ona.

„Jmenuje se tis, víš?“ podotkla do ticha.

Conor obrátil oči v sloup, ale nemyslel to zle. „Ano, mami, to jsi mi říkala už nejmíň stokrát.“

„Pohlídáš mi ho, až budu pryč?“ zeptala se. „Ať ho tam najdu, až se vrátím.“

Conor pochopil, že máma naznačuje, že se určitě vrátí, proto přikývl a dál se s ní díval na ten strom.

Který zůstal stromem, ať ho s mámou pozorovali, jak dlouho chtěli.

\*\*\*\*\*

„Nemoc postupuje rychleji, než se čekalo, srdíčko,“ šeptala a skoro se dusila. Z toho podivného chroptění, které máma nyní vydávala, padl na Conora takový strach, až ho rozbolelo břicho. Byl rád, že od snídaně nic nejedl.

„Ale,“ pravila máma sice tlumeně, ale pořád ještě s úsměvem, „doktoři chtějí vyzkoušet ještě jeden nový lék. Tahle medicína má být moc účinná.“

„Proč ji nezkusili už dřív?“ divil se Conor.

„Pamatuješ na celé to léčení?“ zeptala se ho. „Na to, jak jsem přišla o vlasy a chtělo se mi stále zvracet?“

„Ano.“

„Tak tenhle lék se používá, až když ta předešlá léčba nezabere,“ vysvětlovala. „Doktoři ho mohli nasadit dřív, ale nepředpokládali, že to bude potřeba.“ Sklopila zrak. „Nevěřili, že budou muset přistoupit k této variantě tak brzy.“

„To znamená, že je pozdě?“ zeptal se Conor. Vypustil slova z úst, aniž by věděl, co říká.

„Ne, Conore,“ zarazila ho. „Takhle neuvažuj. Není pozdě. Nikdy není pozdě.“

„Víš to jistě, mami?“

Usmála se. „Věřím každému slovu, které ti tu říkám,“ řekla trošku pevnějším hlasem.

Conor si vzpomněl na netvorova slova. *Víra je celá polovina zdraví.*

\*\*\*\*\*

„Nechci, abys odešla.“ Jakmile vyřkl tato slova, vyhrkly mu do očí slzy. Nejdřív jich skanulo pár, potom tekly proudem.

„Já vím, miláčku,“ zašeptala s námahou maminka. „Já vím.“

Conor si uvědomoval, jak ho netvor podpírá a pomáhá mu dál stát na nohou.

„Nechci, abys mi odešla,“ řekl znovu.

Víc už říkat nemusel.

Naklonil se nad postel a objal ji.

Pevně ji sevřel v náručí.

#### OTÁZKY:

- 1) U koho musel Conor být, když šla maminka do nemocnice?
- 2) Proč musela maminka znovu do nemocnice?
- 3) Jak se jmenuje strom, na který se Conor s maminkou díval?

#### ÚKOLY:

- 1) Zaznamenejte svou domněnku, kdo je netvor a proč je v názvu zmíněno jeho volání.

---

---

---

---

---

---

- 2) Popište Conorovy pocity.

---

---

---

## ZLODĚJKA KNIH

MARKUS ZUSAK (1975)

„I smrt má srdce.“

Markus Zusak je současný australský autor, který napsal již několik úspěšných a oceňovaných románů.

Zlodějku knih Markus Zusak napsal díky vypravování své matky, která prožila válku v Mnichově a bombardování města. Příběh nás uvádí do roku 1939 do nacistického Německa a seznamuje nás s dívkou Liesel, která prožívá nelehké dětství. Knihu Zusak věnoval svým rodičům.

---

Ano, bylo bílo.

Jako by se celá zeměkoule oblékla si do sněhu. Jako by si ho natáhla, tak jako si natahujete svetr. Podél kolejí se táhly stopy, hluboké po holeně. Stromy přes sebe přehodily ledové houně.

A někdo umřel, jak jste asi uhádli.

Nemohli ho jen tak nechat ležet na zemi. Teď by to sice nebyl problém, ale trať před nimi se měla co nevidět uvolnit a vlak bude muset jet dál.

Byli tam dva průvodčí

Byla tam matka a její dcera.

Jedno mrtvé tělo.

Matka, dcera a mrtvolka byly zarytě tiché.

„A co jinýho bych měl asi podle tebe dělat?“

Jeden průvodčí byl vysoký, druhý malý. Ten vysoký vždycky mluvil první, i když to tam neměl na povel. Podíval se na toho menšího, kulatějšího. Na toho se šťavnatě červeným obličejem.

„No jo,“ zněla odpověď, „ale nechat je tu jen tak přece nemůžeme?“

Dlouhána přecházela trpělivost. „Proč ne?“

A ten malý toho měl najednou sakra dost. Podíval se nahoru, tomu velkému na bradu, a zařval: „*Spinnt du?* Jseš blbej?“ Hrůza v jeho tvářích kynula. Kůže se mu roztahovala. „Jdem,“ zavelel, a plahočil se sněhem. „Když budem muset, všechny tři je zpátky odtáhnem. Oznáíme to další stanici.“

Pokud jde o mě, už jsem stačila udělat tu nejzákladnější ze všech chyb. Ani vám nedokážu vylíčit, jak strašně jsem byla sama sebou zklamaná. Přitom jsem ze začátku dělala všechno správně:

Pozorně jsem sledovala oslepující sněhobílé nebe za oknem jedoucího vlaku. Úplně jsem ho vdechovala, ale i tak jsem se zakolísala. Nevydržela jsem – začalo mě to zajímat. To děvče. Přemohla mě zvědavost, a já si povolila zůstat tak dlouho, jak mi to rozvrh dovolí, a dívala jsem se.

O dvacet tři minut později vlak zastavil, a já vystoupila s nimi.

Malou duši v náručí.

Postavila jsem se trochu stranou, napravo.

\*\*\*\*\*

Nikdy nezapomenu na první den v Osvětimi, na první návštěvu v Mauthausenu. Tam jsem je, jak šel čas, sbírala taky zpod vysoké skály, když se jim strašlivě zhatil pokus o útěk. Zbýla z nich rozbitá těla a mrtvá laskavá srdce. Ale pořád to bylo lepší než plyn. Některé jsem zachytila na půl cesty dolů. Držím tě, říkala jsem si, když jsem jejich duše nadlehčovala ve vzduchu, zatímco zbytek jejich bytosti – jejich fyzické schránky – se řítily k zemi. Všichni byli lehčí jako prázdné ořechové skořápky. Nebe tam bylo začouzené, zápach jako z kamen, přesto tolik studený.

Chvěju se, když si na to vzpomenu – a pokouším se odvybavit si to.

Dýchám si do dlaní teplý vzduch, aby se zahřály.

Je ale těžké udržet je teplé, když se ty duše pořád chvějí.

„Bože.“

Vždycky pronesu to jméno.

„Bože.“

Dvakrát to říkám.

Pronesu jeho jméno v marné snaze tomu porozumět. „Ale ty tu nejsi od toho, abys rozuměla.“ Odpovídám si sama. Bůh nikdy nic neříká. „Myslíte si, že jste jediní, komu neodpovídá? „Ty jsi tu od toho...“ a to se přestávám poslouchat, protože, řekněme si to otevřeně, se mám plné zuby. Když se pustím do takových myšlenek, hrozně mě to vyčerpává, a já si nemůžu dovolit dopřávat si únavy. Žene mě to dál, protože to možná neplatí pro každého, ale pro velkou většinu ano – totiž že smrt nikomu nepočká – a když už počká, tak obvykle ne moc dlouho.

#### OTÁZKY:

- 1) Kdo je podle vás vypravěčem? Podle čeho tak soudíte?
- 2) Ve které době se příběh může odehrávat? Na základě kterých prvků budeme vyvozovat závěr?
- 3) Kolik postav vystupuje v první části ukázky?
- 4) Má vypravěč v příběhu i jinou roli?
- 5) Jaký jiný jazyk kromě českého naleznete v textu? Uveďte příklad.

#### ÚKOLY:

- 1) Zatrhněte v textu pasáž, která vás něčím zaujala, oslovila, a napište k ní své osobní vyjádření.

---

---

---

---

- 2) Charakterizujte vypravěče příběhu.

---

---

---

- 3) Zamyslete se a zkuste zdůvodnit, pro si autor vybírá právě téma smrti pro svůj příběh?

---

---

---







## LITERATURA

- Hugo story: Oceněné povídky z let 1955-1961*. 1. vydání. Praha: Winston Smith, 1993. 343 s. ISBN 80-85643-20-0.
- ANDERSEN, H. CH. *Pohádky a povídky. I*. 3. Vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1956. 311 s.
- ALMOND, D. *Hra na smrt*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 2010. 168 s. ISBN 978-80-204-2331-3.
- CARMODYOVÁ, I. *Šerokraj*. 1. vydání. Praha: Marie Chřibková, 1999. 147 s. ISBN 80-902443-8-6.
- COLFER, E. *Seznam přání*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2006. 211 s. ISBN 80-00-01903-5.
- ESTRADA, J. E. – HOLEČEK, T. *Usnula jsem*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2010. 76 s. ISBN 978-80-00-02689-3.
- GAARDER, J. *Dívka s pomeranči*. 2. vydání. Praha: Albatros, 2012. 158 s. ISBN 978-80-00-03051-7.
- GAIMAN, N. *Hvězdný prach*. 2. vydání. Frenštát pod Radhoštěm: POLARIS, 2006. 246 s. ISBN 80-7332-077-0.
- KING, S. *Dračí oči*. 2. vydání. Praha: Beta, 2007. 246 s. ISBN 978-80-7306-287-3.
- LINDGRENHOVÁ, A. *Bratři Lvi srdce*. 3. upravené vydání. Praha: Albatros, 2008. 151 s. ISBN 978-80-00-01966-6.
- MARTIN, G. R. R. *Ledový drak*. 1. vydání. Praha: Triton, 2008. 108 s. ISBN 978-80-7387-175-8.
- NESS, P. *Volání netvora*. 1. vydání. Brno: JOTA, 2012. 216 s. ISBN 978-80-7462-151-2.
- PROCHÁZKOVÁ, I. *Mýši patří do nebe... ale jenom na skok*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2006. 103 s. ISBN 80-00-01558-7.
- ROSOFFOVÁ, M. *S osudem v zádech*. 1. vydání. Praha, Mladá fronta, 2010. 208 s. ISBN 978-80-204-2133-3.
- ROWLINGOVÁ, J. K. *Bajky barda Beedleho*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2008. 123 s. ISBN 978-80-00-02284-0.
- ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a tajemná komnata*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2008. 286 s. ISBN 978-80-00-02223-9.
- ŘEŘICHOVÁ, V. a kol. *Literatura pro děti a mládež anglicky mluvících zemí*. Olomouc: Hanex, 2008. 488 s. ISBN 978-80-7409-019-6.
- SALINGER, J. D. *Kdo chytá v žitě*. 2. vydání. Praha: Knižní klub, 2010. 189 s. ISBN 978-80-242-2678-1.
- SACHAR, L. *Díry aneb Tajemství Zeleného jezera*. 1. vydání. Praha: Euromedia Group, Knižní klub, 2002. 208 s. ISBN 80-242-0796-6.
- SCHMITT, E-E. *Oskar a růžová paní*. 1. vydání. České Budějovice: Garamond, 2006. 104 s. ISBN 80-86955-26-5.
- TOLKIEN, J. R. R. *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*. 1. vydání. Praha: Argo, 2005. 250 s. ISBN 80-7203-722-6.
- WILDE, O. *Šťastný princ a jiné příběhy*. Praha: Andrej Šťastný, 2007. 142 s. ISBN 978-80-86739-32-8.
- ZUSAK, M. *Posel*. 1. vydání. Praha: Argo, 2012. 350 s. 978-80-257-0510-0.
- ZUSAK, M. *Zlodějka knih*. 1. vydání, dotisk. Praha: Argo, 2009. 526 s. ISBN 978-80-257-0188-1.

## ANOTACE

<b>Jméno a příjmení:</b>	Bc. Eva Ludvíková
<b>Katedra:</b>	Katedra českého jazyka a literatury
<b>Vedoucí práce:</b>	Mgr. Jaroslav Vala, Ph.D.
<b>Rok obhajoby:</b>	2015

<b>Název práce:</b>	Tematika smrti v literatuře třetího tisíciletí: didaktická interpretace vybraných literárních děl pro děti a mládež
<b>Název v angličtině:</b>	Theme of death in the literature of the third millennium: a didactic interpretation of selected literary works for children and youth
<b>Anotace práce:</b>	Diplomová práce se zabývá didaktickou interpretací současných literárních děl pro děti a mládež s tematikou smrti. Cílem práce bylo seznámení s nahlížením na smrt v lidském životě a se smrtí jako literárním fenoménem od literatury nejstarší po současnou, dále didaktická interpretace vybraných literárních děl pro děti a mládež a postihnoutí tematiky smrti v jednotlivých dílech a vytvoření čítanky, která za pomoci vhodně zvolených ukázek textů a vytvořených otázek a úkolů směřuje k rozvoji čtenáře nejen z hlediska chápání smrti.
<b>Klíčová slova:</b>	didaktická interpretace, literatura pro děti a mládež, dětský čtenář, smrt, tematika smrti, Markus Zusak, Zlodějka knih, Eric-Emmanuel Schmitt, Patrik Ness, Jostein Gaarder, čítanka
<b>Anotace v angličtině:</b>	The master thesis focuses on didactic interpretation of contemporary literary works for children and young adults with the theme of death. The aim of the thesis was to become familiar with the way of looking at death in human lives and with death as a literary phenomenon in literature from ancient times until now. Also didactic interpretation of selected literary works for children and young adults is introduced with the aim of capturing the theme of death in the individual works, as well as a reading-book which will, thanks to appropriately selected samples of texts and created

	questions and tasks, lead to personal development of the reader not only with respect to understanding death as such.
<b>Klíčová slova v angličtině:</b>	didactic interpretation, literature for children and young adults, young reader, death, theme of death, Markus Zusak, The Book Thief, Eric-Emmanuel Schmitt, Patrik Ness, Jostein Gaarder, reading-book
<b>Přílohy vázané v práci:</b>	čítanka
<b>Rozsah práce:</b>	76 s.
<b>Jazyk práce:</b>	čeština